

MLADIKA

LETNIK VII. DRUŽINSKI LIST S PODOBAMI 1926. ŠT. 7.

Kruh.

Povest Slovenske Krajine. — Spisal Matija Malešič.

Dvanajsto poglavje.

Visoko okno.

Prelepo žarijo nebeške zvezde, petpedika prepelica v zeleni njivi, slavec poje v grmičevju za hlevom, marof obletavajo kresnice. Lep večer je izvabil moške iz hleva in izpod kozelca, nanosili so si sena na zeleno trato in polegli po njem. Poslušajo petpedikanje, gledajo za svetlimi kresnicami, strme v lepoto zvezd. Ženske po hlevih in v shrambi so pogasile luči, njih pogovor je utihnil.

»Pij!« prekinje Geza molk in ponudi Zemljiču steklenico. Čuden človek je ta Martin Zemljič. Nekje z Dolinjskega je doma; miren, tih, postrežljiv je, sam zase živeč in sam vase zatopljen. Dober je, pomore vsakemu in kjer more; molčeč je, nikdar ne toži, nikdar se ne vtika v pogovore drugih. Še na vprašanja nerad odgovarja, vesel je, če ga puste v miru in v njegovih premišljevanjih. »Nekaj ga tare! Skrivnost nosi s seboj!« je ugenil Geza in sklenil, da mu izvabi skrivnost. V nedeljo je bil v vasi, Ivan je dal denar in pritrnil načrtu, kako spraviti Zemljiča k besedi.

Zemljič pije.

»Ali ni dobra? Take še pri vas na bogatem Dolinjskem ne žgete.«

»Kaj bi mi zmeraj očital bogato Dolinjsko. Pri nas je veliko bogastva, je pa tudi veliko, veliko siromaštva! Kakor pri vas na Goričkem in povsod!«

»Naša pečena polja in naše gričevje — pa vaše plodne ravnine! Pri vas vsaj toliko rodi, da bi lahko jedli bel kruh vsak dan in vsi! Pri nas pa — saj vidiš, koliko se nas potika po svetu in je kruh, ki nam ga režejo palirji.«

»Kdor nima zemlje in ni v službi pri grajskih, je tudi na Dolinjskem in Ravenskem siromak.«

»Vsi smo siromaki, ki moramo s palirji po kruh! Le še potegnili!«

Zemljič pije. »Predobri ste z menoj, tujcem.«

»Doma zabavljamo Goričanci čez Ravence in Dolinjske, zabavljic nam dolžni ne ostajate, Ravenci si tudi radi privoščijo i nas Goričance i vas Dolinjske — ali tu smo vsi eno, med nami nisi tujec. Saj nas vse enako grdo gledajo in nas vse enako zaničujejo sinovi te puste. In vsi jemo grenak kruh! Pij!«

»Saj sam pijem! Drugi ne pijete!«

»Vsi pijemo! Le nagni!«

Zemljič pije. »Dobri ste, Goričanci! Čisto domač sem med vami. Še lastni bratje bi mi ne bili tako dobri.«

»Kaj nimaš bratov?«

»Nimam!«

»Sester tudi ne?«

»Tudi ne!«

»Očeta? Matere?«

»Nikogar nimam! Sam sem na tem božjem svetu!« Zemljič vzdihne.

»Kaj bi vzdihoval! Pij rajši! Kaj pa napraviš s sili, ki ga prislužiš pri Ritoperju, če nimaš nikogar?«

»Tudi jaz moram pozimi živeti!«

»Kako da hodiš na poljska dela, če si sam? Ali bi ne bilo prijetneje služiti poleti in pozimi pri grajskih ali bogatem kmetu? Skrbi za zimo bi ne imel, pa iz Slovenske Krajine bi ti ne bilo treba hoditi.«

»Naredilo se je tako! Saj sam ne vem, kako se je naredilo! Ritoper je prišel, povprašal, bil sem brez službe, pa sem mu udaril v roko.«

»Ves čas smo mislili, da si kočar in zadolžen. Ali pri vas ni kočarjev?«

»In koliko! Ko piščanci pod kokljo se stiskajo med graščinskimi zemljami.«

»To si dobro povedal! Pij!«

»Vidi se mi, da samo mene siliš.«

»Vsi pijemo! Kajne, Ivan!«

»Pil sem!«

»Mislili smo, da so te morda zapodili iz grajske službe.«

»Sam sem šel.«

»Torej si le že bil v grajski službi!«

»Že večkrat. Pa nimam obstanka. V Beltincih, v Soboti, na Tišini, na Polani, povsod sem že služil.«

»Rad menjuješ!«

»Človeku, ki je sam kot jaz in ki nima nikogar...«

»Oženjen tudi nisi?«

Zemljič se zgane, vrne Gezi steklenico in molči.

»Nisi oženjen?«

»Sam sem!« Zemljič se obrne tako, da kaže Gezi hrbet.

Geza se boji, da umolkne. »Oženil bi se, pa bi ne bil tako sam na svetu, pa bi ne imel skrbi, kam bi s siljem, ki ga dobiš od Ritoperja.«

Zemljič molči.

»Potegni še enkrat! H koncu gre! Ali nočeš? Zakaj si hipoma obmolknil? Pa nisi zaspal?«

Zemljič molči ko da res spi.

»Pusti ga, če noče govoriti!« šepne Andraž, ki ve za namen in se mu Zemljič smili.

»Enkrat naj bi še potegnil!« Gezi je žal, da ne doseže svojega namena in da mu Ivan lahko oponese denar, ki ga je dal za slivovko. »Dober človek je in rad ga imam! Najboljši je med nami, vsakemu rad pomore, kjer in kadar more. Rad bi, da smo ko bratje, ko smo navezani drug na drugega in delimo tu daleč od domače zemlje med tujimi ljudmi žalost in veselje.«

Zemljič se zgane.

»Ne spiš?«

»Premišlujem. In ko človek misli misli svojega srca, molči in ne govori rad.«

»Potegni, krepko potegni, pa boš mislil še lepše misli svojega srca. Nekaj skrivaš pred nami. To ni lepo.«

»Kaj skrivam!« Zemljič pije. »Svoje misli imam. Kaj bi jih pravil. Saj nikogar ne zanimajo, tudi bi ne bil nihče boljši, da jih i čuje! Parkrat sem že povedal, pa so se mi smejali in me zbadali. Zato sem menjaval službe! Nisem mogel vzdržati, ko so se rogali tistemu, kar mi je lepo in svetlo. Ne povem nikomur več, tako sem sklenil! Da bom imel mir pred ljudmi!«

»Srečen si, Zemljič! Glej, vsakega tare kaka skrb, le ti nimaš nobene. Molčiš, delaš, trpiš brez godrnjanja in si srečen in zadovoljen sam s seboj in z vsem svetom!«

»Srečen...?«

»Kdo je srečen, če nisi ti? Veren ima kopico otrok, Andraž ima starico-mater, ujec ima dolgove...«

»Mene kar pri miru pusti!«

»Ivana tare...«

»Pusti moje zadeve!«

»Misliš, da Geza nima svojih skrbi? Le ti si edini med nami, ki te ne tare nobena skrb.«

»Da me ne tare nobena skrb? O, da vestel!«

»Izpij! Za vse bi tako ne bilo več!«

Zemljič naglo izpije.

»Tako! Izpili smo! Zaspimo, če svojim prijateljem ne vračam zaupanja.«

»Da vam tudi povem, kaj bi vam to koristilo?«

»Bi vsaj vedeli, da si nam brat, ko smo mi tvoji! Bi vsaj vedeli, da nas imaš rad, kakor imamo mi tebe radi! Bi vsaj ne bilo skrivnosti med nami in bliže bi si bili.«

Sunkoma Zemljič dvigne glavo, sede, objame z obema rokama koleno in se ziblje, ziblje, ko da premišljuje, ali bi ali ne bi, in ko da mu je muka povedati, muka skrivati pred temi dobrimi ljudmi.

Geza sune Ivana pod rebra, z nogo se dotakne Andraža.

Ivan ima roke sklenjene pod glavo, gleda v zvezde in se ne izda, ali mu je sploh kaj do Zemljičeve povesti ali ne.

Andraž gleda za kresnicami. Najrajši bi povedal Zemljiču, kak namen ima Geza.

Veren leži nepremično. Tudi Horvat se ne gane.

»Če sem oženjen, si vprašal?« Plaho vpraša Zemljič. Ko da bi mu bilo najljubše, da mu nihče ne odgovori in da sploh ne načne tega vprašanja.

»Privoščil bi ti, da si! Ne bil bi tako sam in zapuščen na svetu!«

»Saj bi se oženil, pa...«

»V letih si že, ko bi se lahko!«

»Oženil bi se že bil, ko sem bil v tvojih letih, pa ni šlo! Nisem mogel... Ni bilo mogoče... Dano mi ni bilo!«

»Kaj te ni nobena marala? Postaven si še sedaj! In korenjaški! In dober!«

»Druge so me že marale! Grajska dekla Mariška je norela za menoj, da sem se je komaj otepal; kočijaž Ficko mi je ponujal hčer; dobil bi stalno službo v gradu, stanovanje, hrano, obleko, drva, gospodo bi vozil in bi včasih padla napitnina; vdova Tereza mi je pošiljala glasove, naj pridem pogledat njeno kočjo in dva pluga grunta; če sem se zavrtel na plesišču, je marsikatero žensko oko obviselo na meni...«

»Čudež božji, da se nisi kje ogrell!«

»Nobena ni bila Lina!«

»Kako?« Ko da ga je pičil gad se dvigne Geza s sena. Poklekne in s široko odprtimi očmi bulji v Zemljiča. »Kaj je bilo z Lino?«

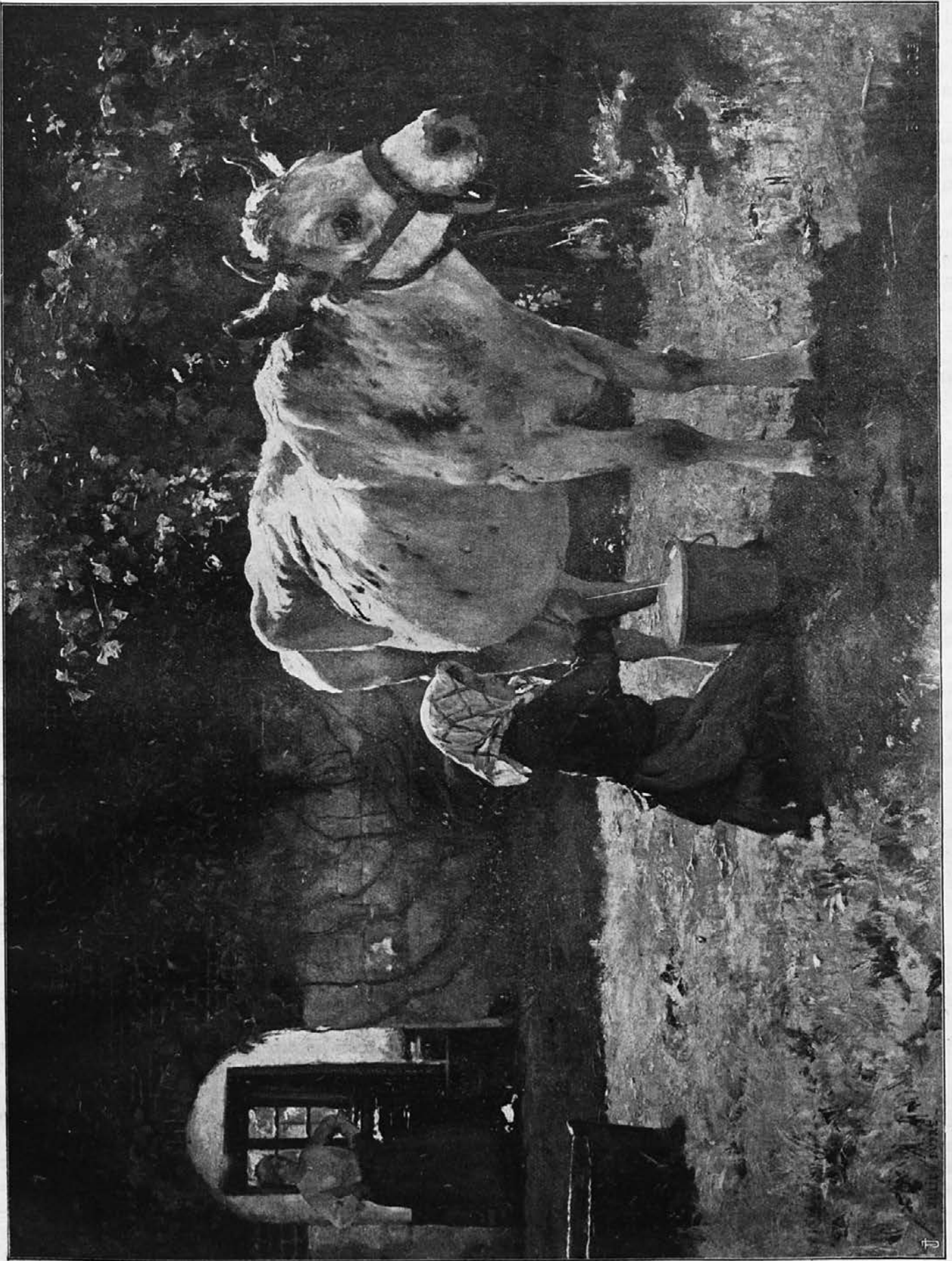
Zemljič je osupel in ne more razumeti Gezove vznemirjenosti; Ivan se v razumevanju zgane; Andraž zvedavo pogleduje Gezo; še Veren dvigne glavo; le Horvat se ne gane.

Ob pozornosti, ki jo je vzbudil, se Geza zave in naglo leže na seno. »Pripoveduj, Zemljič, pripoveduj!« Gezi drhti glas.

»Lina je zapisana v mojem srcu. Kako bi mogel poročiti drugo?«

»Kako je bilo z Lino?«

»Bele so stene dvora ko peroti belih golobov; z rdečo opeko je krita streha; modro in rdeče so pobarvani ogli; velika, modro pobarvana so okna, na njih cveto nagerleni, rožmarini, pelagonije in rože, ki jim niti imen ne vem. O, take rože ne cveto na nobenem drugem oknu! Saj tudi nobenim drugim ne zaliva Lina...« Zemljič umolkne in gleda v zvezde. »Tudi takega dvora nisem videl nikjer na svetu, kakor je njihov dvor! Saj je večjih hiš, so gradovi, saj je lepših hiš in dvorov po svetu — zame ni lepšega dvora, ko je tisti, po katerem hodi Lina.« Zemljič pomolči. »Ali pa se mi morda vse samo tako vidi, ker sem si vtisnil vse to že kot otrok v srce in so od tedaj



Julian Dupré.

Bela krava.

(Pariz, Luksenburški muzej.)

sanjale vse moje želje in hrepenele vse moje misli po tistem belem dvoru. Tam je bela javorova miza, na mizi bel kruh, ne bel kruh, bela pogača, kakršne nosijo botre mladim materam; vse je čisto, vse je svetlo, vse je solnčno po belem dvoru in okoli njega. Kako bi ne bilo solnčno in svetlo po dvoru, če poje v njem Lina? Zemljič pomolči. Ko sam zase nadaljuje: »Dvakrat, trikrat sem pogledal skozi priprta vrata v sobo, ko sva prosila z materjo kruha. Majhen sem bil tedaj, pa vidim še sedaj vse pred seboj, ko da bi gledal včeraj: belo javorovo mizo, belo pogačo, modro barvana okna, vse svetlo, vse solnčno. Od tedaj, od mladih nog sanjam o belem dvoru, beli javorovi mizi, beli pogači! O dvoru sanjam, ki je poln svetlobe in solnca...«

»Kako je bilo z Lino, povej!« sili Geza.

»Ni mi dalo miru! Svetel spomin iz mladosti je žarel in me priganjal. Iskal sem in iskal, hodil sem iz vasi v vas, iz službe v službo. Dosti lepih, velikih, belih dvorov sem videl, najti sem pa hotel tistega, ki mi je bil zapisan v srce. Tistega sem hotel najti, ki sem ga videl tedaj, ko sem razcapan, lačen, premražen zrl skozi priprta vrata na belo javorovo mizo in pogačo na njej. Tistega sem hotel najti, ki mi je bil višek vseh želj, sanj in hrepenenj...«

»Kako si se seznanil z Lino?«

»Pri oknu je stala, rože je zalivala, pela je, ko sem prišel mimo. In pogledale so me oči, polne miline, polne dobrote. V hipu sem spoznal: to je tisti beli dvor, ki ga iščem. In sem še isti dan vstopil v vasi za hlapca pri kmetu, ki hlapca pravzaprav niti potreboval ni in ga ni nikdar prej imel. Ostati sem hotel v njeni bližini in se ji ob vsaki priliki postaviti na pot tako, da bi me pogledale mile in dobrotne oči.«

»Zakaj pa nisi vstopil pri njih za hlapca?«

»Kako bi se mogel ponuditi? Saj bi to bilo preveč sreče.«

»Kako pa sta se spoznala in si se ji razodel?«

»Kaj sem rekel, da sem se ji razodel?«

»Ženiti si se vendar hotel z njo!«

»Ženiti z njo?! Kaj misliš! Kje je ona, edina hčerka lastnika belega dvora in bogate kmetije, — in kje sem jaz, potepuh brez doma, nestalen hlapec, brez očeta, sin beračice...«

»Čudno je to, Zemljič! Rad si jo imel — pa ji tega nisi povedal!«

»Le kako bi ji mogel povedati? Kaj ti ne pravim, kaj je bila ona in kaj sem bil jaz in sem še sedaj?«

»Nekako si ji pa vendar izkazoval svojo ljubezen.«

»Sem! In kako! In kolikokrat! Vsako noč! Take lepe noči so bile ko je današnja. Nebeške zvezde mi svetijo, luna mi kaže pot, kresnice me spremljajo ko da sveti v mojem srcu njih sestra. Splazim se do belega dvora, skrijem se, da me kdo ne zapazi in ne zapodi. In se zagledam v njeno okno tam v podstrešju...« Zemljič umolkne.

Prepelica petpedika blizu marofa, slavec poje živahneje v grmičevju za hlevom, svetleje žarijo nebeške zvezde, ko da se je vzbudil v njih svetel spomin. Ko da so hipoma vsi zasanjali lepe sanje, se nobeden ne gane na senu.

»Zagledaš se v njeno okno tam v podstrešju... In?« Geza šepče.

»In? In mislim: tam za tistim oknom spi tisto, o čemer sanjam vsa ta dolga leta. Tam za tistim oknom je vse, po čemer hrepenim. O, da mi je pogledati skozi tisto okno! Ne bi videl ozke sobice! Razmeknile bi se stene! Ograjček bi videl, poln prečudno prelepih rož. Ograjček bi videl, kakršnega ni na tem božjem svetu! Ograjček bi videl, o kakršnem sanjaš le v najlepših sanjah! Lina bi se sprehajala med gredicami po belih, s peskom posutih stezicah. O, ali bi se prestrašile njene mile in dobrotne oči, ko bi videle, da se je splazil v ta prelepi ograjček človek, ki jo prosi za mil in dobrotljiv pogled...« Zemljič pomolči. Ko v lepih sanjah reče čez hipe: »O, da mi je pogledati skozi tisto okno! Videl bi vse; zakaj tam je vse! Tam je sreča!«

»Tako misliš!« šepče Geza. »Kaj pa storiš?«

»Kaj naj storim? Gledam v visoko okno in mislim. O, kako lepe so te misli!«

»Pa ne poskusiš splezati do okna?«

»Kako bi mogel?«

»Kaj je tako visoko njeno okno?«

»O, visoko, previsoko! Ko od zemlje do zvezd je visoko!«

»Prismoda si, Zemljič!« Sunkoma dvigne Horvat glavo s sena. »Kaj klepečeš in besedičiš, kar nima ne repa ne glave. No, saj si sam povedal: luna ti je kazala pot!«

Zemljič si potegne z roko po čelu in zre, ko iz prelepih sanj prebujen v Horvata.

»Zakaj bi ne imelo ne repa ne glave? Lepo je povedal!« Geza govori prepričevalno, ko da mu je žal Zemljiča.

»Pomehkuženi so ljudje tam po Dolinjskem; plodna zemlja jih je pomehkužila! Pri nas, po Goričkem, ne mislimo na take reči, ki vstajajo v mesečnih glavah! Da te ni sram, Zemljič, ki si mož!«

»Zakaj sram? Kaj ne sme siromak vsaj hrepeneti?« Geza se jezi na ujca.

»Hrepeneti po čem, kar nima ne repa ne glave!«

»Molčal bi bil!« meni Zemljič in naglo vstane. Nemir je v njegovih kretnjah.

»Zakaj ga zbadaš?« Verenu se smili Zemljič in gleda za njim, ko hiti proti hlevu.

»Oho, Veren! Kdaj pa si zašel med sanjače ko so Zemljič, Geza, Ivan? Oženjen si, sedmero dece imaš.«

»Zaspimo! Še dobro ne zatismo oči, že nas pozdravi zarja!«

»Če smo že pri tem...« hoče govoriti Horvat. Veren se zarije v seno in noče poslušati.

Andraž spi.

Geza gleda v zvezde, misli na Zemljičevo povest in ne more zaspati.

Ivan zre na zamreženo okence, za katerim spi Ilonka. Tako blizu je, nekaj korakov je do tam, tako nizko je okence, da bi stoje in brez lestve pogledal skozi.

Ilonka spi za tistim oknom in je daleč, daleč, visoko, visoko in ne more do nje. Kako je rekel Zemljič: »Ko od zemlje do nebeških zvezd je visoko njeno okno...« Ali Zemljič je hlapec in Lina hči premožnega Dolinca! Ivan je sin bogatega Goričanca, Ilonka je hči kočarice in nima ničesar. In vendar... In vendar...

Ivan ne more razvozlati uganke. Spati ne more.

Zemljič se ne povrne na seno.

Trinajsto poglavje.

Geza.

1.

Nepregledna ravnina pšenice žari v solncu.

Na široko podira Veranova kosa pšenice. Dve vežeta za njim snope, Ilonka in Anuška, pa ga komaj dohajata. O, delavec je Veran, da mu ga ni para med vsemi na vseh petih marofih! Pšenico še s posebno vnemo kosi njegova kosa, kakor da jo priganja skrita misel.

»Da mu le ne navrže Ritoper nekaj mernikov pšenice, ko se tako žene! Kam bi revež spravil toliko silja?« godrnja Horvat. Pot mu lije po obrazu. Veran vodi košnjo, Ritoper kobaca okoli koscev, upravitelj se smuče okoli Ilonke.

»Poženi, Horvat, poženi!« priganja Ritoper. »Ali ne vidiš, kako jo reže Veran?«

»Ne morem! Starejše so moje kosti ko njegove!«

»Godrnjati pa znajo tudi stara usta s škrbastimi zobmi!«

»Ne godrnjam, le glasno premišlujem, koliko mu navržeš iz dobre volje, ker se tako žene.«

»Koristno bi bilo i tebi, da bi se tako gnal in bi ti navrgel kakšno kilo! Želodec več pri hiši, kruha pa nič več! Mislim, da si lahko izračunaš, koliko manj dobiš pod zobe ti, ki si nisi navajen pritrgovati.«

»Kako? Želodec več pri hiši? Pri čigavi hiši?« Horvat preneha s košnjo in zre Ritoperju v oči.

»Kosi! Kaj počivaš?«

»Povej! Ugank ne rešujem rad.«

»Kadar so v škodo tebi, seveda ne, kadar so v škodo meni, pa rad! Zemljičevo uganke si tako lepo razvozlat, da mi je pobežnil.«

»Pa vendar ne da bi moral čez zimo hraniti Zemljiča? Povedal sem mu le, kar je zaslužil s svojim govorjenjem. Kdo je mislil, da radi tega pobežne!«

»Ali ne bi rajši stopila v senco, da se domeniva do konca? Vroče je na solncu.«

»Povej, kaj je z želodcem več pri moji hiši?«

»Daj koso meni! Ivan te preteče, ali ne vidiš? Ko te poprime veselje do košnje, mi povej!« Ritoper hoče kar po sili iztrgati Horvatu koso iz rok.

»Kaj pa začenaš, če nočeš povedati do konca?« Horvat ne da in ne da kose iz rok.

»Tvoja sestra Mariška se je vrnila iz Budimpešte!«

Horvatove roke odpovedo. In Ritoper

ima zdaj koso v rokah in mora kositi, če noče pokazati, da mu je bilo rvanje za koso le šala.

»Mariška, sestra, vrnila? Kako...?«

»Kako? Sestrada, stara. Saj jih nima niti petdeset, če se ne motim, pa je taka, ko da gre k sedemdesetim...« Ritoper je srdit. Kosa mu ne reže tako ko Horvatu, razdalja med njim in Veranom se večja.

Horvat molči in obstane na mestu. Nehote se ozre na nečaka, ki ob potu nekaj naroča deklicama, ki mu pomagata pri kuhi, in fantičkoma, ki donašata vodo. Ničesar ne slutiti, polno glavo skrbi hlini pred Ritoperjem.



Dvojčici gresta v šolo.

(Iz H. Smrekarjevih ilustracij za prihodnji mohorski koledar.)

»Ali bi ne bilo koristno, da se potrudíš ko Veren in ti morda navržem mernik pšenice? Svoje dobre sestrice vendar ne pustiš umreti od gladu? Včasih ti je pošiljala cekine...«

»Spravil si jih ti!« Horvat je ves zelen v obraz.

»Kdo pa je pospravljaj moje vino in klobase in kruh?« Ritoper preneha s košnjo in se ozre na Horvata. Ko mu pogleda v oči, naglo vrže koso na tla in odhiti k Verenu.

Horvat si obriše z desnim rokavom pot s čela, z levim rokavom si potegne preko oči in še z desnim rokavom si potegne preko oči ter se ozre na Gezo, ki ne ve ničesar in bi rad v vsem ugodil Ritoperjevimi željam.

»Ali naj vstopim na Vaše mesto in zamenjava reda?« vpraša Ivan, ko dohiti Horvatov red.

Horvat ga mimogrede pogleda in zgrabi za koso. In kosí, srdito, naglo. Težko je vezati za njim lepe snope, tako meče njegova kosa pšenico. Ko odreže svoj red, napravi ovinek, gre mimo Geze in mu reče tiho: »Geza!«

Geza se zdrzne in ga začudeno pogleda. Takega glasu še nikdar ni slišal iz ust ujca.

»Mati se je vrnila iz Budimpešte!«

Plaho, ko da ga ne razume, gleda Geza ujca.

»Sestrada, stara.« Ničesar več ne pove ujec. Geza prebledi.

2.

Pobit in vznemirjen je Geza.

Vse je izgubljeno!

Lina, Lina! Kako si visoko, kako daleč je do tvojega okna! Zemljič, Zemljič! Kaj bi res videl vse, če bi pogledal skozi visoko okno?

Geza razsekava meso. Pa ne pomisli, da je danes pravzaprav ko na največji praznik, ker pripravlja meso; pa ne pomisli, kaj vse lahko pripravi s svojim kuhinjskim znanjem iz govejega stegna, ki ga je prinesel grajski upravitelj; pa ne pomisli, ali Ritoper sploh ve, da je prinesel upravitelj stegno in bodo delavci danes bogato pogoščeni; pomisliti nima kedaj niti na to, kaj je nagnilo upravitelja k tej dobroti; pomisliti tudi ne utegne, da se bo Ritoper na tistem razjezil, ker upravitelj njegove delavce razvaja. O, Geza ima toliko drugih, temnih misli!

»Gospod! Kaj mislite?! Pustite me!« iztisne Ilonka skozi zobe.

Geza dvigne glavo in vidi, da stoji Ilonka vsa rdeča in plamtečih pogledov pred upraviteljem. Košara z neolupljenim krompirjem je prevrnjena, skleda, v katero je metala krompir, je poveznjena, krompir, olupljen in neolupljen, je raztresen po tleh. Upravitelj drži Ilonko za roko, s katero ga peha od sebe.

Gezi hipoma šine v glavo Ivanova prošnja, ki jo je izrekel, ko je določil Ritoper Ilonko, naj mu danes pomaga pri kuhi, in se je napotil upravitelj za njo. In

pozabi na svoje težke misli, pozabi na meso. S kuhinjskim nožem, s katerim je razsekaval meso, plane proti upravitelju. »Gospod upravitelj...«

Naglo se upravitelj obrne. Ko zapazi Gezo s kuhinjskim nožem v roki, spusti Ilonkino roko, odskoči, potegne bičevnik izza dokolenic in zašvistne z njim proti Gezi. »Vi...« sikne. Strah je v njegovih očeh, prepadlo je na njegovem obrazu.

»Ivan me je prosil...« se zdajci zdrzne Geza in povese roko z nožem.

Upravitelju izgine iz oči strah in prepadlo z obraza. »Tako...« reče, zopet zašvistne z bičevnikom po zraku, pogleda zaničevalno Gezo in odide na njivo med delavce.

»Hvala ti, Geza!« šepne Ilonka, se sklone in začne pobirati raztreseni krompir.

Osuplo stoji Geza na mestu. Ves rdeč je v obraz in nemiren. »Ivan me je prosil...« govori, ko da se hoče opravičiti pred Ilonko.

»Oh, zakaj moram biti vprav jaz tako nesrečna?« Ilonki gre na jok.

Gezo zbode beseda. »Kaj misliš, da si edina duša na svetu, ki je nesrečna?«

Ilonka vzdihne in ničesar ne odgovori.

»Ilonka!« Geza vrže nož na travo, se sklone, ji pomaga pobirati krompir in šepetaje: »Povej mi nekaj!«

Šepetajoč, proseč, gorak in skrivnosten glas premoti Ilonko, da pozabi na solze v očeh in ga vprašujoč gleda.

Gezi se taja srce, ko ji od tako blizu gleda v oči, v katerih blestijo neposušene solze. In pomisli, da mora zavidati Ivanu — ne, na to pomisli, da Ivanu nihče ne more zameriti, če se je radi nje zapisal Ritoperju in vztraja tu v kljub vsemu.

Ilonko zbega njegov čuden in zaverovan pogled. Povesi oči in vpraša tiho: »Kaj naj povem?«

»Ali si izročila moje pismo Lini?«

»Sem!«

»In kaj je rekla?«

»Nič!«

»Zakaj mi ni odpisala?«

»Ne vem!«

»Ali je nisi vprašala?«

»Nisem!«

»Vsaj vprašati bi jo bila morala, če že nisi hotela odpisati Ivanu...«

Ilonka molči in naglo pobira krompirje.

»Če bi odpisala Ivanu, bi jo morala vprašati, ali nima zame odgovora. Vidiš, vse bi bilo drugače, da si odpisala Ivanu. Vsaj vedel bi, pri čem sem!«

»Pri čem?« Začudeno ga gleda Ilonka, solze so se posušile v njenih očeh.

Geza se zmede, strese s perglišča krompir v košaro in se ravna. »Zakaj nisi odpisala Ivanu?« vpraša naglo.

Ilonka molči.

Geza vidi, da hiti s polja proti marofu Ritoper, vidi, da gre za njim Anuška, vidi, da koraka za njo upravitelj, ki venomer švrka z bičevnikom po zraku. Gezi je šele sedaj jasno, kaj je storil, ko je grozil z nožem upravitelju. Stisne ga pri srcu, jezo začuti na Ivana, zgrabi nož in začne razsekavati meso.

»Tak tiček si mi ti, Geza!« Ritoper kriči že s polja. »Pa se mi dela vdanega in ponižnega! Pa je širil govorice, da se pretaka grofovska kri po njegovih žilah! Ha, razbojniška kri!«

Geza je preslišal prve besede in vneto razsekaval meso. Zadnjih besed ne more preslišati. Nož mu pade iz roke. Bled je, mišice okoli ust in nozdrvi mu drhtijo, ko se obrne k Ritoperju.

Ritoper težko diha po nagli hoji. »Moril bi...«

»Saj nisem hotel!«

»S kuhinjskim nožem...«

»Ivan me je prosil! Baš sem razsekaval meso in sem imel nož v roki... Pozabil sem ga spustiti iz roke, ko je zavpila.« Geza jeclja.

»Ko je zavpila! Kaj pa tebe briga, če zavpije? Kaj vtikaš nos v stvari, ki te ne brigajo?«

»Ivan me je prosil!«

»Ivan ti je več ko moja služba, več ko življenje gospoda upravitelja?«

»Saj bi ga ne bil! Sam ne vem, kako je prišlo. Ves sem bil zmešan, ko je zavpila.«

»Da ne boš več zmešan in ne padeš več v skušnjavo — na polje! Koso dobiš! Kuhala bo odslej Ilonka. Anuška ji pomore! Z moškim kuharjem sem se urezal.«

Ko da ne more verjeti, kar mu pripoveduje Ritoper, stoji Geza in ga gleda.

»Upam, da se mi posreči dopovedati gospodu upravitelju, da nisi mislil hudega! Upam, da ga prepovorim, da zamolči ta napad in te ne izroči sodišču.«

Ko potepen pes, ki ga zalotijo na tujem dvorišču in podkrepelijo s kalanico, se splazi Geza z marofa.

3.

Geza se po dolgem premišljevanju odloči in pove Verenu: »Vara nas Ritoper! Ne zaupam mu!«

Veren ga začudeno pogleda in ne reče ničesar. Kam hoče Geza, ki je tako vneto služil Ritoperju, dokler ga ni pognal od kuhe, mu kar ne more v glavo.

»Pisma, ki mu jih izročamo za naše drage in ki nam jih prinaša, odpira in čita.«

Veren molči in premisli, da govori Geza najbrže resnico.

»Ali bi ne bilo bolje, da pošiljamo svoja pisma po pošti?«

»Škoda znamk! Bolje v pismih ničesar pisati o Ritoperju — pa jih naj čita, če ga veseli.«

»Ali včasih človek piše kaj takega, kar ne sme nikomur drugemu pred oči, ko tistemu, komur je namenjeno, zlasti Ritoperju ne.«

»Kam hočeš, Geza?« Veren mu pogleda odkrito in vprašujoč v oči.

Geza je v zadregi.

»Kar brez ovinkov povej!«

»Rad bi pisal pismo!«

»Ali te boli roka od žuljev in bi rad, da ti napišem jaz?«

»Sam napišem. Prosim Vas le, da bi napisali naslov in bi poslali pismo svoji ženi, da ga izroči.«

»Komu?«

»Sami bi tudi napisali svoji ženi... in dve moji pismi...«

»Povej, komu napišeš pismi, ki bi ju moja žena izročila?«

»Materi!«

»In drugo?«

»V nedeljo bi šel v trg in bi ponesel pismo na pošto.«

»Ne izbegavaj, Geza, in povej! Če si že začel, izpeljaj do konca!«

Ves rdeč je Geza, menca na mestu in ne more z besedo na dan.

»Da nimaš kje skrivne ljubezni, Geza?«

Še bolj zardi Geza. »Ali se spominjate Zemljičeve povesti? Kar je pravil o visokem oknu?«

»Čisto tako ne bo, Geza!«

»Tako... Podobno...«

»Povej ime!«

Geza ne more in ne more izreči imena. »O Lini je pravil Zemljič!«

»Ali je tudi tvoji ime Lina?«

»Je!« Kar odleglo je Gezi.

»In je iz naše vasi?«

»Je!«

»Lina... Lina... Čakaj, uganem, če ne moreš sam povedati...« Veren zamiži, položi roko na čelo in premišlja.

Gezi je pri srcu, ko da stoji pred sodnikom, ki vsak hip izreče strogo in ostro sodbo.

Hipoma odloži Veren roko s čela, naglo odpre oči in ostro pogleda Gezo. »Pa ne misliš Ritoperjeve?«

Geza gleda v tla in molči.

»Ritoperjevi Lini misliš pisati?« Veren se nagne h Gezi, ga prime za glavo, jo privzdigne in mu pogleda čisto od blizu v oči. »In moja žena naj bi ji izročila pismo?«

Gezi ni bilo niti v šolah pred učiteljem nikdar tako mučno.

»Ritoperjeva je torej?«

Geza otrese Verenovo roko s svojega čela. »Kaj imate zoper to, če je Ritoperjeva?«

»O, ničesar!« Veren zamahne z roko in zmaje z ramo. »Ničesar nimam, le jaz in moja žena ne bova nobene moke mesila za ta kruh.«

»Mislim sem, da mi pomorete! Saj radi pomagata vsakemu...«

»Kaj pa imata z Lino? Kaj sta že domenjena? Kaj ve Ritoper? Ali vsaj sluti?«

»Mislim, da mi je dobra in naklonjena.«

»Fant!« Veren ga neusmiljeno strese za ramo.

Potrt je Geza, da se zasmili dobremu Verenu.

»Povej, ali Ritoper kaj sluti?«

»Ne vem natanko.«

»In Lina? Ali ve?«

»Ve! Pisal sem ji že!«

»In?«

Geza molči.

»Kaj je odgovorila? Ali je sploh odgovorila?«

»Ni. V Ivanovo pismo, ki ga je pisal Ilonki, sem vteknil svoje pismo. Ilonka ni odpisala Ivanu, zato nisem dobil odgovora.«

»Misliš, da samo zato?«

Geza molči.

»Govoriva pametno, Geza. Ali si premislil natanko in trezno, kak je Ritoper in kaj je Ritoper? Ali ga nisi imel dovolj prilike spoznati vsaj sedaj pri delu na marofu?«

»Povedal sem mu že doma, da mi je bila Lina vedno naklonjena in dobra...«

»In kaj je rekel?«

»Pustil je, da sem govoril z njo.«

»Razumem!« Suho se Veren nasmeje. »S tem te je ujel in te drži. Vsako sredstvo mu je dobro, da le nosi dobiček v njegov žep. Vrgel je trnek, vaba je bila njegova lastna hčerka.«

»Ni bilo tako! Sam sem se ponudil, nihče me ni ujel. Sam sem si zamislil...«

»Ko Zemljič!«

Gezi je videti na obrazu, da mu je žal, da je nagovoril Verena, in da mu ni do nadaljnjega pomenka.

»To premisli, Geza, če hočeš poslušati moj nasvet: Ritoper je bogataš, da mu ga na Goričkem ni blizu para. Ritoper bo za Lino ženina izbiral sam —! In ti, Geza...«

»Saj še ni čisto odločeno, kako je z mojim rojstvom in mojim očetom... Pisal bi materi!«

»Baš radi tvojega rojstva in tvojega očeta ti je Ritoper ne bi dal, da ti nasiplje sreča ali oče polno vrečo cekinov.«

»Če bi pa Lina hotela? Kito rožmarina mi je dala ob slovesu.«

Veren pomilovalno gleda mladega Gezo. Toliko potrnosti je v njegovem obrazu, da se Verenu v resnici zasmili in zadrži besede, ki mu silijo na jezik.

Geza klone glavo in hoče oditi.

»Materi bi tudi pisal?« Veren zadržuje Gezo.

»Moram ji pisati!« Odločnost plane v Gezove oči.

»Po materi pa vendar ne morem pisati pisma Lini!«

»V nedeljo bi šel v trg in oddal pismo na pošto?«

»Bi! Ritoper ne sme ničesar vedeti o tem!« — Iskreno gleda Geza Verena. V njegovih očeh gori tako velika in silna prošnja, da Verena premoti.

»Če nimaš nikogar drugega...«

»Vedel sem, da ste dobri in mi pomorete!«

Veren ni hvale nič kaj vesel.

Veren piše:

4.

Draga žena! Ne ustraši se, ker ti prinese pismo-noša pismo. Nič hudega ni, le radi kaprice Horvato-vega Geze ti pišem po pošti. Izroči priloženi pismi, kakor sta naslovljeni.

Žena, kako si iznajdljiva! S povestmi tolažiš glad otrokom! O, saj mi govoriš iz srca! Ko zakleta kraljična je beli kruh, za katerega se znojim po teh planjavah. Za deset let bi imeli na ostanke belega kruha, da je moja vsa ta pšenica, kar jo je nakosila moja kosa v teh dneh. Orješ zanjo, vlačiš zanjo, seješ jo, kosiš jo, mlatiš jo — siplješ jo v tuje vreče. Preden gre zrno v zemljo, je v tvojih rokah. In v tvojih rokah je vse do tedaj, ko bi mogel iz svojega truda podati družini hlebec belega kruha. Tedaj napolniš vreče in gledaš, kako jih vozijo drugam. O, da vidiš ta neizmerna polja pšenice, da občutiš, kar čutim pri košnji v pekočem solncu in znoju, — še lepšo povest o belem kruhu, o zakleti kraljični, bi povedala deci. In Štefanček bi ne silil na poljsko delo.

Ni mi prav, da dela pri Ritoperju. Kolikor opek vzdajo v Ritoperjev grad, toliko kapljic potu — in še več — sem že potočil za Ritoperja. Da zbere ves pot, ki smo ga prelili zanj poljski delavci, bi mu ne bilo treba dovažati vode za mešanje apna s peskom. Ometa, vsake opeke, vsakega kamenčka, vsakega trama, vsake deščice se drži naš znoj in naši žulji. Ali ni dovolj, kar sem žrtvoval za Ritoperjev grad? Ali mu mora še moje dete pomagati, da dogradi spomenik našemu znoju in trudu in žuljem?

Ponavljam ti, glej, da ne vzameš i v najhujši potrebi ničesar pri Ritoperju. Ne veš in ne slutiš, kako je hudo, biti Ritoperju dolžan in biti odvisen od njegove milosti. Da vidiš, kaj vdeluje s Horvatom, ki mu je dolžan! Da vidiš, kako muči Sukičevega Ivana! In kako se igra z Gezo! Meni se ne upa reči žal besedice, ker mu nisem ničesar dolžan. Rajši kravo iz hleva, ko v pesti Ritoperjeve. Misli na to!

Pozdravi mi deco. Pripoveduj jim povesti o belem kruhu! Le pripoveduj jim o zakleti kraljični, ki jo budi v daljni tujini njihov atek.

Geza piše:

5.

Lina! Tako temno je v moji duši, da me je strah. Pišem ti, ker ne morem drugače. Oče je nejevoljen name. Vem, zakaj. Ali si tudi Ti nejevoljna? Ne bodi, lepo Te prosim, ne bodi nejevoljna na žalostnega Gezo, ki misli samo lepo o Tebi.

Včasih se zgodi človeku na svetu tako, da ne vidi pri belem dnevu svetlega solnca in je vse temno okoli njega. Solnce pa sije, sije, četudi za oblaki!

Oblaki morajo izginiti in zopet mora posijati solnce. Tako je meni v teh dneh. Za oblake je zašlo solnce — trdno upam, da zopet prisije izza oblakov! Ne bodi za ta temni čas nejevoljna, ne bodi huda. Bodi mi dobra, Lina, kakor si mi bila dobra dosedaj.

Kako je prišlo do tega, da se je mati tako nenadoma vrnila in taka — siromašna — vrnila, nisem še utegnil dognati. Zaupaj Gezi, Geza že ve, kako napravi, da mu zopet posije solnce.

Žalosti me, da je oče nejevoljen name. Ali bi mu ne mogla ob priliki reči kake dobre besede zame?

O, kako sem težko, težko čakal odgovora na pismo, ki Ti ga je izročila Ilonka. Pa ga nisem dočkal! Ali bo tudi sedaj moje čakanje zaman?

Dobra si, Lina! Usmili se žalostnega Geze!

In še materi piše Geza:

Mati! Mati, zakaj ste mi to napravili? Zakaj ste se vrnili? Zakaj ste me rodili, če mi hočete s svojo nepremišljenostjo porušiti vse načrte, ki sem jih zamislil za bodočnost in ki bodo tudi Vam, moji materi, koristili? ...

Vrnite se, pojdite kamorkoli! Velik je svet. Vsaj še za kako leto, dve pojdite po svetu. Ko pride moj čas, Vas pokličem! Ali sedaj, sedaj pojdite! Ako imate le nekoliko radi svojega Gezo, pojdite in mu ne uničujte bodočnosti. Razglasite po vasi, da ste prišli, da Vas je poslal samo na počitnice, samo pogledat domov. Poslal Vas je — kdorkoli! In pojdite, pojdite z doma!

Upam, da mi pišete odgovor na to pismo že iz Budimpešte.

(Dalje prihodnjič.)



Žagar.

(Narodni motiv.)

Tečejo vóde,
vreteno vrté,
pojejo žage,
macesne delé.

Žaga zarezala
tenko je rez,
žagar zabijal
pa kline je vmes.

V žagarju mladem
se misli tepó,
je srce njegovo
zbolelo hudo.

Je nekdo zarezal
v njegovo srcé,
je nekdo zasadil
vanj kline ostré.

Jože Pogačnik.

Pesem koscev.

Ptička še v dobravi spi,
a za temnimi gorami
že se mlada zora dramí,
oj vstanite, fantje ví!

V polje gre že zore svit.
Kakor démant svetla rosa,
kakor démant ostrá kosa,
fantje, pojdite kosít.

Bilka v polju vsa drhti.
Krepka, močna naša roka,
naša pleča so široka,
le naj bilka se boji.

Janez Pucelj.

Iz tujine.

Oj, kadar se spomnim
na tiste poljane,
srce od bridkosti
mi v prsih zastane.

Oj, kdo vas zdaj orje,
poljane ve jasne,
kdo čéz vas zdaj goni
voliče počasne?

Kdo moli zdaj čéz vas
molitvico skrito,
da klilo, da rastlo,
rodilo bi žito?

Škrjanček, več tvoja
me pesem ne gane;
ne poj mi, odléti
na moje poljane!

Tam pesem zapoj jim,
ki v srcu mi spi;
vso mojo bolešt jim
izpoj in — umri!

Janez Pucelj.

Blagoslov.

Kakor ptica golobica
lahkokrila v beli dan
je zletela čez ravan
sladka misel — bela golobica.

Leti, leti in prinesi
v širno polje klas težak,
grozd prinesi v vinsko goro,
v drobno kočó mir sladak.

Janez Pucelj.

Ptuj v starem veku.

A. Sovrè.

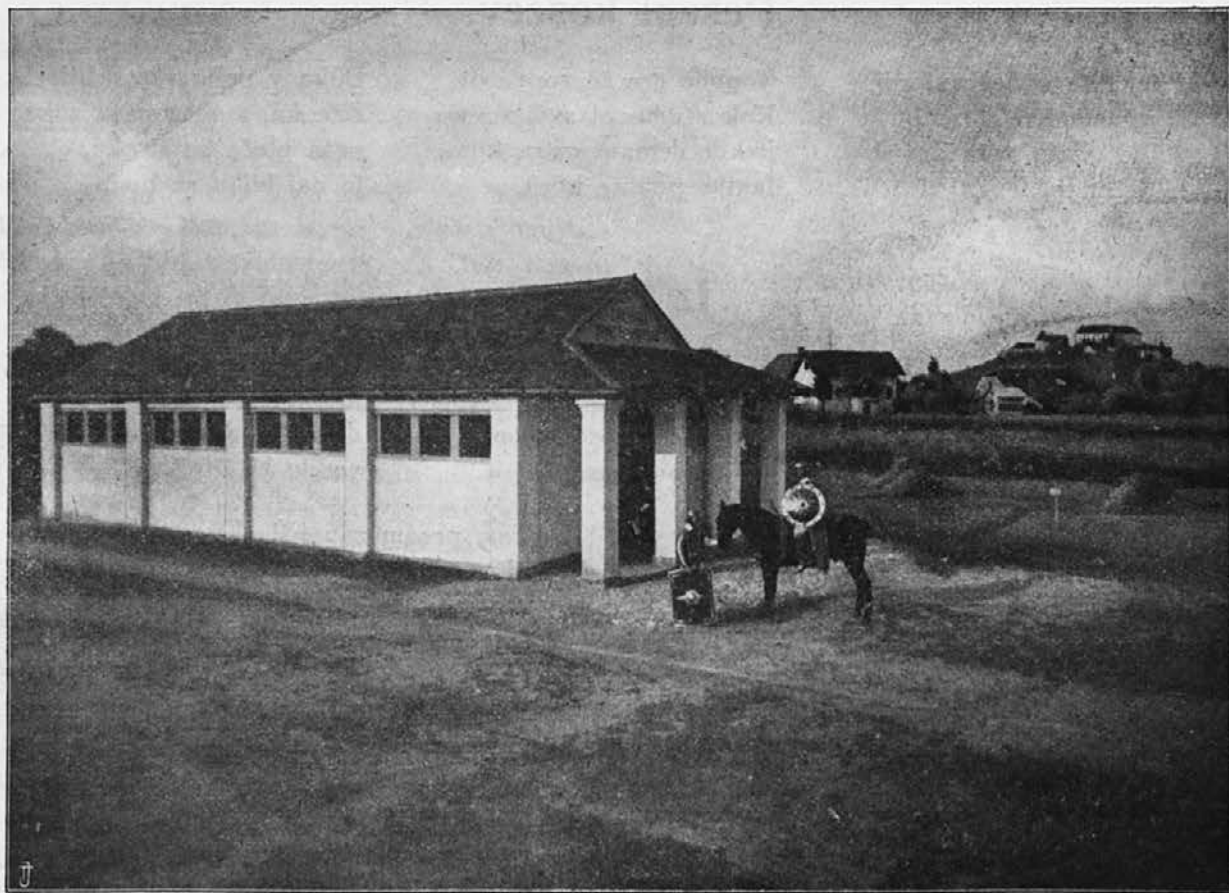
Pred mestnim stolpom v Ptujju stoji čudno znamenje: vitek, kakih pet metrov visok kamen z dvema vsaksebi sedečima levoma na vrhu.

Ljudstvo mu pravi »pranger«, ker so priklepali v prejšnjih časih zločince obenj in jih javno postavljali na sramoto. Ali odkraja ni imel te nalóge. Ne kamen sramote in spotike, glasnik časti in spomina je bil, izklêsan nemara že v 2. stoletju po r. G. za nagrobnik neznanemu mestnemu očetu. Vekovi so šli prek njega, viharji in mirni, viharjih več, a on stoji in govori. Tudi v stolp sam in v severno cerkveno steno je vzdán marsikak starinski spomenik in vsi govorijo, pa naj že imajo napise ali ne. Če pa stopiš še v mestni in grajski muzej pa si ogledaš lepe zbirke rimskih najdeb, ali če kreneš prek Drave na Breg in sosedni Hajdin ter obišeš najizrazitejšo ptujsko znamenitost, obe Mithrovi svetišči — tretje je v muzeju —, tak se zdrami okoli tebe kar stozvočen zbor glasov, ob kojih pradavni govorici te obide svečano čuvstvo in zavest, da hodiš po zgodovinskih tleh, koder se je nekoč v burnejšem toku preliválo življenje nego po večjem delu naše domovine.

Na Ptujskem polju so že tisoč let pred Kristusom prebivali naselniki ilirsko-panonske krvi. Njihovi na-

sledniki, Keltje po rodu, so ustanovili nekako v sredi 4. stoletja na okolišu današnjega Hajdina strnjeno občestvo, ki so mu — bržda po svojem plemenu ali glavarju — dali ime Poetovio.

O prazgodovinskem življenju v tej naselbini nam priča danes le nekaj malega izkopin. Šele odkar je zavládal Rimec po naših krajih ter potisnil (v letih 15. do 9. pr. Kr.) mejo svojega imperija od Save prek Drave do same Donave, se nam jame Poetovio prikazovati v ostrejših obrisih. V tistih časih je dobila vojaško posadko, ki je domovala v njej, vse dokler si ni Rim trajno zagotovil donavske obrambne črte. Legijsko taborišče je stalo nemara pri sedanjem Spodnjem Hajdinu. Okrog njega so si zgradili italški trgovci, obrtniki in veterani s svojimi družinami preproste lesene domove. Iz teh in pa iz že obstoječe panonsko-keltske naselbine se je razvilo cvetoče pokrajinsko mesto. Za njegov prospeh sta skrbela zlasti cesarja Vespasianus — ta je dal naselbini mestne pravice — in Traianus, ki ga je povzdignil ob početku 2. krščanskega stoletja v kolonijo z uradnim naslovom »Colonia Ulpia Traiana Poetovio«. Močan dotok k številu prebivalstva je dobilo mesto po odredbi istega vladarja z dvakratno naselitvijo veteranov.



Zaščitna zgradba nad mitrejem na Gornjem Bregu.
Pred njo maski rimskega pešca in konjenika. V ozadju grad nad Ptujem.

Ugodno za razvoj Poetovione je bilo to, da je ležala na stočiču važnih prometnih prog. Kesneje seveda, ko je bilo Dravsko polje prehodno poprišče nestetih plemen, ji je baš ta lega nemalo škodila. Proti severu je držala cesta prav do Dunaja, proti severovzhodu do Budimpešte, proti zapadu prek June na Celovec, niz Dravo pa skozi Osijek v Mitrovico. Dravska pot se je cepila v Poetovionu od reke v notranjost, držeč prek Trojane v Ljubljano, odonod pa skozi Oglej v Italijo. Zato je bilo v Poetovionu blagovno prekladišče, izza 2. stoletja pa še osrednji carinski urad za vso provinco Panonijo, z velikim številom uslužbencev, ki so se dopolnjevali po večini iz stanu cesarskih sužnjev in oproščencev.

Konec 2. stoletja so nastopili za Poetoviono nemirni časi. Notranji razpori v rimski državi in medsebojne borbe vojaških cesarjev so povzročile kretanje velikih vojsk po cesti, ki je vezala prek Poetovione vzhod in zapad. Posegal se je vidno pojavljala nevzdržen državni razkroj. Barbarski sosedje so zmeraj glasneje trkali Rimcu na vrata, pritiskajoč prek Donave, zlasti na Panonijo in Norikum. V tistih dneh je imela Poetovio prenekekrati vojaške čete za goste. Njen okoliš je iznova postal vojno ozemlje; zaledju je bilo konec.

V 3. stoletju srečamo v Poetovionu zopet začasno rimsko posadko. To je važno zategadelj, ker je zgradila največji in še danes najbolj ohranjeni tempelj svetlobnemu bogu Mithri. Nekaj desetletij kesneje je videla ptujška okolica odličnega gosta: cesar Konstantinus Veliki je bil l. 314 pri Vinkovcih boj s tekmeccem Licinijem. Odonod je potoval po že omenjeni strateški progji v Italijo. Tudi čete njegovega sinu Konstantija so krvavele na Ptujskem polju v bitki z Magnentijem. In še ni bilo konca: v juliju l. 388 si je priporil Theodosius v ljuti borbi proti Maximu tik ob Poetovionu ključ do Italije.

A tu — ko da bi se bila Poetovio pogreznila. Nikake direktne zgodovinske vesti več: zastor je pal. Vse, kar vemo o nadaljnji usodi rimske kolonije, imamo od izkopin. Le-te pričajo, da je postala na meji med 4. in 5. stoletjem žrtev gotskega napada. Zmagovito pleme je nekaj časa celo prebivalo na njenih ruševinah.

Kaj je bilo dalje, kdo ve? Vsekakor pa je prebilo mesto tudi burno dobo ljudskega preseljevanja. Še hunsko kopito ga ni docela poteptalo; saj je doživelo združitev svojega imena z razsulom zapadnorimske države (476): mati njenega poslednjega cesarja je bila namreč Ptujčanka. Seveda ni ostalo po nekdanjem cvetočem mestu drugega nego skromna naselbina in — ime. Oboje je prešlo v 6. stoletju v last novemu gospodarju — Slovanom.

Omenili smo, da je držala skozi Poetoviono važna cesta iz Italije na vzhod. Po njej je prihajalo italsko blago, namenjeno za Panonijo in Podonavje, prek Poetovione; ker je bila le-tu tudi carinska centrala, je razvidno, da je imelo mesto živahen promet. Rodovitna okolica ga je, kakor še danes, zalagala z naravnimi pridelki. Po prisojnih holmih Slovenskih gor in strmih rebrih haloških je že v tistih časih uspeval vinski trs. V mestu samem se je lepo razvijala industrija in obrt. Žgali so zlasti izbornu opeko — še sedaj ima Ptuj močne ilove sloje —, iz marmora pa, ki so ga lomili na bližnjem Pohorju, so klesali stavbne kose, stebre, oglavja, frise itd., ne samo za domačo rabo, temveč celo za izvoz. Kazno je, da so izdelovali tudi volneno in sukneno blago.

* * *

Kakor v vsakem drugem večjem pokrajinskem mestu, so tudi v Poetovionu častili rimska državna božanstva. Zakaj ne glede na to, da je obstajal lep del prebivalstva iz italskih prihajalcev, tudi prvotna panonsko-keltska naselbina je bila že v 2. stoletju polatinjena, kot dokazuje latinsko pisana urotilna ploščica iz nekega groba na Spodnjem Hajdinu, s katero je hotela neznana Ptujčanka oneškoditi dve tekmici v ljubezni. Največ vernikov pa je imel rimskemu bistvu izprva tuji bog svetlobe, peržanski Mithras. Dosihmal so odkopali na tleh nekdanje Poetovione tri mitreje. Imela je pa, če ne varajo sledovi, še četrtega.

Mithrovo religijo so uvedli v Ptuj proti koncu 1. stoletja po Kr. vojaki in cesarski sužnji. Ti so bili vobče poleg trgovcev njeni najgorečnejši pripadniki in razširjevalci. Kajti Mithras je bil bog nizkih in teptanih, dobrotnik človeštva in odrešenik ter najvišji zavetnik resnice, ki pomaga pravičnemu v večni borbi med dobrim in zlom, brezbožnika pa kaznuje. V njegovem občestvu ni bilo razlike stanu in rodu: bodi



Notranjost mitreja na Gornjem Bregu.

* * *



Rimski kamni z napisi v stopnišču mestnega stolpa.
Vzidati jih je dal župnik Šimen Povoden okoli l. 1830.

suženj, bodi svobodnjak, vsi so bili bratje. Kaj čudotaorej, da se je tako, najširšim slojem ustrezajoče verstvo v mogočnem poletu razširilo po vesoljni rimski državi ter da je bilo krščanstvu močan in nevaren tekmeec. Ob koncu 3. stoletja vsaj bi ne bil mogel po človeški sodbi nihče z gotovostjo povedati, bo li zmagal Mithras ali Kristus.

Mithrovi verski obredi so se opravljali v prirodnih votlinah ali v špiljasto obokanih podmolih, ki so bili vsaj deloma pod zemljo. To pa v spomin na Mithrovo najodličnejše dejanje za njegovega poslanstva na zemlji: zakol svetovnega bivola v votlini, pri čemer se je zgodil stvariteljni čudež, da je iz bivolje krvi nastal nov svet rastlinstva in živalstva, nemara tudi človek. Notranjost teh svetišč je bila tipična: pogobljena srednja ladja, na vsako plat ob podolžnem zidu malce vzvišen oder, ob sprednji steni na sredi pa oltar in obredna podoba nad njim, predočujoč značilni bivolji zakol. Tu se je shajalo občestvo vsak mesec k božji službi. Tedaj so osvetljevale pestro poslikano oltarno podobo oljenke, ostali prostor pa plamenice. Izmed vernikov so klečali le oni, ki še niso prebili

obrednih preizkušenj, pred vrati v pridvoru, posvečenci nižjih stopenj na obeh obkrajkih, višje stopnje pa v srednji ladji. V »najsvečejše«, t. j. prostor pred oltarjem, je smel le duhovnik, ki je bil v najvišjem činu sedmerih stopenj posvečenja in je nosil pridevek »oče«. Pri daritvenem obredu se je vršilo tudi nekako obhajanje, pri čemer sta se dajala vino in kruh. Zanimivo je, da Mithrovo verstvo ženskih ni sprejemalo.

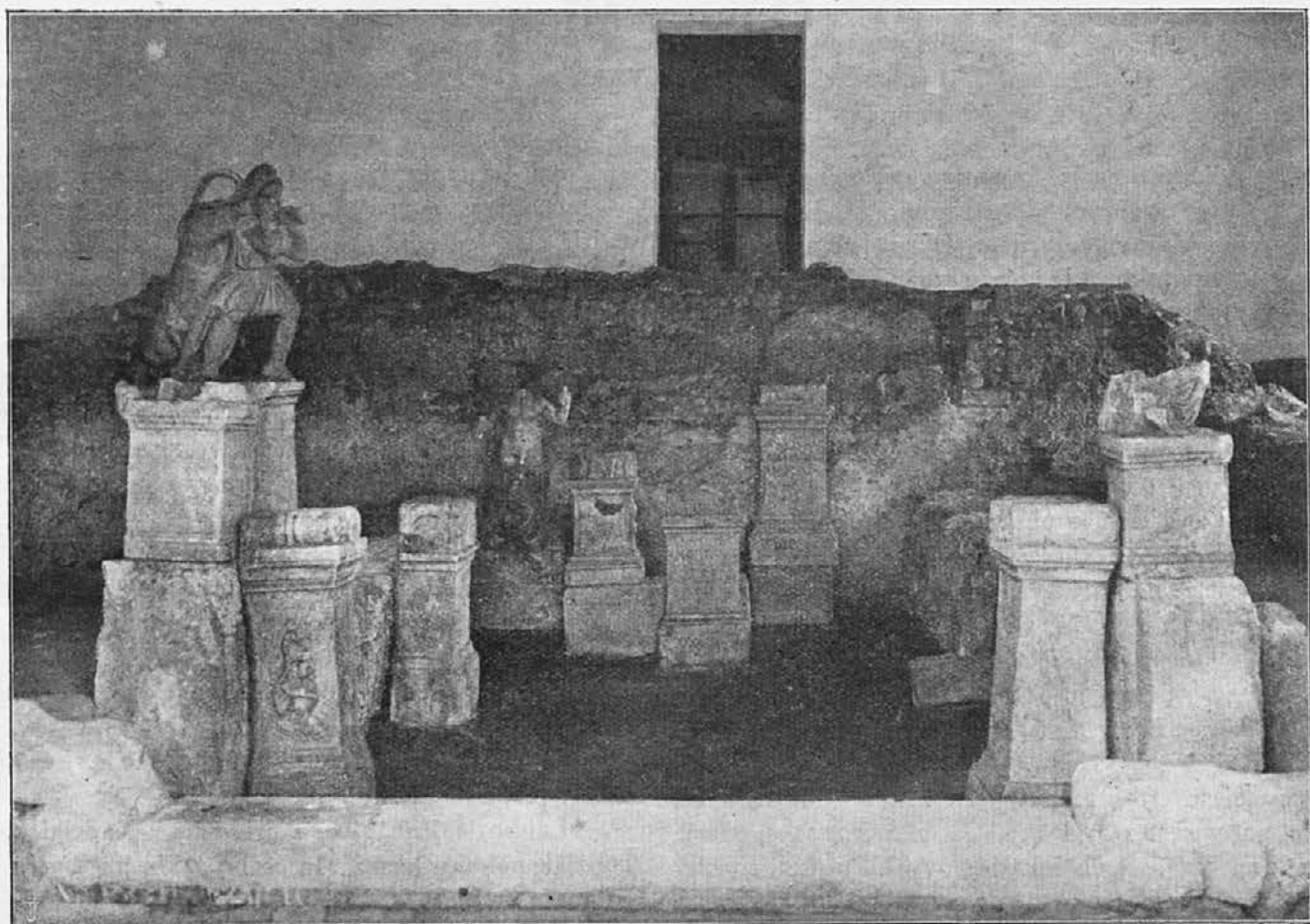
* * *

Odkod je prejela Poetovio Kristusov nauk, ali po misijonarjih z vzhoda ali iz Ogleja, čigar cerkvena oblast je segala tuintam celo prek njenih mej, ni trdno dognano. Gotovo pa je, da se je krščanstvo v 3. stoletju le-tu že čvrsto ukoreninilo. V mestu je bila škofijska stolica. Znani so nam iz teh časov trije škofje, kojih eden, Viktorinus, je umrl za vlade Diokletiana mučeniške smrti, poslednji, Markus, pa je imel z arianci hude spore. Zgodilo se je celo, da ga je njegov nasprotnik, arianski škof Valens, izpodrinil in za nekaj časa zasedel njegovo stolico. Toda kmalu so dobili zopet pravoverni premoč; Valens je bil odstavljen in se je umaknil v Italijo, kjer je dalje vršil svoje ariansko misijonsko delo. Za vpada Gotov pa je verjetno, da je krščanstvo v Poetovionu zamrlo, ali če tedaj ne, pa prav gotovo nekoliko desetletij kasneje, ko so se naselili po naših krajih poganski Slovani.

* * *

Zanimanje za stare spomenike v Poetovionu — seveda le one, kar jih je bilo ostalo nad zemljo, — se je pričelo že v 16. stoletju. Objavili so se zlasti napisi na kamnih. V novejši dobi pa je treba posebno pohvalno omeniti ptujskega mestnega župnika Simona Povodna, ki je dal l. 1830 okoli cerkve in drugod raztresene kamne zbrati ter jih vzidati v mestni stolp. S tem so bili rešeni gotovega propada.

Sistematsko raziskovanje in odkopavanje pa se je pričelo šele z ustanovitvijo Muzejskega društva v Ptuj l. 1893. Prvi veliki uspeh novega društva v zvezi z graškim deželnim muzejem je bil odkop obširnega rimskega grobišča pri Gornjem Hajdinu, ki ga je zasledil zelo zaslužni, pred kratkim v Gradcu umrli profesor F. Ferk. Ta je podaril ptujski občini tudi svojo lepo, z dolgoletnim trudom nabrano zbirko po večini umetno-obrtnih predmetov, ki so shranjeni danes v tako zvanem mestnem Ferkovem muzeju. Med nadaljnjim prekopavanjem so našli l. 1898 in tri leta kasneje dve Mithrovi svetišči, od katerih so eno prenesli z vsem inventarjem v kleti muzejskega poslopja, drugo pa je ostalo na mestu in dobilo le zaščitni krov, ki ga čuva pred vremenskimi nezgodami. Leto dni ali kaj pred vojno se je posrečila muzejskemu konservatorju V. Skrabarju, še sedaj najagilnejšemu članu v društvu, ugotovitev rimskega dravskega mostu in istega leta odkritje tretjega mitreja, ki tvori danes



Notranjost mitreja na Spodnjem Hajdinu.

Celotni kip predstavlja Mithro, ko nosi bivolca prek raznih ovir oprtiv v votlino, kjer ga po Zeusovem ukazu zakolje ter ustvari s tem nov svet rastlinstva in živalstva.

prav zanimivo arheološko posebnost. Tudi ta, po velikosti in vrednosti inventarja prva dva presegajoči tempelj je ostal na svojem kraju na Gornjem Bregu ter je dobil zaščitno streho. Spominski kamni in drugo v njem je nameščeno danes po večini tako, kakor je stalo od kraja; to omogočuje obiskovavcu, da si utegne ustvariti pravilno in točno sliko o teh nekoč po vsej rimski državi tako zelo razširjenih bogočastnih prostorih.

Okoli tega mitreja so zasledili in odkopali še veliko poznoantično grobišče, pripadajoče gotskemu prebivalstvu, ki se je bilo po zavzetju Poetovione v začetku 5. stoletja nastanilo med ruševinami le-tu ležečega najbogatejšega dela nekdanje rimske kolonije. Vse izkopine iz grobov, tudi gornjihajdinskih, so spravljene v posebni dvorani današnjega mestnega muzeja in tvorijo lepo, pestro zbirko antičnih drobnin, zlasti lončenine in steklenih izdelkov.

Tudi lastnik ptujskega gradu, grof Herberstein, je dal ob svojih stroških kopati na graščinskem svetu ter je ustvaril majhen, toda prav zanimiv grajski muzej. V neposredni bližini gradu niso našli — čudno — nikakih rimskih ostankov, pač pa na viteškem poprišču nekaj slovanskih grobov z raznimi umetno-obrtnimi pridevki.

Najdeb iz zgodnje krščanske dobe do danes v Ptuj prav za prav ni. Vse, kar se je dosihmal našlo, sta dve oljenki in dva bronasta svečnika z napisom in Kristusovim monogramom. Pa še ta sta na žalost last umetnostno-zgodovinskega muzeja na Dunaju. Rahlo sled starokrščanske cerkve so našli šele predlanskim med prezidavo neke hiše blizu stolnice, in sicer odlomek na obeh straneh skulpirane obhajilne pregraje iz marmora.

Muzejsko društvo čaka potemtakem v bodočnosti še mnogo dela. Poetovio je bila večje provincialno mesto, ki mu gotovo ni manjkalo bolj ali manj monumentalnih javnih poslopij, trgovnic, fora, amfiteatra itd. Obstanek teh zgradb dokazuje tudi precejšnje število arhitektonskih stavbnih ostankov slopnih debel, oglavij, frisoov. Kje bi bilo vklade le-teh stavb iskati, se danes zgolj domneva; gotovega ni.

O uspehih dosedanjih izkopavanj se utegne, kdor se zanima, natančno in pregledno poučiti iz vodnika po muzeju, ki ga je Muzejsko društvo v Ptuj pred kratkim izdalo.*

* Poetovio, vodnik po muzeju in stavbnih ostankih rimskega mesta, napisal M. Abramič, slovensko izdajo priredil A. Sovrè, Ptuj, 1925. Tudi gornje vrstice se opirajo poleg Pircheggerjeve Geschichte der Steiermark, Gotha, 1920, na novi kažipot.

Gospa Mica.

Ivan Vuk.

1.

Večerilo se je. Iz stolpa cerkve sv. Martina je odbrnel don zvana, ki je odzvonil »Zdravo Marijo«. Okrog ribnika in ob potoku, ki teče skozi Trioglovo, se je pojavila lahna meglica. Tu in tam se je oglasilo rezko, odločno, kakor povelje:

»Urrhek... rrhek...«

Gospodar močvirja in mlakuž je oznanil večer.

Na nebu, na zapadni strani, pa se je zableščala zvezda, druga, tretja...

Mlinska kolesa je oblila s širokim curkom voda, ki je naenkrat planila iz zatvornice v žleb, jih stresla in zasukala. Šum curka, ki je planil z vodo in objel mlinsko kolo, je padel v potok, se izgubljal in se izgubil nekje za izpodjedenimi koreninami vrb in jelš, ki so rastle ob potoku. Mlin, ki je podnevi molčal, ker je bil mlinar-gospodar na polju, je oživel in drobil žito.

Tedaj so vstali težaki* izza velike orehove mize, stare gotovo že sto let, ki je bila last gospodarja Kecmeca, kmeta v občini trioglovski. Poiskali so klobuke, se pokrili in se obračali k vratom. Zakaj večerja je minila.

Gospodinja je pristopila k mizi in rekla:

»Počakajte!«

Zarezala je z ostrim nožem v kvasanico,** da je prijetno zahreščala prepečena spodnja skorja in se zableščala sredica pod zarumenelim sirom. Zarezala je vdrgič in jela deliti težakom.

Visoka je bila gospodinja, nekaj čez trideset let stara, imela snažne roke in je delila z nekako gosposko kretnjo kose kvasanic, smehljajoč se z usti in očmi, da so se videli zdravi beli zobje. Težaki, ki so bili pri prejšnji gospodnji navajeni, da jim je podajala majhne kose z okornimi, izdelanimi in neumitimi rokami, so sprejemali kose kvasanic z nekakim spoštovanjem in se celo nehote priklanjali, kakor bi bili na sodnji in davkarji.

Težak, viničar iz Mačkovec, ki ni ljubil molka, je nenadoma rekel:

»Hvala lepa, gospa Mica!«

Gospodnji so zadržtele nosnice. Lice ji je začaralo in pogledala je premetenega zahvaljevalca pozorneje. Saj je bil prvi človek, ki ji je rekel »gospa«, odkar gospodnji na Kecmečevini.

* V Trioglovi imenujejo delavce-dninarje »težake«. To so viničarji in želarji, ki hodijo kmetom na dnino, za kar jim kmetje hodijo orat in vozit.

** Kvasanica je na kvasu pečena pogača, visoka dva do tri prste in na debelo s sirom pomazana. Po visokosti kvasanic Trioglovčani — posebno ženske — sodijo spretnost gospodnje.

Nasmehnila se je in rekla:

»Kaj pa mala dva: Jožek in Tončka?«

»O, živa, gospa Mica, živa, da ju s šibo ne umiriš.«

»Tole pa zanju!« je rekla in odrezala še en kos.

Ostali težaki so se molče spogledali, skrili v kotu ustnic nekaj kakor posmeh ter povsili oči, da bi nikdo ne slutil njihovih misli. Hoteli so ga posnemati, vendar nobenemu niso šle iz ust besede: »Hvala lepa, gospa Mica,« čeprav se je silil. Zamrmral je pač nekaj, kar naj bi pomenilo »hvala lepa«, a jasne oblike ni dobilo tisto mrmranje.

Domov grede je vsak mislil na »gospo Mico«.

»Kose pa reže, pje,« je omenil Brložnik, želar v Mačkovcih. »Prejšnja ni znala takšnih. Bog ji daj nebesa!«

»Zato pa je tudi Kecmečevina trdna,« je omenil Toližjak.

»Si videl, dva kosa je dobil Božjak, ker ji je rekel, gospa!«

»Lahko, saj jih ni ona pridelala,« je dejal zopet Toližjak nekako jezno. »In če bo tako, jih kmalu niti po enem ne bō.«

»Kaj se ujedaš,« je zavrnil Brložnik. »Misliš, da zavoljo večjih kosov ne bo Kecmečevine? Še je trdna... oho...!«

»Nič ne veš,« je odvrnil Toližjak.

Grablek se je nasmejal s prisiljenim smehom. Bil je še mlad in je živel pri starših v Kecmečevi viničariji v Mačkovcih.

»Toližjak se boji za Kecmečevino. Za svojo bajto se pa ne boji, ki se mu bo skoraj porušila. In niti Kecmec niti, gospa Mica, mu je ne bosta podprla, vsaj zastoj ne.«

»Ti bi pa že lahko držal jezik za zobmi,« se je obregnil Toližjak. »Mlad si še.«

»Delam kakor Vi, tak kos kvasanice imam kakor Vi, zato mi ni treba držati jezika za zobmi vpričo Vas,« je odvrnil s fantovsko objestnostjo.

»E, pjebi,«* je rekel Brložnik. »Kaj ti kosi! Trdno stoji Kecmečevina! Mnogo naših žuljev je v njej in še jih bo. Zato se ne prepirajmo!«

»Kaj bi tisto,« je mahnil Plevjak, želar poleg Kecmečevega »vrha«. »Pet kvasanic je zrezala in porazdelila. Štel sem jih. Prejšnja pa komaj dve do dve in pol. Doma so komaj okusili, kakšne so, ko sem jih položil na mizo.«

»Bele roke si tudi videl,« ga je vprašal Toližjak. »Ne vem, če je kakšen žulj na njih. Prejšnja pa je imela vse raskave in dlan kakor podplat.«

* Pjebi = fantje.

Plevjak je rekel z opravičujočim glasom: »Ni iz naših krajev in zato je vajena rok, ki nimajo žuljev.«

»In vendar je vzela Kecmeca, ki ima vse žuljave.«

»Ali kmetija je brez žuljev, pje, tega ne pozabil.«

»Takšni kosi kvasanic in mehke roke jih naredi. Pa še precejšnje,« je zamrmral Toližjak.

Grablek, ki je bil nasajen na Toližjaka, je rekel:

»Kar nazaj nesite svoj kos! Pa ji recite: Gospa Mica, vzemite svoj veliki kos kvasanic, da ne dobi Vaša kmetija žuljev. Zame, siromaka, ki često niti kruha nimam, je kos prevelik in v moji bajti niti prostora ne bi imel.«

Toližjak je molčal, nato pa se premagal in rekel:

»Ko dosežeš moja leta, porečeš: Na kmetijo kmetica, v viničarijo viničarka, gospa pa h gospodi!«

»Svoje žulje ste dobili pri kmetici in obdržali jih boste pri gospe,« je odvrnil Grablek, ki se ni dal ugnati. »Kmeta Vam je žal, samega sebe Vas pa ni žal. Za Kecmečevino se bojite, a Kecmec se ne boji, ki je vendar gospodar.«

Toližjak se je nasmejal. V njegovem smehu je bilo zaničevanje.

»Ne boji se, kajpada. Ker se ne sme... ohoho, samo naj bi kaj rekel! Nekoč je bilo, da sem videl in dovolj mi je bilo, da vem, kako je.«

Nekje na zgornjem koncu Trioglove je nekdo zavriskal. Fantovsko mu je odgovoril Grablek.

»Kaj se boš drl,« je še bolj vznejevoljen zagodrnjal Toližjak. »Kakor petelini ste. Zglasi se eden, že se javljajo po vsej vasi.«

»Vi ste pa že res stari,« je razžaljeno odgovoril Grablek.

Toližjak ni odgovoril, nego krenil na stransko pot, ki je vodila k njegovi bajti. Še »lahko noč« ni rekel.

2.

Že tedaj, ko je umrl oče, Marko Kecmec, je bil Hijeronim star štirideset let. In v tej starosti je postal šele gospodar Kecmečevine. Potreboval je gospodinje, ker je bila njegova mati Urša že tudi stara in že ni zmogla več vsega, kar se zahteva od gospodinje na Kecmečevini.

Ali gospodinja je bilo težko dobiti! Takšno namreč, kakršno je iskal in hotel Hijeronim Kecmec. Dasi je bil trden kmet, mu je iskanje gospodinje delalo veliko preglavic. Dobri sosedje in znanci so mu nasvetovali to in ono, a Kecmec se ni mogel ogreti za nobeno. Ta mu je bila premalo »težka«, druga premalo kmečka. »Težke« in dovolj kmečke pa zopet njega niso marale in sosedje so govorili, da so zanj in Kecmečevino »pretežke«.

Kecmec je bil silno črne polti in ker ga je še solnce žgalo od mladih nog kakor ogenj opeko, je bil kakor ogrski cigan. In vsaka, ki se je po njej ozrl Kecmec, je rekla tovarišici:

»Takega črnjoha že ne vzamem, ki je že star in tenkih nog kakor prakol.«*

Tudi ni ugajala dekletom, za katerimi je obračal Kecmec oči, njegova ozka, pretegnjena postava z nenavadno dolgimi, malone do kolena visečimi rokami. Posebno jih je odvrčala njegova spodnja ustnica, ki je bila precej debela in ven štrleča, ki je vselej čudno vztrepetavala, če je govoril z žensko. Dekleta so izbirčna, posebno tista, ki so lahko. In še so govorila, da ima v ustih žolto zobovje kakor stari »čikaš«.**

Ni bilo torej čudno, da mu je povsod, kjer je potrkal, spodletelo.

Že od nekdaj se je Kecmec rad bahal. Dasi skop, je vedno ob nedeljah imel v žepu smotko, katero je



Notranjost mitreja, spravljenega sedaj v kletišču muzejskega poslopja.

prižgal takoj, ko je prišel iz cerkve, da so ga morali vsi videti, zlasti še dekleta. Postavil se je tako, da so morala mimo njega. Sicer so si drugi fantje pripovedovali, da je smotka navadno zdržala štiri in še več nedelj, ker jo je takoj ugasnil, ko je bil petdeset korakov od cerkve, in jo skrbno zavil v papir za drugo nedeljo. Ali kadil je pa vendar smotko na trgu pred cerkvijo, česar ni zmogel vsak.

Pri tem pa je delal načrte, katero Šentmartinčanko bo povzdignil do trioglovke kmetice, ko prevzame posestvo. In imel je na muhi najprej Zefiko Mežikovčevo iz Blatotinec. Druga je bila Angela Toplakova iz Zasadi, tretja Francka Mrzlekova iz Zlatojan, sosednje vasi biserjanske, ki že spada v faro malotedensko, četrta in peta Lucija in Ančka Frlekovi iz Ograjk, sestri-dvojčici, in še nekatere manj »težke«.

* Prakol imenujejo v Trioglovi star, obrabljen kol za trte.

** Čikaš je bil tisti, ki je žvečil tobak, in trioglovska dekleta in sploh šentmartinska bi za nobeno ceno ne marala takšnega za moža.

Ali Kecmec je čakal in čakal na gospodarstvo, izbrana dekleta pa niso čakala Kecmeca in so se vsa pomožila, preden je on postal trioglovski kmet.

»Dekleta sicer rastejo,« je rekel večkrat, »nikdar ne bodo zmanjkala. Ali jaz se staram. Pa tudi to še ni tako hudo, da bi le bilo kedaj in bi mogel že enkrat reči: Lejte, trioglovski kmet sem, katera hoče biti trioglovska kmetica?«

Ko je pa postal trioglovski kmet, je imel že tudi v načrtu nove neveste, mlade, pravkar zrele. Bila je to Marjanova iz Blageuši, Žamrova iz Slabovinec in Kraljeva iz Žihlovskih bregov. Vse tri »težke« in vse tri brhke. Jezilo ga je le, da so vse tri preveč rade govorile z drugimi, posebno pa Marjanova, ki je bila med vsemi »najtežja«.

Fantje, kajpada negodniki, so poznali Kecmeca, saj je rad govoril o dekletih, in so ga večkrat potegnili.

Tako se je zgodilo, da mu je ta ali oni pošepetal: »Pje, Remož! ... Marjanova te pozdravlja!«

Kecmečevo lice je zasijalo.

»Res?«

»Rekla je, če se ne misliš ženiti.«

»To je rekla?«

V prsih Kecmeca se je godilo kakor zemlji spomladi, ko se taja sneg.

»Pje, ne lažeš?«

Fantè je naredil resen obraz.

»Kaj bom lagall!«

Kecmec je oblizaval ustnice in v kotu se je skrival srečen smehljaj.

»Pje, ali si kaj žejen?«

»Če daš, bom pil.«

»Poglejva v krčmo, če kaj imajo.«

Skopost je izginila in njegove roke so bile odprte.

Prižgal je smotko.

Ko je natočil, je privzdignil kozarec.

»Pje, pij!«

»Na tvojo srečo,« je trčil fantè.

»Bog daj!«

Kratkobeseden je bil Kecmec. Kadil je, oblizaval ustnice, v prsih mu je pa vriskalo.

Čez trenutek je rekel: »Pje ... Imenitna je Marjanova.«

»Pa težka ...«

»Prava kmetica.«

Kecmec se je nagnil k fantu.

»Kaj misliš, ali bi jo vzel?«

»Gospodinje potrebuješ,« se je muzal fant.

»Lepo kmetijo imam.«

»Ni je blizu takšne.«

Kecmec se je zopet vdal sladkim mislim.

»Pravzaprav ... všeč mi je Marjanova.«

»Ponosna je.«

Kecmec je položil fantu roko na rame.

»Pje, veš, jaz hočem takšno, ki se nekoliko bolje drži.«

Fant je skril ustnice v vinu.

Kecmec pa je rekel tiho: »Z menoj pojdi nocoj, pje!«

»Kam?« se je delal fant nevednega.

Kecmec ga je sunil s komolcem.

»Saj veš ... K Marjanovim!«

Fant se je popraskal za ušesi.

»Obljubil sem svoji ...«

Kecmec je pomežiknil, se šegavo nasmejal in ga sunil pod rebra.

»Pje ...«

Zvečer se je Kecmec res zglašil pri Marjanovih. Povedal je, kar so že tako vedeli, da je trioglovski kmet in da mu manjka gospodinje. Njihova hči pa da bi mu bila prav všeč.

Kmet Marjan je bil v zadregi in ni vedel, kako bi se izmotal. Ni se hotel zameriti Kecmecu, ker je vendarle trioglovski kmet, a hčerke mu tudi ni hotel dati, tembolj, ker je vedel, da bi ga tudi ne marala. K sreči je ni bilo v sobi in mati je poskrbela, da se ni pokazala.

Pobobnal je po mizi, zmigal s pleči, kakor da ne ve, kaj naj naredi, in rekel:

»Nimam ničesar zoper to. Vesel bom, če Zorka privoli. Pogovori se z njo, saj jo poznaš?«

»O, poznam jo,« je rekel Kecmec zadovoljen. »Še prav dobra sva si.«

»Škoda, da je ni doma,« je rekel Marjan. »Kar naredili bi.«

Mati pa je pripomnila:

»Malo premlada je še, Remož.«

Kecmecu je dobro delo, da ga je Marjanovka poklicala z domačim imenom. Zato je takoj rekel:

»Dekle ni nikdar premlado, mati.«

Snubitev je bila končana, samo še prilike je bilo treba, da se pogovori z Zorko. Ali te prilike ni hotelo biti. Kecmec jo je iskal, a je ni mogel najti. Vedno je bila z Zorko kakšna njena prijateljica in na noben način ni hotela razumeti, da hoče on z njo govoriti na samem o zelo važni zadevi.

Tako je iskal prilike, da se je naposled Zorka poročila z drugim.

»Šment,« se je popraskal po grlu. »Preboječ sem, ali kaj ...«

3.

Tako se mu je godilo po vrsti.

V tem času mu je pa umrla tudi mati, in kmetija je bila v resnici brez gospodinje.

Vsak dan bolj je to občutil in že ni vedel, kaj početi. Snubil je tu, snubil je tam, povsod je bil ali odbit, ker je bila že obljubljena drugemu, ali pa se ni mogel z njo dogovoriti. Zgodilo se je tudi, da so mu naravnost rekli, da je že prestar za ženitev.

Poslednje ga je zadelo najbolj.

»Prestar ... Za vsakega mladiča zaležem,« se je hudoval sam pri sebi.

Očitek starosti in potreba gospodinje sta ga tako vzburla, da je dopuščal že celo misel, da bi si izbral nevesto med želarskimi hčerami kljub vsem starim navadam.

»Kaj je treba kmetice! Vsaka postane kmetica, ki jo privedem v hišo. In Kecmečevina zato ne bo prav nič manjša.«

Vendar se je še obotavljal.

Morda bi se sploh ne ponižal iz kmečkih višin do želarske hčere, če bi tedaj v Mačkovcih ne kupil neki Jukeš iz fare sv. Katarine, ki je nekje blizu Maribora, želarije Mezgečeve.

Jukeš je imel hčer Liziko, ki je bila kakor zrela breskev. Ko jo je videl Kecmec, si je rekel:

»Salamiš... takšne pa še ni imela šentmartinska fara! Vsako kmetico posekal!«

In mislil je dalje:

»Res je, da je želarska. Ali ni tukajšnja! Nikdo ne more reči, da sem si vzela Mačkovčanko, ker ni Mačkovčanka, nego takorekoč Mariborčanka, kar je tudi nekaj!«

In kar šel je v Mačkovce. Težko mu je bilo, ustavljal se je in še vedno se obotavljal. Še pred vrati je postal in premišljal. Nato pa je pritisnil na kljuko:

»Saj ni Mačkovčanka.«

Jukeševi so sprejeli Kecmeca z veselimi pozdravi kot sprejemajo kmete iz Trioglove, ko obiščejo viničarje in želarje. Mislili so, da je prišel prositi težake, ker po kaj bi hodil trioglovski kmet drugače v Mačkovce? In bilo jim je po godu, ker so potrebovali orača. Kecmec je sedel za ogel štirioglate mize in pokajljal. Ni mogel prav začeti in materi Jukeševki so posla vprašanja. Na vse je hkrati legla nekakšna zadrega. Naposled je Kecmec pogledal Liziko in rekel:

»Lepo hčerko imate.«

Mati Jukeševka ga je zvedavo pogledala, Jukeš sam pa je vrgel svoje oči iz enega kota sobe v drugega in ni vedel, kje bi jih pustil. Liziki sami se je zazdelo, kakor da je vprašal mešetar:

»Lepo kravico imate.«

Rdeč je mak sredi njive, a še bolj so postala rdeča njena lica.

Kecmec je čutil, da ni prav povedal, in je vzdihnil:

»Meni manjka gospodinje.«

Mati Jukeševka je takoj razumela. O, matere so tenkočutne! In že je gradila načrte. Pogledala je pomenljivo moža, ki je tudi šele sedaj zapazil, da je Kecmec prazne oblečen, dasi je delavnik zvečer.

»Oženili bi se,« je poudarila mati Jukeševka.

»Zato sem prišel,« si je oddehnil Kecmec. Nikdar ni bil še v takšni zadregi.

Ali mati Jukeševka mu je pomagala.

»Po našo?«

»Po vašo,« je rekel Kecmec.

Jukeš je strme gledal na kazavce velike lesene stenske ure, kakor da si hoče dobro zapomniti rojstno

minuto, ko se rodi sreča njegovi hiši in njegovi hčerki, bodoči trioglovski kmetici.

Ozrl se je na Liziko.

Gledala je vsa presenečena. Lice je menjavalo barve in v sencih in v srcu ji je udarjalo. Pred njo je vstala kmetija Kecmečevih, trdna in ponosna. Tu naj bo gospodinja? Trdo delo pri suhem kruhu bo izginilo in nihče ji ne bo več ukazoval, nihče je kupoval, da dela. Gospodinja bo, ukazovala bo ona vsem, katere bo kupovala.

Slika je bila tako mamljiva, da je vzdignila roke kot v objem. Pogledala je Kecmeca, ki je stal pred njo, v oči, dvignila roke še više, da se oklene njegovega vratu, vratu svojega ženina, in ga poljubi prvič.

Kecmecu je pelo v srcu in njegova debela spodnja ustnica mu je vztrepetala tako pohlepno, da so Lizi omahnile že dvignjene roke.

»Ta usta naj poljubim?« ji je šinilo po možganih.

»Naj se prodam za vselej za kmetijo?«

Mahoma se je je polotil gnus. Nasmejala se je glasno in s tako tujim smehom, da so vsi mislili, da je zblaznela od sreče. Planila je iz hiše in se vsa tresoč skrila v hlev h kravici edinici, ki je že ležala v stelji.

»Da bi ga vzela?... Za tri Kecmečevine ga ne maram,« je govorila, burno dihač.

Pred njenimi očmi je še vedno trepetala povešena ustnica kmeta Kecmeca.

»Rajši jem s svojim Lukežem krompir v oblicah za kosilo.«

Pri spominu na fanta Lukeža, ki jo je ljubil in je bil lep in moški, se ji je umirilo srce.

»Samo tebe, moj fant, samo tebe,« je rekla glasno kakor v opravičilo, da je za trenutek omahovala.

Krava edinica, ki je začudena vstala, je trčila z rogovi ob steno in kakor da jo je razumela, zamrčala:

»Mmm...«

4.

Trd je kruh natararice in grenak. Redki, ki sedajo zvečer za gostilniške mize, se zavedajo tega. V natararici gledajo sužnjo, ki mora streči in ustreči vse, kar si muhavasti gostje izmislijo.

Spočetka, prve mesece službe marsikatera ljubi te večere, ko se zbirajo v gostilni fantje, in marsikateri ji vzbudi, lahkoverni, skrivne nade.

Pa pride razočaranje za razočaranjem in spozna, da so gostilniški »ženini« le za kratek čas, da je njih jezik in prisega samo vinski duh, da je mnogi, ki ji v gostilni govori najslajše besede in ji poljublja roke, na ulici še ne pogleda ne. In kruh postane grenak in večeri so dolgi.

Zato je bila gospodična Mica tako vesela, ko se je pojavil snubač. Ni gledala, kakšen je. Moški je, ki je pripravljen, da jo odvede iz suženjstva teh ljudi. Poleg vsega pa ji je bilo že trideset let.

Gostilna, v kateri je služila gospodična Mica, je stala ob široki cesti v Ljutomer in ni nosila nobenega napisu. Vendar so to gostilno poznali vsi in so vsi vedeli, da se imenuje »Gostilna na pragu«. Bila je namreč takorekoč pred vrati Ljutomera. Vsak, ki je šel v Ljutomer bodisi peš ali z vozom, je obstal v tej gostilni, da se pokrepča, preden stopi v trg in pred gospodo, ali pa da zaliže kupčijo.

Tudi ljutomerska gospoda, »višja« in »nižja«, kakor jo je delila gospodična Mica, je kaj rada zahajala v »Gostilno na pragu«. »Višja« gospoda je prihajala vsak teden enkrat, navadno ob sobotah in pila zmerno, po četrtinkah, kakor se zanjo spodobi. »Nižja« pa je prihajala vsak mesec enkrat, in to prvo soboto po prvem, in pila po litrih. Takrat »višje« ni bilo. Bil je med »nižjo« in »višjo« tak nedogovorjen dogovor. »Višja« je tako krog polnoči prepevala slovensko-prleške pesmi in tikala gospodično Mico, »nižja« pa je prepevala umetne in tikala gospodično Mico še preden je bilo polnoči.

Gospodična Mica je spoznala v gostilni vse vrste ljudi in njena sodba o moških je bila trda in njena želja, izvititi se iz gostilniškega vzduha, silna. Često je premišljevala usodo ženske v današnji človeški družbi.

Primorana je radi krivičnega naziranja moških in družabnega reda, da žgoli in igra sladko ptičico, da dehti kakor cvetica, da vabi zvižčno metulja-moža, da si zagotovi življenje. Primorana je trpeti, da jo ima mož za svojo lastnino-igračo, katero kaže svetu, znancem in prijateljem, in pusti, da mu čestitajo, ker je kupil tako nežno, zavidljivo stvarco. Zato ni čuda, če sužnja-igrača časih kruto ugrizne in udari.

»Kdo nas je napravil takšne, kakršne smo,« je večkrat rekla družbi popivajočih. »Vi sami!«

Popivajoči so se grohotali. Ugajalo jim je in se niso zavedali velike tragike, ki je bila v besedah.

»Vse zlo prihaja od ženske,« trdite pri vsaki priliki. Kdo pa je posejal to zlo v nas in kdo ga gojil, če ne vi sami?!«

Še bolj so se grohotali.

Tako je mislila o gosposkih moških. Pa tudi o kmečkih ni bila njena sodba ugodna.

»Niso izprijeni, a moški so. Kaj je njim zakon? Kupčija, pogodba, ki se sklepa navadno vedno le na podlagi dote. Razbijejo se pogajanja celo pri vprašanju, če primakne oče nevesti še kravo k doti. Na srce ne gledajo. Še videla se nista, mešetarja ju seznanita, in

če je po volji roditeljem, gredo v cerkev — krivo prisegat!«

Takšne misli je premišljevala gospodična Mica v tridesetem letu svoje starosti. Njena volja, da mora najti moža, da se mora »podati« in ubežati iz gostilne, je postala neomahljiva.

»Najde se,« je govorila v svojem srcu. »Če ne danes, pa jutri. Do starosti ne bom v gostilni.«

In glejte, njena vera je zmagala!

Bilo je nekega pomladanskega dne, ko je sijalo solnce s takim mladostnim sijajem, da je bilo videti celo mlado listje na drevesih mlajše, in trava in cvetice lepše in bolj sveže kot navadno. Gospodična Mica je bila pri šivilji. Sicer je bila šivilja dobre pol ure daleč od »Gostilne na pragu«, vendar, kaj je lepi ženski v lepem pomladanskem dnevu po lepi cesti pol ure?

In tisti dan se je zgodilo.

Ko se je vračala gospodična Mica od šivilje, je pridrdral za njo koleselj. Lep koleselj je bil, kmečki, in konj je nesel glavo tako visoko, kakor bahač na cesti verižico čez polni trebuh.

Gospodična Mica je stopila s ceste v travo in se ozrla po človeku, ki je sedel v koleslju. Zavzela se je v svojem srcu in malodane pomislila na glas:

»Nemara sam ciganski baron.«

Voznik je bil v obraz zagorel in črn kakor cigan.

Koleselj se je ustavil pred gospodično Mico. In človek v koleslju je rekel:

»Gospodična! ... Prisedite!«

Nič ni prosil, samo ukazal je.

Mica se je ozrla po konju, ki je ogledoval njeno modro krilo in grizel uzde.

»Kar prisedite,« je ponovil človek v koleslju. »Če Vas ni strah, se popeljeva kakor prerok Elija.«

In je prisedla. Sama ni vedela, kako je moglo to biti, in tudi ni razmišljala, nego se udobno naslonila na naslanjač. Njen obraz je gorel kakor roža in od samega tistega žara je postajalo človeku v koleslju gorko. Dotikaje se njene obleke, je čutil, da uhaja od nje blagodejni vpliv in se razliva po njegovih žilah. Popravil je klobuk in prižgal smotko. Še od nedelje je bila. Nategnil je vajeti. Konj je poskočil, koleselj se je zgenil in zdrdral tako naglo, da je gospodični Mici šumel veter krog ušes.

Še ni minil trenutek, vsaj gospodični Mici se je tako zdelo, sta že drevila mimo »Gostilne na pragu«.

(Dalje prihodnjič.)



Žalostna pesem.

Pa jaz bi veselo pesem zapela,
kako je cvetela lilija bela,
kako je cvetela, v gredi dehtela
kot misel deviška sredi srca.

Pa ena noč, le ena noč —
in lilija bela je ovenela,
in nikdar več in nikdar več
ne bom jaz vesele pesmi zapela.

Janez Pucelj.

Legenda iz leta 1925.

Jože Pogačnik.

Tisti čas je bilo žalostno na Slovenskem. Farni patroni so bili tudi žalostni. Videli so povešene glave svojih faranov, pa niso vedeli, kako in kaj. Pa še hujše jim je bilo, ko so vsako nedeljo videli v srca in čuli tožečo prošnjo in so morali molčati. Ker kaj naj bi storili, da bi odleglo ljudem?

In bridkost ni hotela prenehati, vsak mesec je še huje pritiskala in privijala okrog srca.

Bila je pomlad. Bali so se, da jim ne bo zadostovalo za peko do julija, in se niso upali sejati s polno pestjo. Prišlo je poletje. Česnje niso šle na trg, tepke niso nič kazale. Potrkala je jesen. Gospodar ni imel denarja, da bi družino obul in oblekel. — »Bomo pa vso zimo za pečjo,« je rekel fant.

Pritisnila je zima. Neplačane davčne položnice so čakale za ogledalom, gospodar pa je hodil zamišljen.

Hudo je bilo farnim patronom. Tako pa tudi ne sme biti, so si dejali in sklenili, da pojdejo povprašat Mater na Brezje. Njej povedo. Ona jih bo že potolažila in bo pomagala.

In so res priromali na Brezje od vseh strani. Jakopi, Miklavži, Urhi, Janezi, Martini, Štefani, Gregorji, Juriji, Roki, Antoni in vsi drugi. S polja in izmed gozdov so prišli in s hribov in z gora so jo pritolkli.

Ob enajstih ponoči so se sešli na Brezjah, od žagrade do kapelice so stali. Jakop se je utrujen naslonil na svojo palico, Jurij je snel čelado in si brisal znoj. Miklavž se je ključil pod težko škofovsko obleko. Težko sapo so prinesli s seboj. Čez čas pa, ko so se oddehnili, je povzel Jakop:

»Matka božja, obiskat smo Te prišli. Samotno je namreč po naših farah. Pa tudi potožit smo Ti prišli. Glej! Takole z našo čredo: kašče so svetle, listnice

očetov so zvrgele in se posušile, matere zajokajo naskrivaj, ko stopijo v shrambo, živinče, ki bi ga prodali, nima cene, a deca je in trga obleko. Pri maši možje nemo in čakajoč zro v nas na oltar, ženske vzdihujejo in si z dlanjo brišejo oči. Pa ne vemo, kaj bi. Smilijo se nam. Težko je i pastirju, če čredi ne vé odpomoči. Matka, svetuj nam! Kaj naj bi?«

Vsi so zrlí na oltar k Materi, ki so se ji oči orosile in trepale, mehki nos se ji je zgenil, srknilo je v njem sočutje. Odgovorila je:

»Sirote! Da imam zlata ali blaga, bi ga dala; pa, saj veste, da smo tudi pri nas ubogi. A kar imam, to vam dam. Rada utrpim. Sinčka Bogatinčka vam dam. Z vami naj gre v polja, gozde, hribe in gore in dajte ga ljudem! Odleže jim.«

In so ga vzeli. Stari Jakop ni vedel, kako bi ga nesel, redka brada je večkrat oplazila mehko lice božjega Deteta, Urh se je pošteno spotil, preden je do jutra priromal domov v hrib, a vendarle se je vrnil vesel. Jurij je vzel Jezuščka na konja in z njim odjahal čez polja v gozd na svojo faro. Neža ga je vzela v naročje, popestovala in sopihaje odnesla v gore. Janez Krstnik ga je ovil s svojo dlakasto obleko, pomolil »Jagnje božje« in počasi odšel.

In so ga dali ljudem. In čudo: čez teden jim je odleglo. Obrazi so ostali sicer nemi, a bridkost je splahnela. Skrb je odnesel veter. Niso se sicer napolnile kašče, niso se zredile listnice, a družina je jedla in ni stradala ter ni hodila v capah. Oče je bil resen, a ni bil obupan. In ko je mati pogumno rekla možu: »Tine, Boga zahvalimo in delajmo, drugod še za torej ni,« je oče molče prikimal.

Res, hudo je bilo, a ni bilo nič hudega. Kakopak, ko so pa imeli Sinčka Bogatinčka!



Modriš.

Velikoruska pravljica, ki jo je v vladimirski guberniji slišal in zapisal Ivan Vuk.

Idi,« je zapovedal Bog svojemu angelu, ko se mu je sveta jeza nad neposlušnostjo človeka-Adama poglobila, »idi v raj, iz katerega sem izgnal človeka, in naberi listja izpod drevesa življenja. Posejaj ga v zemljo, ki jo je obdelal Adam-človek v potu svojega obraza. Zakaj, hočem mu olajšati kazen, s katero sem zadel njegovo neposlušnost.«

In zgodilo se je.

Iz posejanega listja, nabranega izpod drevesa življenja, ki raste v raju, je vzrastlo žito. Vzradostil se ga je Adam-človek in tudi Eva-žena ga je bila vesela.

Žito pa, veseleč se življenja, je rastlo in v svoji nedolžnosti ogledovalo nebo nad seboj, vse modro in prekrasno, po katerem je korakalo toplo solnce. Vselej zvečer, preden je žito utrujeno od neprestanega gledanja zatisnilo oči, je še želelo modremu nebu lahko noč. In ko se je ogrnilo ono s plaščem noči, še je žito mislilo nanje. Ko pa so sivi oblaki zagrnili modro nebo in je iz njih rosil dež na žito, da se napije, je hrepeneče čakalo trenutka, da se tisti sivi plašč oblakov zopet odgrne. Prosilo je Stvarnika, naj kmalu odgrne zagrinjalo, ki zagrinja podnožje njegovega prestola.

In dobri Bog je prošnjo uslišal. Odgrnil je zagrinjalo oblakov in modrina neba se je zopet smehljala koprnečemu žitu in solnce ga je zopet poljubljalo, da se je vse v hrepenenju vzpenjalo vedno više in više in — rastlo.

Ko je pognalo klasje, je nekega jutra razobesilo po sebi vse polno majhnih drhtečih zastavic, ki so mahaje pozdravljale modro nebo, vabeč ga k svoji poroki, k svatbi, k veliki skrivnosti oploditve in neumrjivosti...

In ko se je zgodilo tisto skrivnostno blagoslovljenje, je glava klasja postajala težka. Bližala se je plodonosna starost.

Pod težo starosti je klonilo žito glavo k tlom.

Vedno teže je bilo žitu dvigati glavo, da gleda v modro nebo. Zbiralo je svoje sile, vendar pa je čutilo, da se te sile zmanjšujejo dan na dan, in s strahom je pričakovalo trenutka, ko ne bo več moglo dvigniti klasja in ne bo več videlo modrega neba.

Žito je bilo žalostno.

In ko je prišlo tisto skrivnostno, da so se zrna v klasju napela in se napolnila, žito ni moglo več dvigniti glave. Skrivnost plodov je sklanjala klasje k zemlji, iz katere je črpalo krepčila in moč.

Neizmerno hudo je postalo žitu v tisti uri. Čutilo je poljube solnca, slutilo je modrino neba nad seboj in je ni moglo gledati.

»Obsojeno sem,« je zajokalo s suhimi očmi. »Obsojeno, da do konca življenja, svojim otrokom na ljubo, gledam samo zemljo, ki mi je zibelka-mati,

ki me hrani, ne more mi pa dati tega, kar mi je dajalo sinje nebo. O, zakaj ta kazen in za kateri greh, o Bog?!«

Bogu je bilo žal žita. Nobenega greha nima na sebi, a vendar trpi, ker je grešil — človek. Radi človeka se je rodilo. Radi človeka mora trpeti.

»Greh enega rodi trpljenje mnogim,« je rekel sam pri sebi. »Vendar hočem tebi, žito, narediti veselje in olajšati trpljenje, ki ga nosiš radi človeka.«

Rekel je angelu:

»Idi in vzemi kos neba tam, kjer je najmodrejša. Razreži ga na koščke. In ko bo žito zaspalo, raztrosi koščke neba po njem, da bo jutri, ko se zbudi, veselo.«

Angel je šel in zgodilo se je.

Ko je spet zasijalo solnce in je zapela prepelica, je odprlo žito oči. In glej, radost preveliko! Pred seboj je zagledalo kakor nebo modre cvetlice, ki so se mu smehljale in ga pozdravljale.

Zamajalo je žito od radostnega genotja težko klasje v pozdrav.

»Pozdravljeno, nebo, tako objokovano,« je reklo in v tistih besedah je bila nepopisna radost. »Pozdravljeno! Prišlo si k meni, ker sem hrepenelo za teboj!«

In glej, nič več ni bilo dolgčas žitu in rjava zemlja se mu je zazdela lepa in prijetna.

In od tistega dne so koščki neba — modriš — zabavali žito podnevi, uspavali ga na večer, šepetajoč mu pravljice, budili ga zjutraj. Žito je ljubilo te cvetlice v spominu na nebo in se sklanjalo vse niže in niže k njim...



Za Cezarja.

Angleški spisala baronica Orczy. — Z dovoljenjem pisateljice prevel Jos. Poljanec.

Sedmo poglavje.

Neumnež pravi v svojem srcu: Ni Boga.
Ps 13, 1.

Ko se je Dea Flavija tisti dan pozno pripravljala k počitku, je odpustila hišne, pridržala pri sebi samo mlade sužnje, potem pa je naročila Liciniji, naj ji to noč streže.

Licinija je uživala v hiši Dee Flavije velike prednosti. Na svojih prsah je bila dojila hčer ponosnega Klavdija Oktavija in med zgrbljeno starko in svežo mlado deklico je vladalo popolno prijateljstvo in zupanje, porojeno iz dolgoletnega občevanja. Licinija je hranila prvi zob Dee Flavije in prvi koder, ki so ga odstrigli Dei Flaviji iz zlatih las, Licinija je bila zupnica v prvi Deini otroški žalosti in je prva slišala o družabnih uspehih mlade deklice.

Nihče drugi kot Licinija ni smel urejevati Deinih las. Njeni sesušeni prsti so vsako noč spleтали živi

vrelec zlata v neštnevilne kitice, da so valčki v njem lahko živeli še drugi dan. Licinija je drgnila po kopeli Dei nežne ude z mazili in ji urejala nohte, da so imeli popolno, šilasto obliko.

Tisti večer je Dea Flavija ležala na ležišču, pokritem z živordečo svilo. Komolci so se ji zakopali v blazino, natlačeno z voljnim puhom, brada ji je počivala v obeh rokah, oči pa so ji bile uprte v zrcalo iz uglajenega brona, ki ga je držala ena mlajših suženj.

Licinija se je sklanjala nad naslonjenim telesom svoje gospodinje in ji narahlo drgnila bele rame in hrbet z blagodišečim oljem.

»Ali si videla vse, Licinija?« je vprašala Dea Flavija, ko je lenobno iztegnila dražestne roke in se nenadoma prelegla na hrbet ter pogledala naravnost v nagubančeni stari obraz, ki se je nežno sklanjal čeznjo.

»Sem, draga,« je odvrnila Licinija vneto, vse sem videla; tako hitro si namreč zgrnila zavese v nosilnici, da nisem utegnila prisesti ob tvojo stran. Mislila sem neutegoma iti za teboj in sem samo nekoliko počakala, da se je tvoje spremstvo razkropilo po raznih ulicah. Tedaj sem zapazila gospoda Hortenzija in nekaj v izrazu njegovega obraza me je nagnilo, da sem obstala tam, da vidim, ali ni kaj v redu.«

»Ali ni bilo vse v redu z gospodom Hortenzijem?« je vprašala Dea Flavija z naučeno malomarnostjo.

»Videti je bil razjarjen kot tiger v areni, ko pride straža in odvzame plen izpred njega. Obraz mu je bil bolj mračen nego Tauru Antinorju.«

»Ali je bil razsrjen?«

»Seve! Na prefekta,« je odvrnila Licinija. »Stopil je izpod arkad takoj, ko je množica tvojih sužnjev izginila. Forum je bil docela zapuščen, samo Taurus Antinor je stal še tam, kakor da bi bil izklesan iz marmora in prirastel k tlom. Gospod Hortenzij se je približal prefektu in ga na kratko pozdravil. Odit se nisem upala, da me ne bi bila videla, in tako sem se skrila v gosti senci za govorniškimi odrom in sem slišala, kaj je Taurus Antinor odgovoril gospodu Hortenziju.«

»Da, da!« je rekla Dea Flavija nestrpno, »pozdravila sta se kajpada, preden je prišlo do udarcev. Ampak veš, o teh udarcih bi rada čula in pa, kaj je gospod Hortenzij prefektu rekel.«

»Govoril mu je o tebi, dete, in ga ošteval, ker te je razjezil,« je dejala Licinija. »Prefekt je tako ponosen in tako nestrpen, da sem se čudila, ko ni takoj udaril Hortenzija po obrazu. Videti je bil tako velik, da, pravi velikan, in glava mu je bila temnačna kakor bronasta glava Jupitra; obraz mu je bil zardel od jeze, da je bil modrordečkast, in mogočne pesti so bile stisnjene, kakor da bi hotel zdajzaj udariti.«

»In kaj ga je potem nagnilo, da je udaril?«

»Hortenzij mu je rekel tujec, in prefekt mu tega ni zameril, kakor je bilo videti. Še druge dežele so na svetu poleg Rima,« je rekel, »in v eni teh je tekla zibel mojih prednikov. Ponosen sem na svojo daljno domovino, ponosen, da sem sedaj rimski patricij. Tedaj

se je Hortenzij na ves glas zasmeljal, a ta smeh je v mojih ušesih zvenel prisiljeno. Vzdignil je roko, pokazal s prstom na prefekta in še vedno se smejoč zaklical: 'Ti — rimski patricij? Ti, podrepnik trinoga! Suženj, sin sužnja! Ne! Da bi rimski patriciji mogli ravnati po svoji volji, bi te dali javno bičati in zaznamovati kot nesramnega hlapca, kar si!' To in še več je govoril gospod Hortenzij,« je nadaljevala Licinija, ki se ji je glas izpremenil v šepetanje ob spominu na tako govorjenje; »še dihati se nisem upala, ker sem videla prefektov obraz in pri tem nisem mogla misliti na nič drugega kot na Jupitrovo jezo, ko se ob soparnem večeru viharji oblaki zbirajo za solncem.«

Toda zanimanje Dee Flavije za pripovedovanje je po vsaj priliki iznenada ponehalo. Iztegnila je roke, zazevala in se je kakor vznejevoljen otrok prevalila na ležišču na trebuh, opirajoč komolec v blazine in naslanjajoč glavo ob dlani.

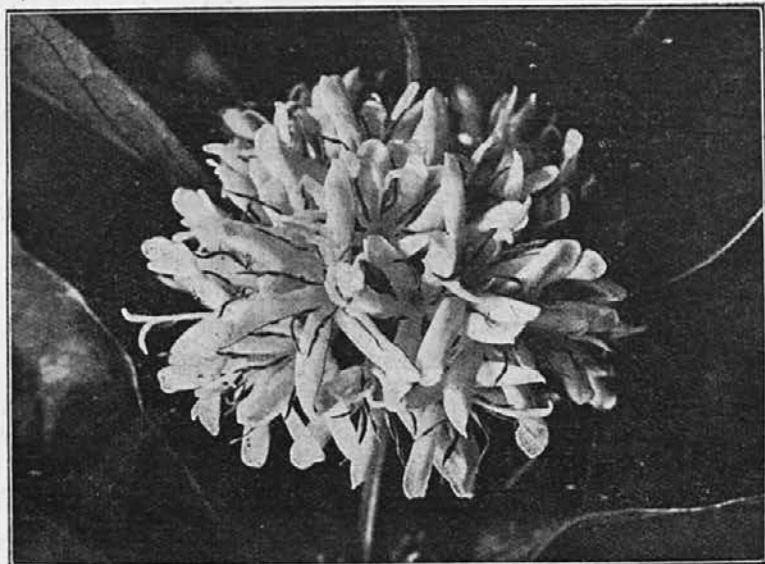
Nekam nepotrpežljivo je iztrgala zrcalo mladi sužnji iz rok, nato pa ga je položila na blazino in zrla vanj, lasje pa so ji padali liki zlate zavese ob obeh straneh obraza nizdol.

»Pripoveduj dalje, Licinija,« je velela malomarno.

»Le malo je še povedati,« je rekla stara ženska, ki se je z neobčutno mirnostjo lotila prejšnjega posla in iznova pričela drgniti bele rame z blagodišečim mazilom; »sicer bi ti pa tudi ne mogla povedati, kako se je vse prigodilo. Pred mojimi očmi se je zasukal viharen vrtnec, takoj za tem pa sem videla velikansko postavo, oblečeno v sijajno tuniko, ki je stala visoko, visoko nad menoj prav na vrhu marmornatega odra



Cvetoče kavno drevesce (kavovec) v Ugandi.



Kavovčev cvet.

poleg bronaste sohe boga. Bil je prefekt. Iz mesta, kjer sem stala odrevenela od strahu, sem mu videla v obraz, ki je bil teman kot gromoviti oblaki Jupitra; lasje na glavi so se mu svetili na solncu kakor baker. Kri pa mi je zastala v žilah in mozeg se mi je strdil v kosteh, ko sem videla dve mogočni roki, ki sta visoko nad glavo držali telo gospoda Hortenzija. Prefekt je bil tam gorj videti kakor kak bogu podoben velikan, ki hoče treščiti sovražnika z Olimpa. Oder se dviga strašansko visoko nad tlak foruma; marmornata stebrišča, vzviški, rezljani okraski ob njih, vse je bilo med onim nepremičnim telesom, ki so ga silne roke držale visoko v zraku, in med kamenitimi pločami foruma, kjer je strašna smrt čakala na svojo žrtev. A še vedno se prefekt ni genil in videla sem, kako so se mu roke napenjale, kako so mišice skoraj pokale pod težo telesa gospoda Hortenzija.

Licinija je prenehala in segla z nagubano roko preko potnega čela. Še celo sedaj se je tresla ob spominu na to, kar je bila videla. Zala postava, ki je bila zleknjena na ležišču, ni trenila niti z eno svojih dražestnih potez. Glavica pod zlato krono las se je sklanjala nad zrcalom.

»Ali si videla obraz gospoda Hortenzija?« se je zaslislalo zmeraj enako malomarno izza koprene valovitih las.

»Ne,« je rekla Licinija. »Zahvalim bogove, da ga nisem. Zakričal je enkrat od groze po usmiljenju, takoj ko se je čutil dvignjenega in je pogledal v globino v strašno obličje smrti, ki ga je čakala spodaj. Potem pa je nemara izgubil zavest, ker nisem slišala nobenega glasu več, dasi je po vsem mestu vladala tišina opoldanskega spanja. Niti minuta ni pretekla od tedaj, ko sem uzrla maščevalno postavo na modri zavesi neba, in meni je nehalo srce biti. Tedaj pa se mi je izvil krič od groze iz ust in prefekt mi je pogledal v obraz. Vendar se še ni zgenil, zdelo pa se mi je,

kakor da mu je rdečkasti žar izginil z lica in čela, in čez nekoliko časa je napetost mogočnih rok odnehala in počasi jih je spustil iznad glave nizdol. Sedaj ni več gledal vame, kajti oči so mu bile uprte v daljno nebo, kakor da bi tam nekaj videl, kar ga je klicalo z nepremagljivo silo. In na vročem ozračju je zadrtel dolg vzdihljaj, kakor da bi izhajal iz brezmejnega hrepenenja. Tedaj je prefekt vzel nezvestnega gospoda Hortenzija v naročje kakor mati svojega otroka in s počasnimi, trdnimi koraki odšel z govorniškega odra. Ob vznožju je zagledal mene in me poklical k sebi, rekoč: »Ta gospod je samo omedlel; drgni mu roke in hladi čelo, jaz pa pošljem medtem njegove sužnje do njega.« Položil je breme v hladni senci na tla, mu odvezel plašč in mu naredil iz njega vzglavje. Nato je odšel in sem slišala, kako je mrmral: »V Tvoji službi sem, Galilejec.«

Liciniji so poslednje besede še drhte in ustnahn, ko se je začul oster srdit krič, za njim pa drug prestrašen krič; Dea Flavija je z urnim, skoraj divjim gibom pobrala težko bronasto zrcalo in ga zalučala preko sobe. Z glasnim treskom je padlo na nežni mozaik po tleh, ko pa je letelo po zraku, je z ostrim kovinskim robom zadelo mlado sužnjo v ramo; nekoliko kapljic krvi ji je kanilo po prsih in sužnja je zaječala od strahu.

Vse to se je prigodilo tako nenadno, da ni nihče vedel, kaj je tako razvnelo visoko žensko, najmanj pa Licinija. Dea Flavija se je vzdignila, da je sedela, in vrgla lase nazaj z obraza, ki je bil videti zardel in razjarjen, in dve ostri gubi sta se prikazali na čelu.

Ženske so bile tihe, prestrašene in preplašene; dekle, ki ji je sedaj močno tekla kri iz rame, je ječala dalje.

»Vstani, dekle,« je rekla Licinija sirovo, »in si drugje ustavi kri iz tiste praske, da te gospodinja ne vidi. Kdo bo poslušal to deklino! Človek bi mislil, da se ji je res kaj hudega zgodilo. Poberi se, pravim, preden poskrbim, da boš imela res za kaj stokati.«

Toda kakor bi trenil, je bila Dea Flavija na nogah. Sočutno je zavpila, stekla k sužnji, pokleknila poleg nje in skušala s tenko belo ruto ustaviti kri, ki je tekla iz rane.

»Ali si ranjena?« je vprašala mehko, »ranjena, draga duša? Nisem te hotela zadeti. Nehaj vendar plakati — in dam ti oni obesek iz jantarja, ki si ga tolikanj želiš. Nehaj jokati, pravim. Dam ti tistega belega zajca, ki ga imaš tako rada, tvoj bo — ali — ali volneno tuniko z vezanimi trakovi — ali... Nehaj jokati, dekle,« je pristavila nepotrpežljivo, ko je videla, da je jelo dekle, bolj prestrašeno nego ranjeno, še glasneje ihteti. »Licinija, poskrbi, da preneha! To ječanje me strašno jezi. Nehaj vendar, pravim. Licinija, kje je bič? Prav gotovo jo dam bičati, če ne neha.«

Licinija pa je, vajena naglih izprememb v občutkih svoje gospodinje, pokleknila sedaj poleg dekleta in je s spretnimi rokami ustavljala kri in zavezovala rano. Ko je to dovršila, je potegnila dekle krepko, a ne neprijazno od tal.

»Poberi se in lezi na svojo posteljo,« je rekla, »sram te bodi, da delaš tak vrišč. Gospodinja ni imela volje narediti ti kaj žalega, ti pa si jo s svojim brezumnim jokanjem hudo vznejevoljila. Poberi se vendar, sicer dobiš bič, ki ga prav zaslužiš.«

Posrečilo se ji je spraviti dekle iz sobe in je naročila dvema drugima, naj gresta za njo in skrbita zanjo. Nato pa se je vrnila nazaj h gospodinji, da bi jo prosila odpuščanja, ker so jo bile besede, ki jih je izrekla, tako razjezile.

Dea Flavija je ležala vznak na ležišču; roke je imela sklenjene zadaj pod glavo in lepi lasje so ležali v težkih valih na vezeni odeji. Srepa je strmela naravnost v strop; modre oči so bile široko odprte, čelo pomračeno kakor v zadregi.

»Draga moja,« je zašepetala Licinija.

Dea Flavija je pa očitno ni slišala. Videti je bilo, kakor da bi v duhu preresetavala mučno zagonetko, čije razrešitev je bila skrita za onim sijajnim koscem sinjega neba, ki se je svetlikalo skozi štirioglato odprtino v strehi.

»Draga moja,« je ponavljala starka proseče, »povej mi, Dea — ali te je tisto razjezilo, kar sem rekla?«

Dea Flavija je obrnila velike začudene oči proti stari strežnici.

»Licinija,« je rekla počasi.

»Da, boginja moja.«

»Ako kdo reče, da je še eden večji in mogočnejši človek od Cezarja — ta je izdajavec, mar ne?«

»Ostuden, ničvreden izdajavec, Augusta,« je rekla Licinija, ki ji je glas ohripel od groze ob sami misli.

»In kakšna je v Rimu kazen za take izdajavce, Licinija?« je vprašala deklica, govoreč še vedno počasi in umerjeno.

»Smrt, otrok moj,« je odgovorila starka.

»Samo smrt?« je poudarila Dea in zadrega v njenih očeh je postala še bolj vidna in gube na čelu še globlje.

»Ne razumem te, predraga,« je rekla Licinija, ki je bila sedaj v veliki zadregi; »kakšna kazen pa more biti za izdajavca hujša od smrti?«

»Sužnje mučijo za vse manjše prestopke.«

»Da, in za upor imamo križ.«

»Križ!« je zamrmrala.

»Da, križ! Ali se spominjaš sedem let nazaj v Judeji? Tam je živel človek, ki je zanetil upor med Judi, se nazval njihovega kralja ter se postavil nad Cezarja in nad Cezarjevo moč. Pribili so ga na križ. Ali se spominjaš?«

»Slišala sem o njem,« je rekla na kratko. »Kako mu je bilo ime?«

»Ne vem, pozabila sem. Zdi se mi pa, da je bil doma iz Galileje. Križali so ga zaradi upora in ker se je povzdigoval nad Cezarja.«

»In nad Cezarjev dom tudi?«

»Da, tudi nad Cezarjev dom.«

»In križali so ga?«

»Da, kakor navadnega tatu. Prav je bilo in pravično, saj se je uprl zoper Cezarja.«

»Licinija, in vendar so v Rimu ljudje, ki mu še sedaj služijo.«

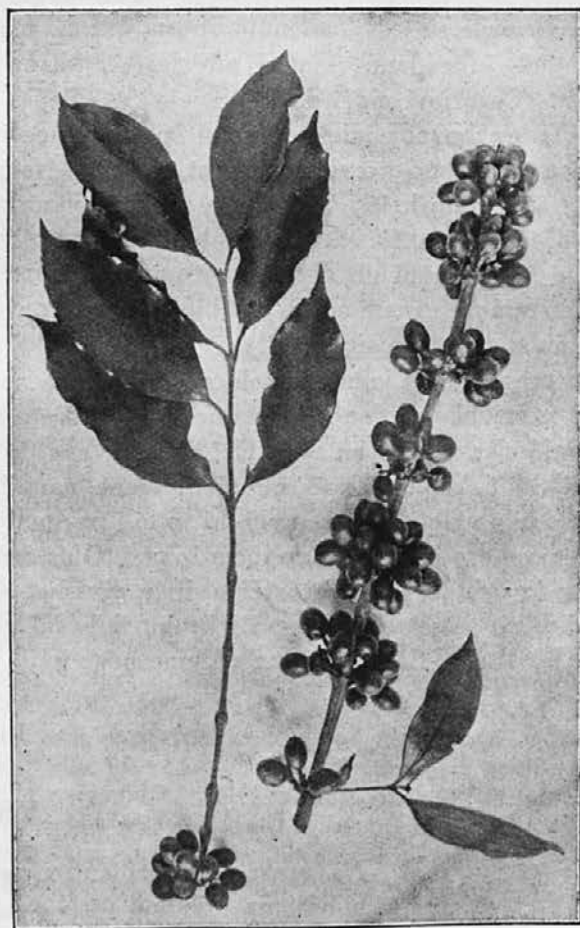
»Bogovi naj obvarujejo!« je vzkliknila Licinija prestrašena. »Kdo bi mogel to biti?« je pristavila in skomizgnila z ramami, »saj je on umrl tako sramotne smrti.«

»Tudi jaz se čudim temu,« je rekla mlada deklica in v njenih široko odprtih modrih očeh se je zopet prikazala prejšnja zadrega.

»Ne, tega pa ne verjamem,« je odvrnila starka razvneto. »Tistemu človeku služijo? Prav navadnemu izdajavcu, ki je na križu umrl. Kdo ti je, boginja, natvezel take bedaste bajke?«

»Nihče mi ni pravil bedastih bajk, Licinija. Vem pa to, da jih je v Rimu nekaj, ki stavijo onega Galilejca nad Cezarjevo veličanstvo in v njegovem imenu kljubujejo Cezarjevi moči.«

»Potem so to blazni ljudje,« je rekla sužnja na kratko.



Kavovčeva vejica s sadeži. (Arabska kava.)



Kavna trgatev.

»Ali pa izdajavci,« je pristavila Dea Flavija.

»Govorila si, izdajavci so in uporniki; a ne boj se, kazen jih že zadene... prej ali slej..., kaznovani bodo... Cezarjevi moči da kljubujejo? ... Veliki bogovi! Ti brezbožni podleži! Prav si imela, princesinja! Sama smrt bi bila prevelika milost zanje... Najprvo bič... in potem križ... to jim že pokaže moč tvoje hiše, Cezarjeva hči... Jaz ne bi imela usmiljenja z njimi... vrgla bi jih divjim zverem, prav zares... vžgala sramotno znamenje... jih bičala... jim puščala kri, dokler ne bi prosili smrti!«

Stara poganka je bila krvoločna in zločesta v svoji besni zvestobi in vdanosti do one hiše, iz katere je prihajala njena ljubljena Dea. Oči so se ji svetile kot mački, ki čaka, da skoči na plen; njene namrdane roke so bile videti kot kremplji, ki so bili pripravljeni, da trgajo meso in kite izdajavcem iz prsi. Glas, vedno hrípav in drhteč, ji je narastel v divje vikanje, ki je utihnilo, ko se je v strastnem izbruhu ljubezni vrgla poleg ležišča na tla, objela male Deine noge in jih ob-

sipala s poljubi in solzami.

Dea Flavija pa je iznova legla na odeji iz živordeče svile na hrbet, modre oči so ji zopet strmele v nebo. Nad njo se je sij modrine zdaj pomešal z rožnatimi barvami, ki so se prelivale v škrlataste; nekje na zahodu je solnce počasi tonilo k počitku. Zlati oblaki so hitro plaval po koščku neba, v katerega je Dea Flavija vztrajno upirala oči.

»Daj, poljubi me, Licinija,« je rekla počasi čez

nekaj časa. Sedaj hočem počivati. Jutri se snidem zopet s svojim sorodnikom Cezarjem; že vse leto se nisva videla. Jutri želim biti prav zala, Licinija, kajti morebiti pojdem z njim gledat igre. Tisto novo tuniko, vezeno s škrlatom in zlatom, tisto bom nosila in nove čevlje iz antilopje kože. V laseh pa okrogel trak s turkizi in biseri... ali misliš, da se mi bo podal, Licinija?«

»Tako zala boš, predraga, da moške oči ne bodo prenašale tvoje lepote,« je rekla Licinija, ki ji je ves obraz vzžarel od radosti in od ljubezni do dekleta.

»Ah, umirila si mi srce in duha, Licinija. Čutim, da bom nocoj dobro spala.«

Dovolila je starki, da jo je rahlo odvedla v njeno spalnico, kjer je v ozkem prisobju ležala in se vso noč premetavala po svilnatih pernicah, ki so bile napolnjene s puhom. Ni mogla zaspiti in uro za uro je ležala tam, upirajoč oči v temo, v kateri je njena mrzlična domišljija včasih uzrla žareč križ.

(Dalje prihodnjič.)



Na vsaki bilki...

Na vsaki bilki briljantov pet,
a bilk na milijone —
o Bog, o Bog, v bogastvu tem
mi duša sirotna utone! —

Milijoni ljudi in toliko src,
a v srcih hlad in temota:
o Bog, o Bog, saj me je strah —
kak malo jih Tvoja gre pota... Leopold Turšič.

Po okrogli zemlji.

Dogodki na daljnem Vzhodu in Evropi.

J. B. Šedivý.

Perzija.

Kakor egiptski, tako je hotel tudi perzijski kralj (šah) vladati proti volji in na škodo svojega naroda. Leta 1890 je podelil šah Naseradin Angležem prvo veliko ugodnost, da smejo namreč samo oni prodajati v Perziji tobak. Peržani zelo radi kadijo pipo. Sami pridelujejo le bolj slabe vrste tobaka, zato so z veseljem kupovali evropski tobak. Ko pa so dobili angleški trgovci pravico, da smejo samo oni prodajati tobak, je cena takoj zelo poskočila, tobak pa so tako mešali z listjem, da je postal celo slabši ko peržanski, ki ga Peržani niso smeli več saditi. Sedaj je razumel tudi najmanj izobraženi Peržan, da ga tuji samo izkoriščajo, zato je začel podpirati narodno gibanje, ki je nenadoma vzniklo.

Glavni protivniki peržanskega narodnega gibanja so bili peržanski kralji, ki niso bili peržanskega, temveč turškega pokolenja. Leta 1795 je majhno turško pleme Kadžarov osvojilo Perzijo ter se v teku časa skoraj popolnoma vtopilo v perzijskem prebivavstvu, njegovi vladarji pa so do l. 1925 vladali Perziji. Perzijo so izžemali, kolikor so mogli. Šah Naseradin je popolnoma izčrpal državno blagajno, nato pa je začel delati dolgove na državo pri evropskih bogataših, ki jih je spoznal na svojih razkošnih potovanjih. Davki so postajali neznosni, kralj Naseradin pa je mirno dalje zapravljaval po najdražjih evropskih zabaviščih. Leta 1896 je postal žrtev umora. Njegov naslednik Muzafaradin je sicer od začetka pokazal dobro voljo, potem pa je začel posnemati svojega pokojnega očeta. Ljudstvo je izprevidelo, da ne bo moglo zmagati bremen, če ne bo vodil in nadziral državne blagajne parlament. Zato so zahtevali ustavo, ki jo je nazadnje šah Muzafaradin res moral dati 6. avgusta 1906. Komaj se je ljudstvo malo umirilo, jo je že nameraval ukiniti. Ta njegov načrt pa je preprečila njegova nagla smrt dne 7. januarja 1907. Njegov naslednik Muhamed Ali se je ustavi protivil, zato so ga Peržani že 16. julija 1909 pregnali s prestola.

Za Muhamed Alijevega mladoletnega sina Ahmeda je vladalo namestništvo, dokler ni postal 21. julija 1914 polnoleten. Pa tudi Ahmed ni mogel zatajiti samovolje svojih prednikov. Že takoj v začetku leta 1915 je razpustil narodno skupščino in hotel vladati brez nje.

Ko pa je z angleško-peržansko pogodbo z dne 9. avgusta 1919 izročil Perzijo popolnoma na milost in nemilost Angležem, je nastalo veliko nezadovoljstvo med Peržani, ki se ponasajo s skoraj 2500letno zgodovino. Šah Ahmed je to čutil, zato je odpotoval v Evropo. V svojo državo se je vrnil samo takrat, ko mu je zmanjkalo denarja. Kljub temu pa je moral sklicati parlament.

Ko so Turki pregnali svojega sultana in proglasili republiko l. 1922, so začeli tudi Peržani misliti na ta korak. Narodna skupščina jo je že mislila proglasiti, toda temu predlogu so se uprli mohamedanski duhovniki. Ustava namreč določa, da ne more biti sprejet noben predlog, ki se mu protijo mohamedanski duhovniki. Duhovniki so pod vodstvom Mahdi al Kalesi opozorili vladu, da se ni dobro spustiti v borbo z mohamedansko vero in duhovščino, in so proglasili, da še ljudstvo ni zrelo za republiko. Javili so svoj sklep ministrskemu predsedniku Riza Kanu, ki jim je obljubil, da ostane Perzija še nadalje dedna monarhija. S tem proglasom pa se ni prav nič utrdil položaj perzijskega kralja Ahmeda.

Mohamedanska peržanska duhovščina je s svojega sestanka poslala peržanskemu kralju v tujino prošnjo, naj se vrne v domovino in naj začne izpolnjevati obljube, ki jih je dal narodu ob nastopu vlade, ker sicer lahko izgubi prestol. Isto prošnjo mu je februarja 1925 poslal parlament. Kralj pa ni smatral za vredno niti odgovoriti na spomenice, temveč je s svojimi privrženci začel uvajati reforme, zlasti vojaške, ki so napravljale težave vladi in parlamentu. Riza Kan je začel že poprej iskati zveste pristase v vojaških krogih. Ko je bil prepričan, da stoji večina vojske na njegovi strani, je kot predsednik vlade postavil 12. februarja 1925 peržanskemu parlamentu vprašanje, kdo je v Perziji odgovoren za vojaške zadeve, kralj ali on. Parlament se je

odločil za njega in ga imenoval za vrhovnega vojaškega poveljnika, ki je odgovoren samo parlamentu. Da bi se varoval proti morebitnemu odporu, je odstranil iz vojske vse šahove privržence.

Šahovi privrženci so izgubljali med narodom čim dalje več ugleda, ker so si skušali zagotoviti tujo pomoč, zlasti angleško. Na kraljevi strani so bili skoraj samo veleposestniki in bivši visoki častniki, ki so upali samo pod kraljevo vladu obdržati svojo prejšnjo moč, posestva in oblast. Z denarjem in angleško pomočjo se jim je res posrečilo, da je marca 1925 vdrlo v Perzijo eno arabsko pleme in Bahtiar, ki so hoteli Perzijo spraviti popolnoma pod angleško oblast. Riza Kan pa je oboje sovražnike premagal ter njihovo ozemlje pripojil Perziji, ne glede na to, da so bili oni dotedaj pod angleško vrhovno oblastjo.

Riza Kan in parlament sta se čutila sedaj dovolj močna, da odstranita kralja, kar se je res zgodilo 31. septembra 1925. Vendar pa republike niso proglasili. Peržansko ljudstvo je zahtevalo, da naj se za kralja proglasi Riza Kan. Ob velikanskih slavnostih v glavnem mestu Teheranu je dne 16. decembra 1925 prisegel Riza Kan Pahlavi na ustavo in prevzel kraljevske posle.

Riza Kan, ki se od maja 1925 imenuje Pahlavi, je vstopil v mladih letih v rusko vojaško službo. Od ruskega polkovnika Staroselskega se je naučil ne samo ljubezni do Rusije, temveč tudi vojaških znanosti. Po ruski revoluciji leta 1917 je polkovnik Staroselski pribežal v Perzijo. Ker se je Anglija bala, da bi mogel on z Rizo Kanom preurediti peržansko vojsko v moderno armado, ki bi lahko delala Angliji še kdaj preglavice, je morala peržanska vlada na angleško zahtevo pregnati Staroselskega l. 1920. Riza Kan je nato tajno sklical svoje prijatelje in rojake, ki so bili častniki, katere je pozval, da so prisegli, da ne priznavajo nad seboj več nobenega angleškega častnika. Z njimi je napadel 21. februarja 1921 Teheran in postavil za perzijskega ministrskega predsednika svojega pristasa pesnika Ziaedina. Toda pesniki so mehke duše. On ni imel zadosti moči, da bi se uprl angleškemu poslanstvu. Zato ga je Riza Kan pregnal in 24. maja 1921

prevzel sam vso vlado v svoje roke. In od te dobe vodi Riza Kan usodo Perzije.

Za finančnega ministra je postavil znamenitega ameriškega finančnika dr. Millspaugh. Francoski pravniki kodificirajo peržansko pravo. Z Rusijo je v prijateljskih stikih, vendar dobro pazi, da boljševiško poslanstvo



Prebivavec iz Konga, ki meri povprečno 1 m 45 cm do 1 m 50 cm. Štirinajstletni Evropec je dokaj večji kot stari zamorec.

ne more vršiti nevarne boljševiške propagande, čeprav vzdržuje Rusija v Perziji več šol in bank. Vojsko je z rusko pomočjo uredil po najnovejšem načinu, ki ne razpolaga samo s tanki in aeroplani, temveč tudi z najstrašnejšimi strupenimi plini. Ta nemški izum — ki ga dosedaj razen Nemčije in Rusije ne pozna še nobena druga država — je peržanski vojski izposlovala Rusija.

Težki, težki oblaki se zbirajo nad Evropo.

(Dalje prihodnjič.)

Stanovanje polarnih ljudi.

Po Byhanu V. Šarabon.

Isti princip kakor za obleko velja pri polarnih narodih tudi za stanovanje. Stanovanje mora biti skoraj brez odprtih in obdano od goste plasti, ki slabo prevaja bodisi toploto navzven ali mráz navznoter. Oken sploh ni, ali so pa prav majhna in skrbno zamašena, vrata so ozka in na vzhodu zavarovana še s posebnimi predzidki. Tako je pozimi. V poletju pa je stanovanje drugačno, bolj zračno, tudi ni vselej tam, kjer je bilo pozimi. Gospodarski oziri so pri tem merodajni.

Socialna organizacija je, ki določa prostornino in razdelitev stanovanj. Čim tesnejša je socialna zveza, tem bolj gosto se strnejo družinski člani, naselijo se na istem prostoru in tvorijo kar družinske vasi. A pozimi se še bolj stisnejo in več rodovin stanuje večkrat v enem in istem prostoru. Na zahodu se je ta tesna zveza sicer že nekoliko zrahljala, na vzhodu pa še trdno drži in le poletno iskanje hrane razprši družinske člane za nekoliko časa. Najbolj skupaj stanujejo na Aleutih, kjer krije ena streha 50 do 300 oseb. Tudi pri Ostjakihi je časih v eni sami hiši do 30 rodovin.

Gospodarski razvoj zahteva tuptam poleg stanovanjskih koč zlasti za ribiče in rodove ob obali, ki so kolikor toliko stalni, še posebne kuhinje, skladišča, kleti, kadilnice itd.

Najbolj preprosto stanovanje je tisto, ki nam ga da narava sama. V deželi Čukčev so uporabljali razpokline v skalah; vhod so zagrnili s kožami in stanovanje je bilo gotovo. Nič manj preprosto si zna napraviti Sibirec pribežališče, kadar ga zaloti snežni vihar. Izgrebe si kar v snegu toliko luknjo, da lahko čepi v njej, pokrije jo z vejami in čaka. V tem zavetju prestane lahko najhujše viharje in največji mráz.

Podobno si gradijo zimske koče skoro vsi ribiški in obrežni rodovi: vse so v zemlji, tako da je videti samo streho.

Zimske jame obrežnih rodov Beringovega morja so četverkotne, 1—2,5 metra globoke. Pri Itelmih in Korjeki znaša premer koče 8—12 metrov; aleutske koče, prikrojene za celo zadruho, so bile pa 5—8 metrov široke in 20—90 metrov dolge! Stranice take podzemne luknje obložijo z deskami, lesenimi bruni, vrbovimi šibami, s travo itd. Streha je le malo nagnjena, držijo jo štirje stebri, ki so postavljeni sredi luknje; streha je iz brun, desk ali naplavljenega lesa, vmes je pa trava, ruša in prst. Če so tako srečni in ujamejo kakega kita, uporabijo tudi njegovo okostje, da jim krije streho.

Obmorski Laponci si napravijo hišice iz prsti ali pa tudi prave hiše po zgledu sosednih Norvežanov. Grenlandske hiše so četverkotne in molijo 1,5—2 metra iz zemlje, držijo jih pokonci kitova rebra ali pa naplavljen les. Alaska ima dosti lesa, kar je videti tudi pri stavbah. Tam in drugod si napravijo cele hiše tudi iz snega; imajo posebne nože, da izrežejo snežene ruše, položijo jih skrbno drugo na drugo, zamašijo s travo, zakurijo, da se taja sneg in teče voda po notranjih stenah, to vodo razmažejo. Strdi se in hiša ali koča je neprodorna za vsak pihljaj. Jakuti postavijo v kotih močna debela, izpolnijo prostor med njimi s koli, streha pa obstoji iz vodoravnih tramov. Odprtince zamašijo z mahom, premažejo vso kočo z ilovico, kravjekom ali konjskimi odpadki in jo obložijo s prstjo. Pozimi polijejo kočo z vodo, da nastane gosta ledena glazura, ki ne prepušča mráza. Celo daleč v tundrah si napravljajo take koče, četudi morajo dostikrat privleči les iz gozda, ki je oddaljen po cele mesece hodá.

Ko se prične poletje, zapustijo polarniki zimske koče in gredo skoro povsod v lahke šotore. Ti so na zahodu stožčasti, 2 metra visoki in imajo premer 2—5 metrov. Ogrodje obstoji iz kolov, ki jih nanovo posekajo ali pa tudi nosijo s seboj, če ni gozda blizu; če pa večkrat kam pridejo, pustijo ogrodje kar tam. Šotore krijejo z brezovo skorjo (kosi so 50—100 cm široki in obrobljeni). Laponci pa uporabljajo tudi sukno in platno. Kjer ni lesa, pokrijejo šotore s tulnjevo kožo, na Grenlandiji s prevlako starih čolnov, znotraj s kožami severnih jelenov in tulnjeve; ogrodje je iz naplavljenega lesa, v deželi Čukčev tudi iz kitovih in mroževih kosti. Oblika je stožčasta kakor na zahodu, pa tudi polokrogla, samo Eskimi imajo včasih štirikotne šotore. Take šotore uporabljajo oni

rodovi, ki redijo severne jelene, tudi pozimi, ker se zaradi živine nikjer ne morejo dlje časa ustaviti. Namesto z brezovo skorjo pa pokrijejo šotore tedaj s kožami severnih jelenov, Laponci tudi s klobučevino, Tunguzi s posebno ustrojenim usnjem. Da ne prihaja pri tleh mraz noter, obtežijo spodnji rob s kamenjem in nakopičijo sneg okoli.

Najstarejši vseh polarnih narodov, Itelmi, so stanovali poleti v kočah, ki jih sicer sever nikjer ne pozna — v stavbah na kolih. V zemljo so zabili devet do dvanajst kolov, napravili na njih ploskev iz kolov in desk, jo pokrili z ilovico ali rušo, na njej pa postavili šotoru podobno kočjo v obliki stožca ali štirikotne piramide, obstoječe iz drogov in obložene s travo, z bičjem ali rušo.

Dohod k takim nadzemskim kakor tudi k podzemskim stavbam omogoča nekaka lestva — tram z zarezami ali zasekami; pri nadzemskih stavbah ga naslonijo na ploskev, pri podzemskih pa na odprtino v strehi, ki jim je za vrata in za dimnik.

Odprtina v rati je različna; znotraj zelo majhna, da ne more mraz v kočjo. Pri šotorih je navadno četverkotna, zgornj bolj ozka kakor spodaj, in jo lahko zastro z zastorom, ki je iz iste tvarine kakor šotor; pri podzemskih stavbah je na ravni strehi, ponoči jo zapro z okvirom, ki ga prevlečejo s kožami. Zimske kočje Korjekov imajo nad odprtino lišast nastavek, tako da Korjek lahko po njem zdrkne v notranjost, kakor tekočina v steklenico. Bolj zamotana je konstrukcija vhoda pri kočah Eskimov: skozi nizko odprtino, zastrto s kožami, prideš v dolg hodnik, izgreben v sneg ali pa v tla, ki je včasih skrivljen, včasih pa nižji kakor tla kočje, tako da moraš nazadnje navzgor lesti. Ta iznajdba Eskimov zabranjuje z načinom zidave vred še najbolj vsako izgubo toplote in vsak dohod polarnega mraza. Tudi alaskanski dohod je nižji kakor tla kočje. Mrzli zrak v dohodu je težji nego v koči in učinkuje kakor zamašek: toplotnega zraka ne pusti ven. Podobne hodnike do vhodov svojih koč si izkopljejo tudi Ostjaki.

Poleg »vrat« imajo včasih tudi okna. Grenlandci vstavijo v hodnik okno iz tulnjevih črev, zahodni Eskimi pa vstavijo tako okno v vrata ali v steno. Aleuti so imeli dolge, raztegnjene hiše in so postavili vanje več oken, sešitih iz črev in mehurjev morskih živali. Jakuti porabijo poleti za to mehurje severnih jelenov, Ostjaki pa kože. Za zaporo okenske odprtine imajo

Sibirci tudi gosto mrežo iz konjske žime in celo lesene oknice, kar je pač ruski vpliv. Namesto oknic imajo poleti plošče iz prozornega ledu, kar vidimo tudi v snežnih kočah osrednjih Eskimov; včasih celo okna iz prosojnega stekla.

Glavni notranji del evropskoazijske polarne stavbe je ognjišče, ki stoji zmeraj v sredi prostora; nad ognjiščem visi bakren ali železen kotel. Najbolj preprosto je ognjišče gozdnih Laponcev, ki ni drugega ko pripraven kamen. Navadno je pa zgrajeno iz peska ali iz ilovice in ga obkrožujejo kamni ali pa štiriočrat lesen okvir. Jakuti imajo ognjišče, podobno kaminu. Pri Eskimih, Aleutih, notranjih Čukčih in Korjekih, kjer ni lesa, imajo namesto ognjišča svetiljko, ki stoji na nizkem stojalu blizu sedeža gospodinje. Ta svetiljka sveti in greje kuhinjski lonec.

Dimnik je pri polarnih kaj redek. Eskimi ga ob svetiljki sploh ne potrebujejo. Iz šotorov odhaja dim skozi vrh, iz zemskih jam pa skozi luknje na strehi. Nadzemskim stavbam pa je odvajanje dima potrebno. Ostjaki imajo cilindrične dimnike, spletene iz brezovih šib, pomazane z ilovico in štrleče en meter iznad strehe. Jakutski dimnik sestoji iz tenkih drogov, ki so izpolnjeni z ilovico; da ohranijo toploto, ga zapro zvečer, ko dim odide, s kožo severnega jelena. Posebno pripravo, ki je dovajala sveži zrak, potreben ljudem in ognju, so imeli Korjeki in Itelmi; izkopali so tri do sedem metrov dolg rov, vodeč od reke v stan in služeč obenem ženskam za dohod.

Prostor ob stenah, ki je vzvišen za kakih 30 centimetrov, rabijo v zimskih hišah za ležišče. Ponoči ga pogrnejo s kožami in postavijo med različne rodovine drogov, španske stene ali razprostro kože. Na Alaski in na Aleutih spe na slamnatih preprogah.

Šotori potujočih Čukčev in Korjekov imajo dvojno odejo (steno), med njima je plast zraka, ki toploto ali mraz slabo prevaja. Notranji je iz jelenovih kož, z dlako na znotraj, obsegajoč nekako tretjino šotora, in ga kurijo s svetilkami, ki jih ponoči ugasnejo. Na tleh so razprostrte mroževe kože in je nastlana trava, čez katero položijo ponoči še jelenove kože za odejo. Eskimi ležijo na tulnjevih kočah; kljub zmrzli zemlji zadostuje nekaj skrbno ustrojenih kož, da je podlaga prav topla. Spé pa povsod skoro brez obleke.

Eskimi in Ostjaki, kojih hiše so večje, imajo še druge prostore. Notranji konec hodnika se tik pred vrati razširi in je — klet, kamor spravljajo zaloge, obleko in orodje. V hišah Ostjakov so jedilne shrambe v levem kotu stanovanja.

Večinoma imajo pa polarni narodi posebne kočje, da spravljajo zaloge vanje. Grenlandci jih napravljajo iz kamna v podobi obokanih snežnih koč, Čukči si izkopljejo kleti, zapro jih z naplavljenim lesom, ali uporabljajo v ta namen stare podzemne kočje. Itelmi so hranili v sličnih jamah ribe. A najnavadnejše so majhne



Nizozemec van Albert, ki ima 23 let in meri 2 m 69 cm. V roki drži pritlikavca, ki ima 29 let, meri 90 cm in je doma iz Švice.

Poleg velikana stoji pritlikavčeva žena.

hišice, ki jih postavijo na dva do štiri metre visoke drogovce ali pa na kak drevesni štor, da zavarujejo živila, kožuhe, kože in orodje zoper zveri in pse. Tatov se pa ne boje, ker so polarni narodi pošteni; kočje so zmeraj odprte. — Itelmi so imeli pri tleh še drugo gospodarsko poslopje, iz slame zgrajeno kuhinjo. V aleutskih vaseh so imeli tudi skupno kuhinjo z več vhodi, ker je radi dolžine hiš eno samo ognjišče premajhno.

Javne kopeli imajo v več krajih. Na otoku Kadjak ob Alaski imajo parne kopeli v navadnih zemskih jamah, kjer razgrejejo kamne in vlijejo vodo nanje. Zahodni Eskimi si izkopljejo kopalnico pod stanovanjem. Ne kopljejo se pa po naše, ampak se samo drgnejo s snegom in se poté pri ognju v podzemskem prostoru. Celo nekake maserke imajo. O laponskih kopelih pripoveduje prav zanimivo Francoz Regnard v svojih »Potopisih«. Pravi, da so sredi kopalnice segreti kamni, ki razširjajo toploto po vsem prostoru. Vročina postane hujša, ko vlivajo vodo na kamne in se razprostire po kopalnici dušiča sopara. Kopljejo se vsi skupaj, staro in mlado, moški in ženske, in še tepejo se z vejami, da se še bolj spotijo. Najbolj se je pa čuditi, da gredo iz te ognjene kopeli takoj v vodo, ki je mrzla ko led.

Nekateri rodovi imajo tudi velikanške občinske hiše in hiše za skupne svečanosti, n. pr. za ples, ki je za nas silno dolgočasen. Po več ur se plesavca gibljeta, a tako, da se komaj premikata.

Drobtine.

Nekaj zanimivosti o kavi.

Kava! Poznamo jo kakor kruh in krompir, a naših očetov očetje je še niso poznali. Šel je bil tedaj tak očalec v Trst in pil kavo. Tako zelo mu je bila všeč ta pijača, da je kupil nekaj tistega zrnja in prinesel domov ženi, rekoč: »Glej, tole zrnje skuha! Kava je, pil sem jo v Trstu in neznansko je dobra.« Žena ni vedela, kako bi napravila pijačo iz tega zelenega zrnja, mož seveda tudi ni vedel. Pa je dejala kavo v loncu kakor fižol. Kuhalo se je in kuhalo, ropotalo v loncu. Žena je hodila gledat, kdaj se bo zrnje zmehčalo — nič, trdo je bilo čeprav je vrelo ure in ure. Slednjič je le odstavila loncu, stresla zrnje v skledo in dejala: »To se vidi, koliko se vi, moški, razumete na kuho! Takale, reč' — če je pa to dobro!« In je izpljunila dolgo žvečeno zrnje iz ust. Mož ji je dopovedoval, da taka le ni bila tista kava v Trstu, da jo je pil, a ne jedel. Pa je prinesla žena tisto vodo — a ta je bila še bolj za nič... Zgodovina ne pové, kako sta ta dva slednjič le prav skuhalo kavo, a da sta jo pila, je gotovo.

Toda odkod je kava in kakšna je? Kava raste na kavovcu, ki je približno poldrugi meter visoko grmičevje ali tudi do šest metrov visoko drevo. Doma je iz tropične Afrike in Azije in je pridelajo na leto približno 20 mi-

lijonov kvintalov (stotov). Kadar cvete kavno drevo, je videti, kakor bi bilo pokrito s snegom. Cveti so majhni in lepo dišijo, listje je pa temnozeleno in se sveti. Iz cvetov se razvije sad, ki je kakor naša črešnja: najprej zelen, potem rdeč in nazadnje vijoličast. V tej črešnji je dvoje zrn — kava. Ime ima iz arabske besede »kaveh«. Zrnje ni vedno enako veliko in tudi ni vedno iste barve. Zelo važno je, v kakšnem kraju raste kava, kakšno je ondi podnebje in kakšna zemlja. Izmed 25 razvrsti kave gojijo dvoje vrst: arabsko in liberijansko, ki je skoro še enkrat večja kot arabska, vendar je arabska bolj okusna in lepše diši. — Preden prično gojiti kavovec, morajo navadno iztrebiti del pragozda. A ker potrebuje kavovec za rast svetlobo, zrak in senco, ne smejo posekati vsega gozda, ampak ga morajo nekaj pustiti, da raste kavovec po potrebi tudi v senci. Kavo sadijo kakor fižol v jamice. Zrnje vzkali čez šest tednov in čez pet do devet mesecev zrastejo nežna drevesca, ki jih presadijo v razdalji treh do štirih metrov. Rastline morajo prav skrbno gojiti. In če je zemlja dobra in je dobro pognojena, dočakajo kavna drevesa 30 do 50 let; v neugodnih razmerah pa že čez 15 let ne rodijo več. Kavno drevo ima tudi sovražnike in najhujši je neke vrste goba, lišaj, ki se razraste po listju in ga uniči, da vse usehlo polagoma odpada. To je bolezen, ki se je posebno arabski kavovec težko ubrani.

Kavno drevo rodi približno čez štiri leta in cvete nepretrgoma osem mesecev, in sicer tako, da je na nekaj vejah cvetje, na drugih so že rdeči sadovi, na drugih spet že zreli. Zato morajo imeti trikrat na leto »kavno trgatve«. Najbolj imenitna trgatve je srednja, ki donaša 80 odstotkov vsega pridelka. Rdeče sadeže denejo koj v vreče, potem jih polivajo v posebne pripravah z vodo in jih »prešajo« kakor grozdje. Seveda zbirajo le zrnje, ki ga v obzidanih jamah dobro operejo, potem pa spet v posebnih železnih »rešetih« sušijo. Ta »rešeta« imajo tudi streho, da ne bi kaka ploha zmočila zrnja, ko se suši. Večkrat morajo zrnje premešati (kakor pri nas sušijo proso), ki se tako šele površno osuši. Potem denejo navidezno suho zrnje v posebne stroje, sušilnice, kjer odpadejo tudi tenke kožice-luskine, ki so krog vsakega zrna. Ko je zrnje že zares suho, ga spravijo po 120 funtov v vreče. Pri vsem tem delu je treba veliko pažnje, ker je kakovost kave odvisna od tega, kako jo sušijo in spravljajo. Priden delavec »obdela« v 10 urah do 50 kg

kave. Potem odpošljejo vreče kave v različne kraje. A pošiljatev je zelo v »božjih rokah«. Večkrat se primeri, da nastane neurje, se zmočijo vreče s kavo in ves pridelek je za nič. Saj so kavni nasadi večinoma prav daleč od železniških postaj in morajo zvoziti kavo z vozovi z volmi do tržišča.

Kdo bi si mislil, da je toliko dela s kavo, preden pride do nas! In koliko dela imajo potem še kuharice, ki se kosajo v tem, katera jo zna bolje skuhati. Kava je pravzaprav škodljiva, ker vsebuje strup »kofein«. Vendar poživlja naše živce in pospešuje prebavo. Zato tako radi izpijemo čašico črne kave po kosilu. Če jo zmešamo s cikorijsko in dodamo mleku, ni že nobene škode več za naše živce. In čeprav bi škodljivo vplivala na nas — kdo bi se dandanašnji odrekal »beli« kavi, ki jo imamo vsi tako radi in nam je skoraj tako potrebna kakor kruh! Časi se izpreminjajo; kar je bilo pred stoletji še neznano, nam je zdaj neobhodno potrebno. In — kdo ve, kaj bodo uživali naši potomci, o čemer se nam danes še ne sanja ne. Km.

Stoletnica fotografiranja.

Minilo je sto let, odkar je zaslovel Francoz Daguerre zaradi fotografiranja. V Parizu je tedaj vse vrelo, da bi se dalo fotografirati ali kakor so dejali takrat »daguerreotifirati«. Proslavljali in častili so »iznajditelja« na vsi moč in mu preskrbeli bogato, domstno državno pokojnino. In vendar ni bil pravi iznajditelj Daguerre in ni užival po pravici te velike časti, temveč je bil pravi izumitelj Jožef Niepce, ki je bil rojen 7. marca 1765 v Chalonu na Francoskem. Bil je najprej častnik pri konjenici, potem pa je stopil v pokoj in se je s svojim bratom bavil le z mehaničnimi in tehničnimi studijami. Leta 1825 se mu je posrečilo iznajti ploščo, ki je obdržala sliko po naravi. Tako ploščo in opise svojega izuma je poslal Niepce v London, vendar ni prišlo njegovo ime v javnost. Potreboval je za svoj izum moža, ki bi imel slavno ime. Obrnil se je na imenitnega slikarja Daguerreja, čigar ime je bilo tako, da je moglo vzbuditi pozornost v javnosti. Niepce se je združil z njim in leta 1829 sta pričela skupno razširjati novo umetnost. Po Niepceovi smrti je Daguerre še izpopolnil njegovo iznajdbo.

In danes? Povsod preži oko fotografičnega aparata: na cesti, v gori, iz zraka, pod vodo; celo iz daljnih dalj ti prinese sliko pred oči in po kinih fotografija živi — in prerokujejo, da bo tudi izpregovorila.

Življenjepisi.

† Srečko Kosovel.

Med predavanjem na kliniki se je sklonil tovariš k meni: »Ti, Srečko Kosovel je umrl.« — Gledal sem na bolnika in profesorja pod seboj. Zazdelo se mi je vse skupaj kot sen: bolnik, profesor, ki ga nisem poslušal, polkrožna dvorana in vrt, ki je sijal v pomladnem solncu globoko pod okni. Poslušal sem predavanje in nisem ga čul — vstal sem in odšel v kavarno. † Srečko Kosovel — sem čital v dnevniku. Na ulici je vrvelo velikomestno življenje.

Skoraj pet let sva si bila prijatelja. Sto razgovorov z njim bi lahko popisal, vse tiste, ki sva jih imela po ljubljanskih ulicah, po Tivoliju, kjer je vse razen imena lepo, po Rožniku, ki je prelep v zimi in pomladi. Najlepša pa je slika, ko sva stala na ostrovu poleg morja. Veter se je igral z njegovimi kodri, valovi so v presledkih udarjali v kamne, v daljavi pa je tonilo ogromno krvavordeče solnce, čigar žarki so mu barvali obraz in šli mimo njega v ozadje na vrhunec Krasa, ki je rdel kot velika skalnata trdnjava v ozadju. Njegov obraz, ki se je tako rad smejal, je bil v tistih trenutkih kot kip.

»Lepa, lepa je ta zlatomodra ravnina, toda še lepši je Kras v svojem strašnem molčanju. Pisal bom ciklus o njem — o njegovih borovcih, o vaseh, ki tiče med kadunjami, o veličini žen in deklet, ki v znoju in ljubezni grebejo po ogradah, in o Petru kamenarju. Vso lepoto, silnost in tegobo bom skušal uliti v najpreprostejši model naše pesmice.«

»Pomlad prišla je čez gore;
kraška prst je živordeča
po ogradah, po dolinah,
in nebo kot rosna žida,
ki šumi od daljnih morij.

Peter kamenar pa hodi
sam po cesti, beli cesti;
na pokopališču kraškem
grob je, bel ves, okrašen...«

Opeval ga je, ker je bil tam rojen in ga je ljubil bolj kot vsak izmed nas. Opeval pa je tudi smisel življenja, v katerega je verjel in udarjal po tistih, ki so ga jemali drugim. Moderna raztrganost in črnogledje se je včasih sililo v njegovo dušo, polastilo se ga ni. Preveč je bil zdrav v svoji preprostosti. Zato je potožil nad družbo: »Pozabili smo na življenje in šlo je preko nas...«

Nekoč, ko sem bil na Rožniku v družbi njega in njegove sestrice, je bil vesel in razposajen. Prepeval je pesmi, kot da je samo veselje v njem.

Prav tak je bil, ko smo bili v Trstu na naboru — on, Tozon in jaz, trije mušketirji, kakor je rekel. Včasih je tako lepo govoril o rožicah, mimo katerih smo hodili, o zdravju in bodočih dneh, da sem si mislil: »Toliko pristnega gledanja ima, da bo prekosil vse svoje vrstnike.«

V tej tuji kavarni tujega mesta, kjer pišem te vrstice, se spominjam tudi tistega žalostnega večera, ko sva se vračala z Rožnika v Ljubljano. Tudi takrat je bil veselo razposajen. Srečala sva lepo dekle. Pristavil je: »Poglej jo! Taka je, kot bi jo obarvalo solnce v naših ogradah. Tam doli pa je grob — bel, ves okrašen. Tam spi



† Srečko Kosovel.

dekle Petra kamenarja.« Nato se je pričel smejati in po smehu je govoril hitro, hitro in mnogo, kot da ima še veliko povedati. Naenkrat je prebledel, naslonil se mi je na ramo. »Ne morem naprej. Slabo mi je. Spremi me do doma. Ti, meni se zdi, da bom kmalu umrl. Ti, če umrem, ne piši o meni, piši o dekletu, ki spi v grobu tam za mejo.« Molčal sem in ga spremil na stanovanje v tisto mračno ulico. Nekaj dni pozneje sem se odpeljal v Zagreb, on se je odpeljal daleč, daleč, v kraj, ki nima meja in ne časa...

»Emi!« sem zaklical.

Prišla je Slovenka Emi, ki streže gostom. »Berite to pesem!«

»Zlato srce ima ta fant. Rada bi bila njegovo dekle.«

»Ta fant je pokopan na Krasu v tem lepem majniku. Zanj se je rodil v letu tisočdevetstočetrtem in zanj je živel.

Student je bil mnogo let. Le pogledajte v liste, ki Vam leže tamle na polici, v Mladino, ki ji je bil urednik, v Mladiko, Zvon, Grudo in drugam. Vam, ki radi čitate, ne bo pozabljeno njegovo ime, meni ne bo nikdar.«

Magajna Bogomir.

Srečko Kosovel je bil rojen 18. marca 1904 v Sežani. Umrl je 27. maja 1926 v Tomaju pri starših. Studiral je slavistiko in romanistiko, bil že tik pred koncem — v osmem semestru. »Mladika« žaluje za mladiko, ki je tako lepo brstela...

Nove knjige.

Zakleti grad. Romantična igra v petih dejanjih. Spisal Alojzij Remec. V Ljubljani, 1926. Založila Jugoslovanska knjigarna. Natisnili J. Blasnika nasledniki.

Dejanje igre se godi na Vipavskem na nekem gradu proti koncu XVI. veka, ko razsaja črna smrt — kuga. Trije bratje so bili, grofje: Ludovik, Leonhard in Hanibal. Hanibala je v boju pri kockah zabodel Leonhard, ki odide z doma romat in pokoro delat. Ludovik mu čuva dom in ženo Katarino. Pa pride na grad po 15 letih mlad student (sholar), ki je postranski sin Leonharda. Igra z Ludovikom, snubi spletično grofinjo — Marjetico. V deželo pride kuga, Leonhard se vrne kot spokorni romar, pa je ubit od straž, Ludovik zalezuje Katarino. Zeno se vrne kmet Križaj, ki je utekel iz ječe, obdolžen po krivem čarovništvu od Vrabca, ki se je polastil njegove krčme. Vrabec pade od kuge, Križaja ustrelji grajski pisar, tlačani pa oprostite sholarja iz ječe, se znosijo nad grofom Ludovikom, ki se pa sam umori (ali pa otruje ob otrovani Katarini?). Sholar zažge grad in odide z Marjetico.

Strahota dejanj: umori, krive tožbe, kuga in tako dalje. Igra prikazuje le poslednje dejanje, ki korenini v preteklih grehih in je vsa igra samo še zvršetak. Igra — dobro igrana — utegne učinkovati po grozoti in po ogledalu večne pravice, da se vsak greh kakorkoli maščuje že na zemlji. Toda glavna hiba se mi zdi v tem, da se pred nami značaji ne razvijejo, ampak so dani. Taka hiba je, kot jo imajo domala prav vse naše izvirne igre. Odrsko pa je igra dobro zgrajena, dialog, večinoma merjen, je lep in živahen.

F. S. F.

Bon ton, knjiga o lepem vedenju, govorjenju in oblačenju v zasebnem in javnem življenju. 1926. Izdala in založila Tiskovna zadruga v Ljubljani. Natisnila Delniška tiskarna, d. d. v Ljubljani.

Nekaj knjig o lepem vedenju imamo. Ta, najnovejša, je namenjena zlasti boljši družbi, meščanu in izobraženstvu. Dasi za spisovatelja (sestavljavca) knjige ne vemo, pa se po nepotrebnem skriva. Knjiga je dobra, lepo pisana in prav gotovo zelo potrebna in koristna. Čeprav meri dokaj visoko, bi bila vendar prav potrebna za vsakega, ki je količkaj olikan, ali za vsakega, ki mu je prilika ali dolžnost, da zajde v olikano družbo. Slovenec le prevečkrat izkazuje svojo demokratičnost na ta način, da je sirov: v družbi, na vlaku, v krčmi. Angleži in Američani so kaj demokratični (saj ne ločiš delavca od profesorja po obleki), a so baš zato zelo olikani in tenkočutni v družbi.

Bon ton ni debela knjiga — obsega 271 strani —, a ima vendarle vsa poglavitna pravila in navodila glede vedenja v najrazličnejših okoliščinah in okolju, predpise glede oblačenja, obiskov, večerij, obedov itd. Tudi o običajih pri krstih, zarokah in porokah govori. Ob tem ima pa nekaj bistvenih zmot, ki jih je treba popraviti. Na strani 17 pravi »Za vsak krst je treba botra in botre, torej dveh oseb.« To je zmotno. Samo eden zadošča in je celo ukaz cerkve, naj bo en sam. Po starodavni navadi se dovoljuje ta dva, kar je pri nas postalo običaj. To naj starši vedo, zlasti danes, ko je časih težko dobiti dva. Tudi ni zdravniško nič ugotovljeno, da bi kmečki otroci že drugi in tretji dan prenašali zrak in jih zato neso h krstu koj po rojstvu, dočim v mestih čakajo par tednov do krsta, ker vedo, da otroci v prvih dneh ne prenašajo zraka. Vsakdanje izkustvo priča drugače. Omenilo naj bi se, da je krst na domu dovoljen le zaradi posebnega, tehtnega vzroka: n. pr. če je dete silno slabotno, če je boter bolehen, da ne more do cerkve, ali kaj sličnega. »Imenitnost« ne more biti povod, da se vršite krst na domu. — Velika zmot je trditev na str. 42: »Vdovec se sme po preteku šestih mesecev znova oženiti, vdova pa šele po devetih mesecih.« Če ta predpis razlagamo tako, da ta rok zahteva »bon ton«, prav. Kdor bo pa iskal v tem pouka za postavni rok, bo v zmoti, kajti noben zakon tega ne zahteva. Edinole državni zakonik prepoveduje sklepanje novega zakona vdovi, ako je v blagoslovljenem stanju, dokler ne povije; če ni, je redni rok za vdovo šest mesecev. Ako pa zdravniki ugotove, da vdova ni v takem stanju, sme srezko poglavarstvo dati spregled od treh mesecev.

R. C.



Mladim in starim »trudoljubivim peresnikom«.

Krivogled je muhast. Zato me je zadnjič napovedal kar na svojo pest in me potisnil pod svojo mrko krinko, češ, ti povej, če kaj veš in znaš. Sedaj sem na odru: govori ali ga polomi. Ker je vendar slab govor boljši kot sijajen polom, zato poskusim. Nagovoril sem Vas z naslovom davnega urednika, ki je s tem naslovom častil vse one, ki se trudijo s peresom, imajo najboljšo voljo, nimajo pa uspehov. Te dobre volje je pri nas za čuda dosti in je popolnoma prav, da je je. Če se izmed stoterih prirojta le dva do resnične poezije, bo letina ugodna. Vsem drugim pa se bo zgodilo kot študentu Petru Slamniku, ki je tri leta predsedel v istem razredu, nato zadovoljen izpregel in se potolažil: »Hotel sem sam sebi temeljito dokazati, da nisem za ta posel. Zdaj sem prepričan in sem srečen.« Zamenil je grško slovnico s knefro, postal mojster in bil koristen član človeške družbe.

Ta uvidevnost, to dognanje je za človeka največja življenjska modrost. Kdor točno spozna, kam naj se uvrsti v življenju, je spoznal vse. To spoznavanje pa je težka stvar. Zakaj? »Kdaj ni teliček kravi dišal?« vprašuje narod in »Ali more mati pozabiti svojega otroka?« vprašuje Pismo. Kako ne bi človek ljubil vzdih svojega srca, in misli svoje duše, in hrepenjenja in žalosti in radosti — pa naj ima to občečloveško čuvstvo še tako boren obraz, še tako neoblikovano, neobgljeno telo? In v človeku je, da se izpove, razodene, tembolj v mladosti, ko mislimo, da smo os zemlje, da bomo vrgli svet iz tečajev, da je vsaka kresnica, ki se nam utrne v duši — svetovni požar, da ima vsak utrip našega srca zvok, ki ga mora slišati globus. Taki smo in prav je,

da smo taki. Tisoči zakričijo, čuje se en sam glas — a ta glas je pravi. Morda je bil najtišji, a je šel v deveto vas. Tako je z delom na leposlovnih ledinah. Vsak človek je pesnik, vsak je pisatelj, vsak — in to še prav posebno — dramatik. Vsi smo iz istega ila pečeni, vsi z isto dušo ustvarjeni, vsem igra isto — človeško srce v prsih. Toda komu je dano dati tej naravi neizkrivljeno ogledalo? Komu dati čednosti pravo lice in grehu resničen obraz? Ob tem mojstrstvu jih omaga na legijone. Če ti to ni dano od zgori, zastoj si s tinto prste mažeš, zastoj rišeš in klešeš. Izpod peresa se bo svaljkal popisan papir, izpod dleta se bodo prirežale spake, sled čopiča bo popackano platno. Kdor se po mnogih poskusih po svoji lastni sodbi in po sodbi drugih ne pribori do tega prepričanja, tisti je sebi in svetu v nadlogo.

Ker pa stoji, da vsak ljubi svojega otroka in da ga le prerad ljubi s slepo ljubeznijo, prav zato je avtokritika (pravilna sodba o lastnih delih) tako težka. In ni lahka pravična sodba o delih drugih ljudi. In tudi ta sodba ne more biti povsem priučena. Obrusi se pogled in čut za lepoto, toda če tega čuta nimaš že urojenega, ga ne boš zlepa imel. Zato tisti, iz čigar pesmi se zabliška morda ena sama kitica, zapoje morda en sam verz, ki dokazuje, da je v avtorju darovitost, takoj ume opozoritev kritika, ne zameri mu, hvaležen je in resnični lepota je korak bliže. Kdor pa veže ven in ven otrobe, čigar vsak verz je zmašilo od kdo ve kod slišanih verzov, ki so bili v pesmi prvotnega avtorja dobri, v novo pesem potvorjeno postavljeni pa neužitna zmes — tak naj neha. Toda baš tak kaj nerad neha, ne verjame sodbi, je užaljen in še naprej pestuje svojo srčno revščino in trmast mori soljudi z njo. Zato bo Krivogled poslej take proizvode gladko odklanjal in o njih ne bo razgovora.

Po teh splošnih mislih, bi omenil nekaj stvari, ki so pogoj za vsako pesniško stvarilo.

Prvo je — jezik. Jezik je instrument, s katerim ustvarjaš. Pa ni samo to — recimo kot kamenarjevo dleto —, je vse več: jezik je struna, ki poje, jezik je kresilo, ki kreše gorkoto v srcih, jezik je čopič, izpod katerega se prelivajo barve, jezik je medij, ki tke niti od duše do duše, jezik je odjek bolečine, je vrisk veselja. Ta pesniški jezik je pa skrivnost poklica. Zato je kaj slab izgovor onih, ki pišejo: »Ne sodi prestrogo moje pesmi, ne znam jezika. Imam samo ljudsko šolo, imam

samo pol gimnazije, sem samouk itd.« Vse take bi vprašal: Kake šole pa je imel za seboj oni, ki je ustvarjal srbske narodne pesmi? Kake naši neznani narodni pesniki? In vendar je njih jezik brez šole in slovnice tako lep, tako pesniški, da so k tem analfabetom hodili v šolo vsi geniji — pri nas in drugod. Že res, prav in treba je, da zna pesnik slovnico. Toda to popraviti, je malenkost; če pesem nima drugih slabosti, je kljub temu lahko umetnina. Koliko pesmi je brez slovnških hib, imajo čiste rime — in so vendarle prazna proza — prazen nič. Torej velja glede jezika: Postavi pravo besedo na pravo mesto. To je vse. Toda ob tem smo že pri vprašanju: Kaj naj pa sproži to pravo besedo in naj jo postavi na pravo mesto? O tem prihodnjič. F. S. F.

Naše slike.

Julien Dupré: **Bela krava.** Julijan Dupré, ki se je rodil l. 1811 v Nantesu in umrl 1889 v L'Isle-Adamu na Francoskem, predstavlja s svojo sliko prehod od starejšega francoskega realizma k modernemu impresionizmu. Realisti so si izbirali v nasprotju s svojimi predhodniki romantiki predmete iz preprostega življenja, neznatne ljudi in njih vsakdanja opravila, male dogodke v nasprotju z izrednimi in znamenitimi romantičnimi dejanji, s čimer se je v slikarstvu pokazal duh moderne demokracije. Tako je storil tudi Dupré. Nič izrednega ne predstavlja njegova slika, marveč samo kmetsko dvorišče, v ozadju kmetsko hišo, spodaj zidano iz kamena in zgoraj iz rdeče, neometane opeke; kakor je na Francoskem običajno; skozi odprta vrata je videti v svetlo vežo, ob steni hiše se razrašča zlahotno drevje, na desni se razprostira sadovnjak. Na takem prizorišču se vrši vsakdanji prizor: krava se je vrnila s paše, mala domača hči, gotovo še začetnica pri delu, je pokleknila ob njej in molze, v vratih je mati oprla roke ob boke in opazuje hčer. Ta prizor označuje realista. Toda slika je zanimiva še z drugega vidika. Slikar je ni imenoval »Večerna molža« ali »Bodoča gospodinja« ali »Materina opora«, kakor bi se mogla imenovati, marveč jo je nazval »Bela krava«. Prav tako, kakor ga je zanimal ta domači prizor sam po sebi, ga je zanimala tudi krava, ko stoji obsvetljena in se v nje beli dlaki lovijo solnčni žarki; slikarjeva naloga je bila, da pokaže beli lesk solnčne lise na belem telesu živali. Tako žari solnce in se

skoraj peni na hrbtu krave, na nje bokih in tilniku, a tudi v belem mleku, na belem robu dekleta in na nje pasu, na robu lesene posode ob levi in na listju sadnega drevja. Ta studij svetlobnih učinkov seza preko zgolj realističnih teženj in tvori pripravo kesnejšega impresionizma, v katerem je postal edini cilj slikarjev; a zgolj pripravo, ne več, zakaj ti svetlobni učinki na naši sliki niso dognani čisto po naravi, marveč so samovoljno dopolnjeni pozneje v slikarski delavnici. Solnce sije globoko iz desnega kota, kakor kaže kravja senca, zato je nemogoče, da bi bil kravji bok obsvetljen tako, kakor ga je predstavil slikar. Delo je torej izraz slikarskega mišljenja, ki zapuša realizem, a se še ni dosledno oprijelo novega, impresionističnega umetniškega nazora. Slika visi v pariški javni zbirki za moderno umetnost, v Luksemburškem muzeju.

Slovnški in slovarski brus knjižne slovenščine.

L. Koštiál.

otrpelost * otrplost.

-ov * -ji ali -ski v takih primerih: obrne svoje jastrebove oči * jastrebje.

-ov, svojilni pridevniki s tem obrazilom se rabijo po krivem namesto objektivnega roditelja; n. pr. »povest o ujetju Kazánovem« * Kazana (ker se da glagolnik razvezati v stavek, v katerem je Kazan objekt, predmet: »Kazana so bili ujeti«).

-ov, **-ev** obrazilo, pritaknjeno imenom neživih reči * roditelj ali kak sklon s predlogom; n. pr. gradičeva lega * lega gradiča; potokov breg * breg potoka; svedrovo uho * uho pri svedru; vlakov dim * dim iz vlaka; bičevi udarci * udarci z bičem (udarci biča); stolove noge * noge stola ali pri stolu; zvončev glas * glas zvonca; Parnasova pobojča * obronki (rebri) Parnasa; inštrumentovi glasovi * glas glasbil ali glasbenih instrumentov.

NB. Dobri so pa pridevniki, stvorjeni z obrazilom **-ov** iz rastlinskih imen (lipov cvet, smrekova veja, jelov les, bukova drva) in snovni pridevniki, kakršni so: atlasov, žametov, rašev...

Da je obrazilo pod NB. različno od svojilnega, nam kažejo nekateri drugi slovanski jeziki; ruski: v svojilnem pomenu **-ov**, **-ova**, **-ovo**, v drugem pomenu **-ovyy**, **-ovaya**, **-ovoje**; češki: v svojilnem pomenu **-ův**, **-ova**, **-ovo**, v drugem pomenu **-ový**, **-ová**,

-ové; poljski: v svojilnem pomenu **-ów**, **-owa**, **-owo**, v drugem pomenu **-owy**, **-owa**, **-owe**.

ozdraviti v neprehodnem pomenu * ozdraveti.

ozek * tesen v takihle primerih: ozki odnošaji * tesna zveza.

oženiti hčer * omožiti hčer; oženiti se (z moškim) * omožiti se; oženjena * omožena.

oživeti koga * oživiti; oživeti se * oživeti.

pač v vprašanjih * pa, neki; n. pr. premišljevala je, kako bi ga mogla pač oddati * kako bi ga neki mogla oddati.

palazzo: več sto palazzov * palač.

par v pomenu »nekaj« * nekaj, nekoliko. Prav pa je **par** v pomenu »dvojica«.

pare * mrtvaški oder.

parobrod (shrv.) * parnik.

parostroj * parni stroj.

pasti komu v glavo * priti na um.

penzionatka (dekle v zavodu) * penzionarka, gojenka konvikta, hranjenka.

persekucija * preganjanje.

pesniti * zlagati pesmi.

pevati * peti, prepevati.

peza (iz ital.) * teža.

pila: položiti zadnjo pilo na kaj (po nemšč.) * zadnjikrat opilim ali ugla-dim.

piva * pivo.

plav v pomenu »sinji« (nem.) * moder, sinji, višnjevi. Prav pa je: plavi lasje (rumenkasti), konj (belkast).

plašar ali **plešar** (= potepuh) * plašar.

plesati: deležnik plesoč * plešoč.

plesti, **pleteti**: II. tvornopretekli de-ležnik pletel * pletel, plet.

pljačkati (shrv. iz nove gršč.) * pleniti.

pluniti * pljuniti. Prav pa je: plunka = harpa, plug, pluti, pluta.

pluti (o krvi) * plati (poljem); n. pr. »ko mu je kri živahneje plula po žilah« * plala. (Pluti pravimo o mornarjih, ladjah, ribah itd.)

pluti v tranzitivnem pomenu: »reka ju plove...« * plaviti.

pobagroveti (ruski) * zardeti kot škrlat.

pobuniti (shrv.) * podščuvati, podpihati.

počitek: ležem, grem k počitku * grem spat, leč, počivat.

pod * ob, v; n. pr. pod takimi okoliščinami * ob (v) takih okoliščinah; pod temi razmerami * v (ob) teh razmerah.

podajati se spat * odpravljati se spat.

podanik (shrv. iz rušč., po nemškem kopitu) * podložnik.

podati se kam (nemški) * iti, napotiti se, odpraviti se. Dobro pa je: trdnjava se je podala sovražnikom; poda se jim kot prasici sedlo.

podrmati (shrv.) * stresti, potresti, zmajati.

podučiti, podučevati * poučiti, poučevati; podučen * poučen; poduk * pouk.

poginulost: pri ugotovitvi poginulosti prašičev * da so poginili.

pogojnik I. (sedanjostni) za izraz pogoja ali možnosti v preteklosti * pogojnik II. (preteklostni): če bi lani umrl * če bi bil...

pokoljenje * pokolenje (od kolenol).

poleči, -žem v prehodnem pomenu * položiti, deti: polegel sem jo na divan * položil.

polen, popolen * poln, popoln.

polkna, polkne * oboknice, vetrnice.

poln * cel v primerih kakor: polnih 20 let * celih.

polomljen * polomljen.

pominjek * pomijnjak, -nik.

pomenjati * pomeniti (iz samostalnikov pomen, pokora, oblak, zasluga, obraz so stvorjeni n e d o v r š n i glagoli pomeniti, pokoriti se, oblačiti se, zaslužiti, obraziti).

ponudši * ponudivši (bolje: ponujajoč), ker je ponuditi glagol IV., ne I. vrste.

ponesrečiti (v neprehodnem pomenu) * ponesrečiti se.

popoldan kot prislov na vprašanje **kaj?** * popoldne. (Samostalni pa je: lep popoldan ali lepo popoldne.)

poročiti žensko (rečeno o ženinu) * vzeti jo za ženo, oženiti se z njo (poroči ju pa duhovnik); poročiti moža (rečeno o nevesti) * omožiti se z njim.

posedovati v pomenu »imeti« * imeti [v lasti].

poslovica (shrv.) * pogovor.

poslužiti se, -ževati se * uporabiti, uporabljati, rabiti.

posredstvom železnice * po železnici, z železnico.

postati bled, rdeč, črn, zelen, živ, star * prebledeti, zardeti, očrneti, ozelet, oživeti, postarati se; celò: postaja (ja)ti rejen (!) * (z)rediti se, (o)debeleti; človek postane omamljen * se omami; postala je utrujena (trudna) * utrudila se je; Hrvati so postali zaradi tega tako podžgani * to je Hrvate tako podžgalo; mož je postal razburjen * se je razburil; postalo je znano * razvedelo se je; postal je otrpel * otrpnil je.

potankosti * podrobnosti.

potegniti nazaj * umekniti (ponudbo).

potom (agentov) * po (zastopnikih); potom posojila * s posojilom; zaupnim potom * zaupno.

poverenje (shrv.) * zaupanje.

povodom razstave * ob priliki razstave; povodom volitev * ob volitvah.

povorka (shrv.) * sprevod.

povratno-osebni zaimki. Neslovensko je: »sebi si je pa pripel jermene« * sebi je pa...; grofica se obrne k dami, sebi nasproti sedeči (kako more kdo sedeti sam sebi nasproti?) * njej nasproti (če naredim iz deležnika oziralen stavek, ni več skušnjave, da bi kdo pisal »sebi«: k dami, ki je sedela njej nasproti); še manj se je upala oddaljiti se * se je upala oddaljiti (se samo enkrat!); ko je uzrl poglede kraj sebe sedečih cigánov * kraj njega; bi se ne upal dotekniti se te roke * dotekniti te roke.

povratno - svojilni zaimek, napačno rabljen namesto drugih svojilnih zaimkov; n. pr. »življenje mehikanskih žensk se razlikuje od svojih sovrstnic v drugih državah * od življenja njihovih vrstnic.

povratni glagoli v povratnem načinu * povr. glagoli morajo biti v tvorbenem načinu; n. pr. »v te zadeve se ne sme vmešavati« * se človek ne sme vmešavati; na take reči se ni oziralo * se (ljudje) niso ozirali; lahko bi se branilo * branili.

povzpem (od povzpeta) * povzpnem.

pozabiti na kaj * pozabiti kaj (česa).

pozivljati, pozivljam * pozivati, pozivljem (kakor gibati, gibljem).

požar: rod. požarja itd. * požara...

praš(ev)ati, prašanje * vprašati. Prošiti: vprošiti (stsl., r.): vprašati = kositi: prekositi: prekašati (ne kašati!) = voziti: prevoziti: prevažati (ne važati!).

predlog za predlogom * morata narezati; n. pr. od čez kraj visečega drevesa * od drevesa, visečega (ki visi) čez kraj.

predbacivati (nemško-srbsko) * očitati, oponašati, sponašati.

predloga dva pred samostalnikom ali zaimkom; n. pr. na in pod zemljo * na zemlji in pod njo.

predno (veznik) * preden (kakor razen od raz).

predstojč (po nemšč.) * bližnji, bližajoč se.

predstražnja veriga * veriga prednjih straž.

prekiniti (shrv.), bolje: pretrgati.

prekinjati (niti shrv. niti slov.) * pretrgovati, trgati: beseda se mu trga (shrv. prekidati).

prelistati * obrniti liste, pregledati.

premotriti * pretehtati, preudariti, premisliti.

prenešen * prenesen.

presbiro (nemški) * tiskovni urad.

presenečiti * presenetiti.

preskrbeti, preskrbovati komu (si) kaj * priskrbeti, priskrbovati. Prav pa je: preskrbeti (-bovati) koga (se) s čim.

prestajati (mrz itd.) * prenašati, trpeti.

prestat, -stanem, -stojim (bolezen, nezgoda, skušnjo) * prebiti, -boleti, -trpeti, -nesti.

prestolica * prestolnica; glavno mesto.

pretekli čas stoji pogosto po krivem namesto **predpreteklega**; n. pr. hodil je iz brloga, ki si ga je pripravil za poletje * je bil pripravil; baval se je s sledovi, na katere je naletel prošli teden * je bil naletel prejšnji teden; njena misel se je usmerila proti temu kraju, kjer je prenehalo zanj solnce sijati * je bilo prenehalo. (Gl. Breznikovo »Slov. slovnico«, 3. natisk, 1924, § 255, 7, 5. odstavek.)

prevotlati * prevotliti.

preživeti v pomenu (pre)hraniti, vzdrževati * preživiti, -vljati. (Sinovi so preživeli očeta = so dalje živeli kot oče.)

pri * skoz v takihle primerih: skočil je pri vratih ali pri oknu ven * skoz vrata, skoz okno; pri katerih durih je izginila? * skoz katere duri; svetloba prihaja v klet pri dveh oknih * skoz dvoje oken.

pridevnik, A. nedoločna oblika: 1. za kazalnimi in svojilnimi zaimki * mora stati določna; n. pr. oni lep travnik * lepi; naš nov učitelj * novi; njen oster vonj * ostrji; 2. kadar si lahko misliš pred pridevnikom zaimek »oni, tisti, ta« * mora stati določna oblika: ponosen na nov način tuljenja, ki se mu je posrečil * novi; rumenkast kozuh mu je postal rjav * rumenkasti kozuh je orjavel; — **B. določna oblika**: kadar stoji ali si lahko misliš pred pridevnikom zaimek »neki, (ne)kak, en« ali besedo »nedoločen, neznan« * mora stati nedoločna oblika; n. pr. napravil se je sivi in mrzli dan * siv, mrzel; neki neznan potepuh * neznan; izdeloval je papirnati denar * papirnat; neki grobi ton * grob (bolje: sirov); neki ugleden list * ugleden.

pridevnik svojilni namesto roditeljskega, ki ima za seboj oziralen stavek * roditelj mora ostati: izrabil sem Korfijotovo raztresenost, ki se je majal * raztresenost Korfijota (bolje: Krfljana); njena veselost je podvojila Osmينوvo slabo voljo, ki je povzel * slabo voljo Osmine; v četi Manue- lovi, ki ga imenujejo Smehljajočega * Manuela. (Dalje prihodnjic.)

GOSPODAR IN GOSPODINJA

O lepem vrtu.

M. Humek, višji sadjarski nadzornik.

Lepe trajnice.

Trajnic (peren), ki jih dandanes goje po vrtovih, je toliko plemen, zvrsti in sort, da bi količkej izčrpen opis obsegal celo knjigo. Samo imena nešteti sort bi ne šla v eno številko »Mladike«. Tu se bomo omejili samo na tista plemena, ki so najbolj hvaležna, ki se lahko goje in ki ne potrebujejo posebne nege. Razvrstili jih bomo po dobi cvetja v tri skupine: spomladne, poletne in jesenske.

a) **Spomladni cvetoče trajnice:** *Vi-jolica* (*Viola odorata*) je vsakomur znana blagodišeča prva znanilka pomladi. Vrtne sorte imajo mnogo lepši in večji cvet nego divje. Zaradi nizke rasti jo uporabljajo za obrobek. Ali pa jo gojimo v kakem solnčnem zatisku. Razmnožujejo se z delitvijo. — *Jegliči* in *avrikule* (*Primula auricula* in *veris*) so krasne rano cvetoče trajnice za vlažne prostore. Razmnožujejo se s semenom. — *Srčki* (*Dielytra*) se lepo podajo na rabatah kot posamnice. Viseča razcvetja s srčastimi cveti so kaj primerna za vaze. Starejše rastline poleti razdelimo in na ta način razmnožujemo. — *Vrtne orlice* (*Aquilegia*) se vzgoje prav lahko iz semena. Dobe se v raznih oblikah in vseh barvah. — *Arabis* in *spomladanska plamenica* (*Phlox subulata*) sta nizki trajnici za obrobek. Razrasteta se sčasoma tako, da sta celo nadležni, ako ju pravočasno ne omejimo. — *Potonika* (*Paeonia*) v navadnih vrsteh z rdečim cvetom je pri nas povsod znana. Vzgojili so pa mnogo lepših sort s prekrasnim belim, rumenim in rožnatim cvetom. Razmnožujejo se le z delitvijo korenin. Potrebujejo prav dobro zemljo in obilo gnojnice. *Potonike* prištevamo k najkрасnejšim trajnicam. — *Perunike* (*Iris*) so prav hvaležne spomladne trajnice. Dobe se v vseh velikostih, v najrazličnejših barvah in oblikah. Silno so skromne, ker rasto povsod, kamorkoli jih posadimo. Sčasoma se razrastejo v obširne grme. Na jesen grme lahko razdelimo na več delov. — *Orientalški mak* (*Papaver orientale*) je krasna trajnica z zelo velikim škrlatnordečim cvetom. Vzgoji se prav lahko iz semena. — *Škotski in binkoštni nagelj* (*Dianthus plumarius* in *caesius*) tudi

lahko prištevamo med prav hvaležne trajnice. Vsako tretje leto jih moramo razdeliti, ker se sicer preveč razrastejo.

b) **Poletni cvetoče trajnice:** *Astilbe* in *kresnice* s svojim visokim latskim razcvetjem so zelo dekorativne rastline. — *Zvončnice* (*Campanula*) z velikimi zvonastimi cveti se dobe v vseh velikostih in oblikah. — *Ostrožnik* (*Delphinium*) je znana trajnica z modrimi in raznobarnimi cveti. Vzgaja se iz semena. — *Naprstek* (*Digitalis*) je primeren kot posamnica, pa tudi za skupine. Razmnožujejo se s semenjem. — *Volčji bob* (*Lupinus*) je lepa trajnica, ki se posebno lahko vzgoji iz semena. Za večje prostore! — *Trajne plamenice* (*Phlox perennis*) so v novejši dobi najmodernejše trajnice. Stare sorte z drobnim medlim cvetom so znane že davno tudi pri nas. V zadnjih letih so pa vzgojili nešteto novih sort v raznih velikostih, v vseh barvah in z velikimi cveti. Razmnožujejo se navadno z delitvijo starejših grmov pa tudi s semenom. Tekom let se namreč rastlina razkošati v ogromen grm, zlasti ako ima vlažno gnojno zemljo in solnčno lego. — *Nebine ali astre* (*Aster*). V to skupino spadajo neštete zvrsti lepih trajnic. Nekatere cveto že spomladi, druge poleti, največ je pa jesenskih. *Planinska nebina* cvete prva, potem čez poletje *aster subcoeruleus*, še pozneje *amellus*. *Astre* vzgajajo v raznih velikostih. Cveti v vseh barvah in otenjavah. Nizke so za skupine, visoke pa so najlepše kot posamnice. — *Rdeča zgača* (*Pyrethrum roseum*) poganja iz šopa zrezljanih listov čez pol metra dolge peclje z lepimi rdečimi cveti; dobe pa se tudi v drugih barvah. Tudi zgača se razmnožuje na ta način, da razkosamo večje rastline na več delov. Lahko jo pa tudi sejemo. Razmnoževanje s semenom je pa skoro pri vseh trajnicah bolj zamudno nego z delitvijo. — *Tritoma* (*Tritoma uvaria*) je krasna trajnica-posamnica. Vsako pomlad požene iz grma trstiki podobnih listov čez meter visoka stebila, ki nosijo debela batom podobna razcvetja. Cvetje se začne odpirati od spodaj in se razvija proti vrhu. *Tritoma* je nekoliko občutljiva; treba jo je pozimi zavarovati. V skupino poletni cvetočih trajnic spadajo še *sadrika* ali *pajčolanka* (*Gypsophila*), trajna

solnčnica (*Helianthus multiflorus*), *omej* (*Aconitum*) in še mnogo drugih.

c) **Jesenji cvetoče trajnice:** *Jesenske nebine ali astre* se goje v nešteti sortah. Tudi pri nas jih vidimo prav povsod, seveda v starih, neznatnih sortah. Novejše sorte se odlikujejo po večjih cvetih, bolj živih barvah in lepši rasti. *Astre* se silno razrašajo. Navadnejše sorte so sčasoma prava nadloga, ako jim pustimo popolno prostost. — *Rudbekija* (*Rudbeckia*) z njenimi velikimi, rumenimi, solnčnicam podobnimi cveti vidimo na marsikakem vrtu. Ta čez 2 m visoka trajnica je prav primerna za posamnico ali pa za večji nasad na takih mestih, kjer hočemo kaj zakriti. Cveti do 2 meseca. Njeno cvetje je priljubljeno za šopke. — *Zlata rozga ali vrbak* (*Solidago*) je tudi zelo visoka trajnica, ki razvije na jesen veliko, metlamo podobno latje z drobnim zlatorumenim cvetjem. Razmnožuje se prav lahko z delitvijo. — *Japonska veternica* (*Anemone*) je pa bolj redka trajnica, dasi rada raste in še v pozni jeseni oživlja vrt s svojim lepim cvetjem. Prijajo ji bolj senčnati in vlažni prostori. Najlepše se poda kot posamnica ali v majhnih skupinah na trati. — *Indijske kresnice ali krizanteme* (*Chrysanthemum indicum*) so pri nas skoro povsod udomačene. Kot trajnice za vrtove pa niso primerne vse sorte krizantem, ki jih goje vrtnarji za jesensko dobo zlasti za krašenje grobov. Za naš namen hodijo v poštev le nekatere sorte, ki na planem pod lahko odejo prebijejo našo zimo in se dajo razmnoževati z delitvijo. Takih sort najdemo na izbiri po ceni raznih tvrdk, ki se ukvarjajo z vzgojo in prodajo trajnic. Razmnožiti se dajo tudi s potaknjenci. Naslednje sorte so posebno lepe: nežno lila rožnata »Altgold«, rožnata »Roseum« in »Miss Selley«, zlatorjava »Goldperle«, nežno rožnata »Henry Lequier«, bela in rožnata »Nebelrose«, baržunastordeča »Ruby King« in še mnogo drugih. — Razne lilije in pa georgine (*Dahlia*) bi tudi lahko šteli med trajnice. Toda o teh lepih cveticah bo govor pozneje pri čebulnicah in gomoljnicah.

K trajnicam spadajo tudi nekatere trajne lepotične trave, ki vsaj deloma prenašajo našo zimo in se razmnožujejo z delitvijo. Le-sem bi šteli

posebno tele: Japonska Evlalijsa, ki se razraste v poldrugi meter visok in zelo dekorativen grm. Širokolistni trst (Arundo donax), spada k vodnjaku ali na drugo primerno mokro mesto. Še lepša je pamska trava (Gynerium argenteum), ki je pa občutljiva in jo je treba čez zimo dobro odeti. Pisana pirnica (Phalaris arundinacea) je pa pri nas povsod znana lepa trava za šopke. Izmed listnjač so posebno priporočene trajnice razne funkcije. Belocvetna funkcija (Funkia alba) za senčna mesta in pisana funkcija za obrobek. Naposled bi k trajnicam šteli tudi hortenzijo.

* * *

Ali ste že vsejali poletno endivijo, za jesen kolerabe, fižol, grah in redkev; presadili solato, podzemeljske kolerabe, pozno zelje, ohrovt, rdečo peso; privezali in zalistnikov otrebili paradižnike; prenehali rezati šparglje; cepili šipek na živo oko, požveplali vrtnice, naredili potaknjence od sobnih cvetic, posadili poletne cvetice, pincirali pritlično drevje, privezali voditeljice, pregnali uši, poškopili trte z modro galico, opleli drevesni kolobar in ga pokrili z drobnim gnojem; osnažili pota in pokosili travo?

O prehrani.

Piše dr. Anton Breclj, zdravnik v Ljubljani.

7. Živalska hraniva.

Med hraniva živalskega izvora spada najbolj prirodno hranivo — mleko, ki vsebuje vse hranilne snovi v znatni množini in pravnem razmerju. Mleko je popolno hranivo za prvo življenjsko dobo, toda vsake vrste mleko je vzorno samo za tisto živno vrsto: kravje mleko je najboljša hraniva za teličke, kobilje za žrebete, kozje za kozličke, ovčje za jagnjeta in — žensko mleko za otroke. Razne vrste mleka so sicer za odraslega človeka dragocena hraniva, toda nobeno živalsko mleko ne more otroku nikdar nadomestiti materinega mleka v polni meri in vrednosti.

Na sledeči strani natisnjena tablica živalskih hraniv nam kaže, da vsebuje žensko mleko manj beljakovin in več sladkornin kakor kravje mleko, da je kozje mleko povprečno bolj mastno. Toda upoštevati je treba, da vsebuje vsako mleko svojevrstne beljakovine in da je treba za prebavljanje tujevrstnega mleka več dela, zato je kravje ali katero si bodi živalsko mleko otrokom težje prebavno ko žensko.

Hranitev dojenca na materinih prsih ima še druge neprecenljive prednosti. Otrok dobiva sproti sveže in najmanj onesnaženo in pokvarjeno mleko, ako ga mati doji. Dojenci, ki so umetno hranjeni — z živalskim mlekom —, kažejo v prvem letu izredno visoko umrljivost zavoljo prebavnih bolezni; te bolezni pa so izvečine posledice onesnaženega in pokvarjenega mleka, ki je morda za odrasle še dobro hranivo, na nežnega dojenca pa vpliva že kot strup! Največje važnosti za naravno hranitev pa je dejstvo, da vsebuje materino mleko posebne varnostne snovi, ki dajejo dojenču večjo odpornost zoper vsakovrstna obolenja. Dojenci na prsih so malone varni pred kužnimi boleznimi; prvo in najboljše zdravilo zoper katerokoli bolezen je dojenču — materino mleko. Otroci, ki so bili umetno hranjeni in so vendar srečno prestali najbolj nevarno dobo — prvo leto, kažejo tudi kasneje večjo bolehavost in umrljivost kakor naravno odgojeni otroci. Najboljša dota, ki jo more dati svojemu otroku mati, je — lastno mleko! Praviloma naj bo dojenec hranjen na materinih prsih devet mesecev, po devetem mesecu naj začne polagoma dobivati drugo primerno hrano, iz prva enkrat, pozneje večkrat na dan, okoli 12. meseca naj bo odstavljen, samo ne nagloma in ne v vročem letnem času, ko se vsako drugo mleko tako rado kvari!

Po kmetih porabijo tudi odrasli za svojo prehrano mnogo mleka samega in v obliki mnogovrstnih mlečnih jedi, v mestih in industrijskih krajih pa razmeroma malo, kar je sicer umevno, in vendar obžalovanja vredno. Mleko je dobro in ceneno hranivo; s tremi litri mleka dobi odrasel mirujoč človek dovolj hrane! Drugod uživajo mnogo več mleka in mlečnih jedi; pri severnih Slovanih je v čisljeh kislo mleko, ki se dobiva ne samo v kmečkih domovih, marveč tudi po gostilnah in kavarnah v vsakem letnem času. Mnogim ljudem je navadno mleko zoprno, ker ga niso vajeni, kislega pa se boje zlasti bolniki, češ, da je nezdravo. Kislo mleko je dobro hranivo in prijetna pijača, ki jo smejo uživati tudi bolniki skoraj brez izjeme v poljubnih množinah. Poleg drugih krepil naj bi imeli na razpolago povsod v gostilnah, kavarnah in zlasti v železniških okrepčevalnicah sladko in kislo mleko, pa tudi v obliki joghurta (ki je na poseben način napravljeno kislo mleko) in kefirja (ki je alkoholno zavreto kravje mleko), kjer se da tako mleko napravljati. Naše mle-

karstvo je v zastoju, prejšnja tržišča so nam zaprta, doma ne uporabljamo dovolj mleka, rajši izdajamo denar za manj vredne in dražje pijače.

Izmed mlečnih izdelkov sta v gospodarskem in prehranjevalnem oziru važna maslo in sir. Presno maslo in kuhano maslo vsebujeta tolščo, ki je najlažje prebavna in zato tudi v ceni najvišja. Tudi sir je dragoceno hranivo, njegova vrednost se pri nas še premalo upošteva. Tudi na proizvajanje skute, ki vsebuje zelo lahko prebavne beljakovine, bi moralo naše mlekarstvo obrabati več pažnje, saj kupujemo umetno, na tovarniški način predelane mlečne beljakovine, kakršne imamo v skuti, našim bolnikom za drage denarje!

Mlečnih shranikov (mleko v škatlah, zgoščeno mleko v škatlah, posušeno mleko v prahu) ni jemati v naših razmerah v poštev, ko imamo vsepovsod svežega mleka v obilju.

* * *

Izmed drugih živalskih hraniv ni popolno nobeno, vsa živalska hraniva vsebujejo beljakovine in tolšče, sladkornin pa nič ali skoraj nič (neznatne množine sladkornin so v jajcih, krvi in jetrih).

Jajca (kurja, gosja, račja in druga) imajo približno $\frac{1}{4}$ ali 25% hranilne vrednosti, od teh je polovica beljakovin, polovica pa tolšče. V enem kilogramu jajec (v 20 kurjih jajcih) je komaj 1500 kalorij. Ako bi se hotel kdo pri lahkem delu hraniti samo z jajci, bi jih potreboval kakih 30 na dan. Kako dolgo bi jih prenašal? Rumenjak je kajpada redilnejši od celotnega jajca, zlasti po tolšči, ki je ni v beljaku skoraj nič.

Jajca spadajo med izdatna hraniva po obilni hranilni vrednosti, škoda, da je shranjevanje (konzerviranje) jajec za daljše dobe v navadnih razmerah otežkočeno. O tem več kasneje.

Meso raznih živalskih vrst, kakor imenujemo z običajnim izrazom njihovo mišičje, se zdi mnogim najimennitnejše hranivo. Vobče nima nobeno meso večje hranilne vrednosti kakor jajca; kakor nam predoča tablica, so različne vrste mesa glede hranilne vrednosti skoraj enake; dejanska razlika obstoji samo v tem, ali je žival dobro ali slabo rejena. Tolsto meso ima trikratno vrednost nad pustim, kar pomeni, da trati denar, kdor kupuje ceneno meso.

Zgled: 1 kg pustega mesa vsebuje 1000 kalorij in stane 15 Din, ena kalorija stane $1\frac{1}{2}$ p; 1 kg tolstega mesa vsebuje 3360 kalorij in stane 25 Din,

ena kalorija stane 0-7 p. Torej je pusto meso dvakrat dražje kot tolsto!

Meso vsebuje 10—20% beljakovin, 4—35% tolščice, pusto meso je bolj vodeno kakor tolsto, zato se pusto meso bolj skrči pri kuhanju ali pečenju.

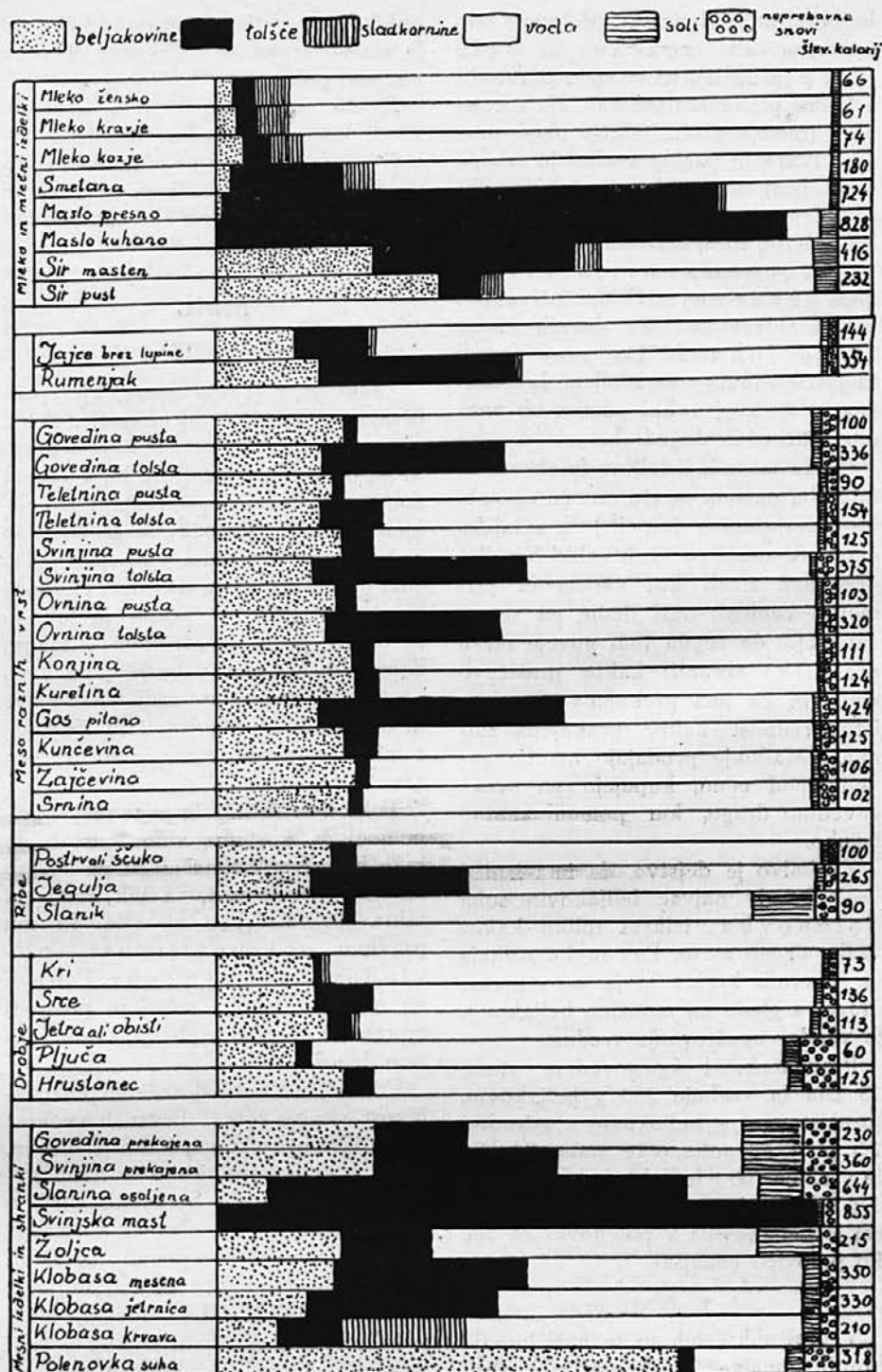
Po hranilni vrednosti se torej razne vrste mesa ne razlikujejo. Konjsko meso ima tako vrednost kakor goveje, domač kunec je v tem pogledu enak piščancu ali zajcu ali kakemu drugi divjačini. Kolika pa je razlika v cenah! Iz golega predsodka si kupuje siromašen človek rajši meso stare krave kakor konja, ki je samo na sebi boljše in polovico cenejše. Marsikomu se zdi skoraj nečastno, da bi jedel domačega kunca, žrtvuje pa rad visoke vsote za letavino ali divjačino.

Sevé, navada in okus imata svoje zakone kakor moda, ki se jih človek drži, dasi uvideva njihovo nezmyselnost! Vendar je poleg razlike, obstoječe v tolščobnosti, še druga resnična razlika v vrednosti raznih mesnih vrst — v prebavnosti. Meso mladih živali je mehko, nežno, ker so mišična vlakna obdana še s tankimi mrenicami, ki jih prebavila lahko razkrajajo in vsebino popolnoma prebavljajo, meso starih živali je trše, žilnato, ker so mišična vlakna v debelejših, težje prebavnih mrenah.

Naloga kuhinjske umetnosti je pač ta, da nam pripravlja jedi v vsečni in lažje prebavni obliki, za vsako vrsto je zato potreben poseben način priprave, ki ga večša kuharica pozna in uporablja. Spretna kuharica zna tudi iz trdega in pustega mesa napraviti lahko prebavno mesno jed (haše, kuhano, drobno zmrvljeno meso v obliki gostega soka).

Ribe nimajo v prehrani naših krajev večjega pomena, ker jih ni mnogo. Glede hranilne vrednosti so skoraj enake drugim vrstam mesa, nekoliko bolj vodene so, zato se tudi hitreje skvari. Njihovo meso je nežno in lahko prebavno. Jegulja, ki živi v pritokih Jadranskega morja, se odlikuje po veliki množini tolščice; med sladkovodnimi in morskimi ribami ni bistvene razlike. Ribe, ki niso prav sveže, kaj rade povzročajo zastrupljenja; tudi zavoljo koščic nastajajo pri neprevidnem jedenju včasih hude nepravilnosti.

Žabe, polži, raki, ostrige, sipe in druge vodne ter mrzlokrvne živali (»morski sadovi« v Italiji) so v naših krajih slaščice redkim sladkosnedežem; hranilna vrednost teh živali ni v nikakem razmerju z običaj-



Pregled sestavin in hranilne vrednosti živalskih hraniv.

(Ta tablica in prihodnje predočajo, kako so sestavljena naša hraniva glede beljakovin, tolšč, sladkornin, vode, rudninskih snovi ali soli ter neprebavnih snovi in kolika je njih hranilna vrednost, izražena v kalorijah. Pripominjam, da sem po najbolj zanesljivih izvirnih delih sestavil te tablice in ponazoril povprečne ter zaokrožene številke. Za hranilno vrednost sem postavil beljakovinam in sladkorninam po 4 kalorije, tolščam pa 9 kalorij za 1 g.)

nimi cenami, zastrupljenja pa so pogosta.

Drobje domačih živali se premalo upošteva. Škoda, da se toliko krvi zametava, ki ima precejšnjo hranilno vrednost, a radi nagle izkvarljivosti nobene cene. (S krvjo krmijo ponajveč prašiče in ribe. V velikih obratih — moderno urejenih klavnicah — bi

se splačalo kri sušiti in jo kot prah uporabljati za človeško prehrano ter bi tako imeli nov vir cenjenih beljakovin.) Srce ima tako vrednost kakor prvovrstno meso, jetra in ledvice (ali obisti) so že tako cenjena hraniva, manjše vrednosti so pljuča in vampi, a v primeri s ceno premalo v rabi. Velike hranilne vrednosti

in posebno v bolniški prehrani zelo uporabni so možgani in bela jetra (priželje), ki se dajo napraviti v lahko prebavnih oblikah. Hrustanec (telečja glava, telečje noge, prašičja glava in parklji vsebujejo mnogo hrustanca) in iz hrustančevine napravljena žolica ima precej beljakovinstih, torej hranilnih snovi, a vrh tega še posebne snovi, ki ustavljajo krvavenja. Odtod uživa poseben sloves že izza davnih časov kurja juha, ki ima prav zaradi klejastih snovi — raztopljen hrustančevine — svoj veliki pomen ob znanih družinskih dogodkih.

Glede **mesnih izdelkov in shrankov** ni treba na tem mestu mnogo opomb. Osoljena slanina (»špeh«) in svinjska mast sta znani po svoji veliki hranilni vrednosti zlasti kot zabela in primerno cenjeni; naši ljudje pa se ne zavedajo, da se da tudi goveje meso prav tako shraniti kakor prašičevo meso in da ima prekajena govedina isto vrednost kakor prekajena svinjina. Marsikje prodajajo kmetje govedo pod ceno, kupujejo pa svežo govedino drago, kar pomeni znatno izgubo.

Zanimivo je dejstvo, da ima izmed vseh hraniv največ beljakovin suha polenovka, trikrat toliko kakor vsako drugo meso. Polenovka prihaja iz severnih krajev in je zato precej draga, a glede na množino beljakovin je vendar upoštevanja vredna.

Preudarek: 1 kg govedine stane 15 Din in vsebuje 200 g beljakovin, torej stane 1 g beljakovin v govedini 7,5 p; 1 kg polenovke stane 24 Din in vsebuje 700 g beljakovin, torej stane 1 g beljakovin v polenovki 3,4 p. Torej je beljakovina v polenovki za več ko polovico cenejša!

* * *

V prejšnjih časih so se naši kmetje hranili ponajveč z mlekom in rastlinskimi pridelki, jajca, kuretine in druge živali so prodajali, doma so klali in uporabili toliko prašičev, kolikor jim je bilo treba zabele. In slovel je naš kmet po svoji duševni in telesni čistosti. Dandanes se uvaja tudi na kmetih marsikje mesna hrana. Kaj naj sodimo o mesni hrani?

Izključna ali pretežna mesna hrana ni primerna za človeka, naj si bo kateregakoli stanu ali poklica, ker človeško telo ne more trajno prebavljati in presnavljati odvisnih beljakovin brez znatne škode. Mesna hrana ne vsebuje sladkornin, ki dajejo delovno moč naravnost, telo si pretvarja beljakovine v sladkornine po

ovinkih in z izdatno uporabo sil, zato je mesna hrana za delovnega človeka najmanj primerna.

Pa še en pomislek! Vse koristne živali so rastlinojede, mesojede živali — zveri ali ptice roparice — so za delo neuporabne, lene, prekanjene in krvoločne. Tudi na človeku se rado kaže, da je, kar je.

Mati.

O potrpežljivosti.

Težko je v takem domu, kjer prebivajo nervozni, nemirni ljudje. Pride majhna stvarca, malenkosten drobec, ki ga drugje še opazili ne bi, v takem nemirnem domu se izpremeni v velikansko skalo, ki pade z gromom in bučanjem v vzburkano valovje. In glasovi narastejo, vrata treskajo, razvneti živci vzplamtijo — prepir in jok — in otroci, kako je otrokom v takem domu? Če že niso vzburljivi po krvi, postanejo razdražljivi radi takih viher in ujim in imajo v poznejšem življenju sami prav take domove in so nesreča zase in za druge.

To je bolezen. Malo je zunanjih pripomočkov, ki bi ugodno vplivali na tako bolezen. V notranjosti pa imamo za tako nervoznost, za tak nemir in vihravost neizčrpno zdravilo, ki mu pravimo **potrpežljivost**, obvladanje samega sebe. Potrpeti pa moramo sami s seboj in potrpeti moramo z drugimi osebami, ki so v našem domu.

Po različnih potih dosežemo potrpežljivost sami s seboj. Premisli večkrat svojo lastno osebnost, kako je ničeva, kako malenkostna, kako je časih naravnost podla. Če bereš ali slišiš o kakem zločinu, ne obsojaj dotičnega človeka, temveč se spomni, da bi bil ti sam storil mogoče še kaj hujšega, če bi bil tako slabo vzgojen, bival v tako slabih družbah, izgubil v rani mladosti starše itd. Pomisli tudi na veliko skrivnost božje pomoči. Slavna nemška pisateljica (Handel-Mazzetti) izgovarja nesrečnika: »Ne obsojaj ga! Ali ni imel on morda manj milosti kot ti? Kaj se hvališ?« Ta božja pomoč pa ne prihi kar nenadoma iz neba. Počasi prihaja — zatorej moraš potrpeti takorekoč tudi z Bogom, čeprav je čudno slišati kaj takega. A ker smo tako nestrpni, ne utegnemo dočakati izpolnitve svojih prošelj, zato smo še bolj nemirni in obupujemo. A Bog je počasen, silno počasen, človek pa je nagel kakor vihra. In ne preceňujmo svoje osebe! Ne mislimo, da se mora vse vrteti le krog nas, da se mora vse zagledati v nas. Ker živ-

ljenje ni tako, smo razočarani, užaljeni, nervozni in nepotrpežljivi. Za borbo tega življenja pa potrebujemo miru, notranjega miru, in potem se umiri tudi naša zunanja oseba. Težka pota so to, izlepa in izlahka ne prideš do njih. Venomer moraš paziti nase, na svoje misli in besede, preudarjati jih moraš, obsekavati in piliti venomer. V tem se navadiš potrpežljivosti. Ne misli, da ne zmoreš kaj takega, ker imaš preveč skrbi in preveč dela za družino. Prav v teh skrbih in v tem delu najdeš toliko kotičkov, kjer se moraš zatajiti, premagati in potrpeti. Zaželiš si zabave, vedrih besed, lepih oblek, lepega stanovanja, pa nimaš sredstev za vse to. Ne vznemirjaj se radi tega, ne pusti, da prevzame nejevolja tvojo dušo! Pomisli rajši na one, ki so v hudi bolezni, na one, ki še svoje strehe nimajo, in na one, ki nimajo niti zadostne obleke niti hrane. In še pomisli, kako bi ti bilo še vse bolj hudo, če bi izgubil samo košček tega, kar ljubiš zdaj, na čemer ti zdaj visi srce. Glej, imaš zdrave otroke — kako bi ti bilo, če bi prišla čez noč bolezen, kar bi bilo tako naravno in vsakdanje? Imaš preprosto, a čedno stanovanje. Kako bi ti bilo, če bi izbruhnil požar, kar bi bilo tudi čisto vsakdanje? Imaš zadostno hrano in vsega toliko, da ne trpiš izrednega pomanjkanja. Kako bi ti bilo, če bi te iznenada zadela huda nesreča in bi ti odšlo vse to? Ljubiš moža, otroke, svojce — kako bi ti bilo, če bi mahoma prišla zadnja ura zate? Če vse to premisliš, vidiš, da ti je dobro in nimaš vzroka, da jadikuješ in se razburjaš in vznemirjaš sebe in druge. Pa če ti odidejo vse pozemske dobrine in si sam samcat s svojo nesrečo, boleznijo, bedo ali s kakim drugim križem, ali imaš pravico, da se pritožuješ? So nekje jame, so brazgotine, ki so nastale zaradi tebe — in te je treba zasuti in izravnati, zato trpiš. Tako dospeš po raznih potih do potrpežljivosti s svojo osebo in potrpeti moraš tudi z drugimi ljudmi. Če na ta način meriš in preudarjaš sebe in se vadiš v potrpežljivosti, je nemogoče, da bi rohnul na druge osebe. Saj presoja človek druge navadno sam po sebi — in če boš meril druge s tisto mero, kakršna ti je pripomogla do potrpežljivosti s samim seboj, tedaj boš videl v slehernem sočloveku istega trpina, ki se bori z življenjem in ki ima nebroj lastnih križev. Tako živci ne bodo zapovedovali tebi, ampak boš ti zagospodoval nad njimi. Duša mora biti zdrava, da bo zdravo telo. Z boleznijo se ne opravičuj preveč.

Tudi bolezen utegnemo skriti na majhen del, če se obvladamo in ne ljubimo le svoje lastne osebe. Tak bolnik, ki vidi le sebe, je kakor pekel za sleherni dom. Vse se mora ravnati po njegovih željah, ki so časih vse nedosledne in muhaste. Vendar je bolezen nekaj, kar le utegnemo opravičiti. In če mora imeti celo bolnik potrpljenje s svojo boleznijo, kako potrpežljivi moramo biti šele vsi tisti, ki imamo opravka z njim!

Vseposvobod je potrebna potrpežljivost. Potrpeti moramo sami s seboj, potrpeti s svojci, potrpeti z razmerami, potrpeti z vsem onim duhom, ki vlada naši dobi.

Dandanašnji je potrpežljivost potrebna tem bolj, ker nam nedostaja vsega onega, kar bi nas utegnilo zares zadovoljiti. Zatorej odstranimo razburjenost in jo potisnimo v skrajni kotiček svoje duše, iznebimo se čemerikavosti, ne pustimo, da nas obvlada jeza in smo sužnji svojih živcev! Sicer bodo naši domovi pusti in zoprni in bodo naši otroci vsi megleni in slabotni. »Solnce, naš gospod brat!« je vzklikal sv. Frančišek Asiški. Zatecimo se k solncu in ga pritisnimo na svoje srce, da bo v naših domovih, da bo sijalo v naše sobe in se svetlikalo v očeh naših otrok.

Marija Kmetova.

Kosmetika.

Piše Lea Fatur.

Obraz.

Značilna je postava, značilna glava, a pravi pečat osebnosti pritisne glavi in postavi šele obraz. Ta tolmači delovanje možganov in odkriva razne skrivnosti telesa. Mišice in živci v obrazu so v zvezi z živci vsega života, zato trpimo v obraz, ako se zadenemo z nogo, zato prebledimo v obraz, če se vrežemo v prst. Od vse postave si navadno najbolj zapomnimo obraz, ki nas tudi očara, priveže nase ali odbija. Že drobno dete spozna materin obraz izmed drugih obrazov, fant poje o prelepem dekletovem obrazu in dekle vzdihuje, da ne more pozabiti fantovega. Obraz opisujejo v pesmih in slikah in kipar ga oblikuje.

Vsoto duševnih in telesnih lastnosti, ki se zrcalijo v človeškem obrazu, imenujemo njegov izraz. Vsak ve, da je obraz duhovitega človeka živahen in da imajo bebci topost v licu. Vsak ve to in drugo, vendar se dostikrat prevaramo in prenačimo, ko sodimo človeka po izrazu njegovega obraza. Dosti zelo umnih ljudi se zdi, kakor bi bili neumni, in marsikdo pokvari vtis obraza, ko odpre usta. Tudi

ne smemo soditi po nekaterih znakih, da ima kak človek prav to ali ono bolezen, ker mu je na obrazu videti, kakor bi bil bolan.

Marsikdo si je pridobil iz navade kake črte in gube, ki se nikakor ne skladajo z njegovo duševnostjo. To pa je dokaz, kako potrebno je, da pazimo, kako in kdaj nabiramo obraz v gube, kako smer dajemo delovanju predrobnih mišic po njem. »Kakšno mrdo delaš?« nas je karala naša mati, ko smo bili majhni, in dostavila: »Imel boš tak grd obraz.« Tudi učitelj kara učenca: »Kaj se držiš tako grdo?« In po pravici. Koliko otrok ima lice nagubano od samega spakovanja in kremženja obraza. Ta razteguje kar z obema rokama usta do ušes, oni tlačijo prste v nos in ga suka na desno in levo. Mišice v obrazu pa imajo prav tisti svoj prav kakor one po životu: mišica, ki ne deluje, poleni in opeša; mišica, ki je pa bolj zaposlena, se okrepi. Tako se poruši enotnost mišičnega delovanja ravnovesje v životu se izpremeni tako zelo, da se utegnemo premakniti celo kosti. Ko bi ne bili v obrazu koščeni deli tako dobro zažeti drug v drugega, bi se tudi tukaj lahko kaj premaknilo, ker se izpremenijo nekoliko oni deli obraza, ki imajo kaj svobode v gibanju. Tako spodnja čeljustnica. Za lepoto izraza so potrebna zaprta usta. Zapreti pa moremo usta samo tedaj, če se bliža spodnja čeljustnica zgornji, ne pa, če se je povsila. Otrokom se polenijo one mišice, ki dvigujejo spodnjo čeljustnico, ker jih kličejo na delo samo tedaj, če je treba jesti; zato se privadijo mišice popuščanju, a bolj oblastne postanejo one mišice, ki tiščijo čeljustnico navzdol. Tudi nosni hrustanci se premaknejo za sled in nos se zavija na stran, če vedno vleče kak otrok pri eni nosnici »priateljca« pod streho. Odprta usta in smrkanje zelo škodujejo zdravju in lepoti. Indijanke skrbijo s posebno pripravo, da zapirajo otroci usta prav, in celo v davnih časih, ko so živeli ponekod ljudje na mostiščih, so poznali tako pripravo. Kjer ne more otrok ali odrasel človek nikakor dihati z zaprtimi usti, tam je treba zdravniške preiskave, da odstrani oviro. Človek z odprtimi usti je videti bolj bebast in otrok, ki ne diha skozi nos, se v resnici ne izkazuje v učenju.

Koliko ljudi je, ki ne morejo ne jesti ne piti in ne govoriti, ne da bi kremžili obraz na vse načine, kaj šele kadar jočejo ali se smejejo! Kosmetika pa zahteva, da ima obraz pri vseh teh dejanjih mirne črte, da zaigrajo samo

one mišice, ki so zares potrebne. Koliko lepih obrazov je, vzdihuje zdravnik dr. Klenke, ki izgubijo vso svojo privlačnost, kadar ljudje jedo, in kako malo ljudi je, ki bi znali jesti, ne da bi cmokali, premikali čeljusti na desno in levo, vtikali naloženo žlico globoko v usta, premetavali zaloga z jezikom po ustih! Koliko ljudi zviža usta in oči pri govorjenju, viha nos, stiska obrvi, nabira čelo v gube — in meni, da s takim početjem podčrtava svoje besede. Najlepša ženska ni več tako lepa, če se skremži v joku, in zato se tudi tako zelo boje moški ženskega joka. Solze in smeh bi morali biti samo v očeh. In zakaj toliko »zmrdatih« in strastnih obrazov? Kaj se ne zna vsak lepega narediti, kadar hoče? Če smo slabe volje, pa pride kak poseben obisk, kaj ne zakrijemo nejevolje in se smehljammo in klanjamo? Otroka pogledimo, kako je brž prijazen, kadar hoče kaj doseči! Ako pa more otrok obvladati izraz svojega obraza, zakaj ne bi zmožl tega odrasel človek? Kaj ne izpreminja gledališki igravec svojega obraza tako, da posnema in kaže zunanost in duševno stanje oseb, katere predstavlja? Človek more torej zapovedovati mišicam svojega obraza in imeti v oblasti svoje živce. Lepota obraza je lepota duše, ki odseva iz njega. V strastnem vrvenju vsemest kaj težko najdemo lep, miren obraz; skrivajo se pa na kmetih za zelenim rožmarinom.

Moda.

Ali vpliva moda na izraz v obrazu?

Znano je, da je sedanja ženska moda skoraj moška. Zato razglablja slika na tem, ali je žensko lice v današnji dobi tudi bolj moško. Neki angleški slikar pravi, da je opazil v ženskem obrazu poseben izraz, ki meri na to, kakšnemu sportu je vdana dotična ženska. In naštevava avtomobilske, plesne in druge sportne obraze. Tako razmišljanje pa ni novo. Kakšen vtisk imamo od kake ženske, zavisi največ od tega, kako je oblečena. Pri ženski je res »obleka, ki dela človeka«. Ker pa je dandanašnja ženska moda zares podobna moški modi, menijo nekateri, da se je v teku let gotovo izpremenilo tudi žensko lice. Mogoče bodo res čez kakih 25 let mogli ugotoviti, da je žensko lice bolj moško, a danes še ne moremo govoriti o takih znakih. Prej bi trdili nasprotno, namreč to, da so bili ženski obrazi iz prejšnjih dob veliko bolj moški in so imeli bolj trde, odločne poteze kakor današnji. Zato se kar ne moremo ogreti za slike

prejšnjih žensk, vendar ne utegnemo podati tudi o teh nobenega določnega pravila. Vedno je bila moda, bodisi pri moškem ali ženski, tista posebnost, ki je predružačila tudi dotični obraz. Zanimivo je, če se ozremo na različne moške in ženske noše iz prejšnjih stoletij in videli bomo, kako je govorila moda zdaj moškimi, da so se oblačili nežno in pestro kakor ženske, zdaj spet ženskam, da so bile kakor moški. Veliko stvari, ki jih ima zdaj ženska moda, si je pa izposodila od moških. Tako so n. pr. klobuki nosili najprej le moški; in ti klobuki so imeli vsakovrstne okraske in bogato našopirjene perjanice. Šele pozneje so tudi ženske pričele nositi klobuke. In kdo bi trdil o različnih plemiških gospeh, da so moškega lica, če so imele na glavi klobuk s perjem, kakršnega so nosili prej le vitezi in vojščaki! V srednjem veku so imele ženske tudi barete na glavi kakor moški — in vendar so ti obrazi povsem nežni in do dna ženski. — Pa obrnimo to stvar. Poglejmo slike srednjeveških vitezov, ki so v železnem oklepu, a imajo krog vratu velike, bele, zgibane čipkaste ovratnike in jim valovijo lasje do rame. Zares so ti obrazi precej mehki, ženski, in skoraj bi dejal človek, da jim kar ne verjame, kako so mogli taki »nežni« moškariji vihteti meč in sulico. Še bolj ženska je bila noša plemičev iz dobe francoskih kraljev Ludovikov. V tej dobi niso imeli moški le čipkastih ovratnikov, tedaj so nosili tudi bogato našopirjene in zgibane rokave pri srajcah in pahljačaste gube na prsih. Tedaj je bila prava pravcata doba »gigerlov«. — Čisto ženska pa je bila doba, ko so imele gospe visoke, trdo poškrbljene ovratnike, da je bilo videti, kakor bi gledal obraz iz množice čipkastih slapov. V tisti dobi je živela znana angleška kraljica Elizabeteta. A njeno lice? Trdo je in čisto moško, hladne in srepe so njene oči, čeprav je glava kakor vložena v množico čipk in zgibkov. Pravo nasprotje nam nudi slika francoske kraljice Izabele, ki je njeno lice tako žensko in nežno, čeprav ima kraljica čudovito trdo in visoko avbo na glavi in ni niti sledu o kakem lasu krog lica in ušes. In vidimo slike francoskih lepotic, ki nosijo krasne, bajne avbe in čopke na glavi, a so obrazi čisto moški. Zatorej menimo, da moda prav nič ne vpliva na izraz v licu, in je ženska zmeraj ženska, če je še tako moško oblečena. Poglavitno je bilo in je vedno le to, če je ženskost in nežnost tudi v srcu, v duši. Kar je ondi, se ne zmeni za pota mode.

Kuharica.

Virtnarska juha.

Deni v kozo 5 *dkg* sirovega (presnega) masla ali masti, eno drobno zrezano čebulo, ki jo duši toliko časa, da se zmehča in nekoliko zarumeni; nato pridaj dve žlici v slani vodi prekuhane in sesekljane špinače. Ko se ta nekoliko časa duši, ji pridaj malo žlico moke ter jo duši še pet minut. Nato jo zalij z dvema litroma juhe od kosti ali gorke vode, prideni eno kuhano in na rezance zrezano debelo nadzemeljsko kolerabo, eno debelo korenje, ki si ga prav tako zrezala na rezance, ter en kuhan in na kocke zrezan debel krompir, ki ga stresi z vodo, v kateri si ga kuhala, k juhi. Ko vse skupaj še par minut vre, zlij tako pripravljeno juho na par pesti ocvrtih krušnih kock.

Novi krompir v janeževi polivki.

Ostrgaj krompir (kifeljčar), ga operi ter skuha v osoljeni vodi. Nato napravi blede prežganje iz presnega masla ter moke (če je krompirja za en veliki krožnik, deni eno žlico masti in pol žlice moke), prideni eno žlico drobno zrezanih janeževih listov ter pusti, da polivka prevre, nakar prideni še nekoliko kisa in kuhani ter odcejeni krompir. Ko krompir v janeževi polivki prevre, ga postavi kot prikuho na mizo.

Drobno rdeče korenje v smetani.

Ostrgaj in operi 12 korenčkov, jih zreži na koleščke in skuha v vreli osoljeni vodi. V kozi pa razgrej za eno žlico masti ali presnega masla; ko je mast vroča, pridaj pol žlice moke, ki jo dobro zmešaj, par žlic vode in kisle smetane, kuhano ter odcejeno korenje in ščep popra. Ko korenje v tej polivki 10 minut vre, postavi korenje s krompirjevim pirejem na mizo.

Ministrski zrezki.

Sesekljaj drobno 50 *dkg* svežega govejega mesa, kateremu si odstranila kožice in žilice; nato pridaj za žličico drobno zrezane čebule in zelenega peteršilja, vse skupaj osoli ter dobro premešaj, nakar razdeli meso na osem enakih delov. Te splošči v podolgate ploščice, ki jih potresi na obeh straneh z moko. Tako pripravljene zrezke speci v plitvi ponvi na vroči masti, ki je naj bo v ponvi za mezinec na debelo. V drugi kozi prevri medtem par žlic kisle smetane, v katero položi pečene zrezke. Tem prilij še mast,

v kateri so se pekli, prideni 1—2 žlici juhe ter pusti, da zrezki v smetani prevro. Ko so zrezki gotovi, jih naloži na krožnik, polij s polivko ter jih obloži s krompirjevim pirejem ali dušenim rižem.

(Ministrski zrezki imajo to prednost, da jih lahko prej pripraviš ter jih hraniš pokrite v smetanovi polivki na gorkem.)

Češka črešnjava torta.

Mešaj pol ure osem dekaigramov presnega masla, štirinajst dekaigramov sladkorja, štiri rumenjake ter drobno zrezano lupino polovice limone; nato prilij tri oseminke litra mleka ter vse skupaj dobro zmešaj. Potem prideni še sneg štirih beljakov, osemindvajset dekaigramov moke, eno žlico ruma, dva dekaograma zmletih orehov in kavno žličico sode ali pa cel pecilni prašek, ki si ga pa prej presejala. Ko vse rahlo premešaj, stresi testo v velik tortni model, ga razravnaj ter obloži po vrhu s črešnjami, ki si jim odbrala pečke in peclje. Postavi torto v srednje vročo pečico, da se počasi rumenkasto zapeče; pečeno potresi s slakorjem in zrezano postavi gorko ali mrzlo na mizo.

Črna črešnjava torta.

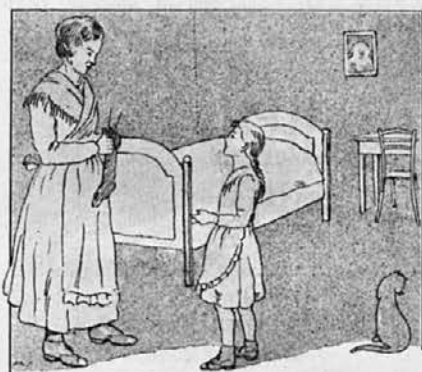
Mešaj pol ure dvajset dekaigramov sladkorja, dvajset dekaigramov presnega masla, dve celi jajci in drobno zrezano lupino polovice limone; prilij eno osminko litra mrzlega mleka ter pridaj šest dekaigramov kakava, dva in pol dekaograma moke in polovico pecilnega praška. Vse skupaj rahlo premešaj in stresi v dva majhna tortna modela; testo razravnaj in ga obloži po vrhu na redko s črešnjami, ki si jim odbrala pečke in peclje. Postavi torto v srednje vročo pečico in jo peci tri četrtin ure. Ohlajeno torto potresi s slakorjem ter jo zreži.

Črešnjevi krofi.

Mešaj za eno jajce presnega masla (5 *dkg*), tri rumenjake, $\frac{1}{4}$ *kg* moke ter vse skupaj nekoliko osoli. Nato prideni še 1 *dkg* s par žlicami vzhajane drožja, eno osminko litra mlačnega mleka. Ko vse to dobro stepeš, prideni še sneg treh beljakov ter pusti, da testo na gorkem vzhaja. Ko vzide, jemlji po eno žlico tega testa in zavij vanj po tri črešnje, katerim si odbrala peclje in pečke in jih potresla s slakorjem. Ko so gotovi, jih pokladaj na desko, potreseno z moko, in jih pusti vzhajati. Vzhajane ocvrte in ocvrte potresi s slakorjem. M. R.

Š A L E I N U G A N K E

Za smeh.



Pridna hčerka: »Mama, vsak mesec ti uide dekla, lej, jaz sem pa že štiri leta pri tebi. Ali nisem pridna?«

Katehet: »Ali moliš vsak večer, preden greš spat?«

Učenec: »Da, vsak večer.«

Katehet: »Kaj pa prosiš v molitvi?«

Učenec: »Največkrat to, da bi oče ne zvedeli, kaj sem čez dan počel.«

»Priliko imam, da se oženim z bogatim dekletom, za katero nič kaj ne maram, ali pa z revno deklico, ki jo zelo ljubim. Svetuj mi, prijatelj, kaj bi naredil.«

Prijatelj: »Poslušaj svoje srce ter vzemi revno dekle, — — mene pa seznani z ono drugo.«

Mati odpre škatlo sardin in pravi hčerki: »Vidiš, velike ribe požro vse take majhne ribice.«

Hčerka: »Kako pa odpro škatlo?«

V mestu je bil obešen pri vhodu v neko hišo sledeči napis: »V tretjem nadstropju se dasta v najem dve priključni sobi.«

Poslanec N. se pelje po železnici skupaj s svojim volivcem invalidom. Razgovorjata se o politiki in slabih časih. Poslanec odpre tobačnico in nudi sopotniku cigarete:

»Izvolite si eno prižgati!«

Invalid vzame vardarico in meni: »E, da! To je pač najmanj, kar sem mogel pričakovati od Vas; kajti pred volitvami ste mi obljubljali trafiko.«

Gost: »Toliko ste mi zaračunali za električno luč, imel sem pa le svečo!«

Hotelir: »Je že res; a mi bi radi prišli do električne razsvetljave!«

Gospa je bila zelo pozabljiva, pa si je morala vse zapisati v koledar. In tako si je zapisala za četrtek: »Iti h gospej Žumrovi. Mož umrl. Nekoliko jokati.«

Gozdar sreča dva prevejanca, ki neseta hloh.

»Hej,« ju nagovori, »kje sta pa to dobila?«

»Našla sva.«

»To že vem. Kam pa zdaj?«

»Na policijo, da denejo med najdene predmete.«

Turist: »Kaj pa da so te vaše krave na planini tako suhe?«

Pastir: »Kaj bi ne bile! Razgled občudujejo, pa pozabijo na pašo.«

Nekdo, ki je prišel ponoči »v rožcah« domov, se nenadoma prebudi in vzklikne ves prestrašen: »Moj Bog, gotovo nisem ugasnil sveče na omari!« In vzame vžigalico in jo prižge, da vidi, če sveča še gori...

Žena (možu pri kosilu): »Dekla je odpovedala, ker si jo zjutraj tako ozmerjal pri telefonu.«

Mož: »Dekla? Jaz sem vendar mislil, da govorim s teboj.«

Gospa (pri klavirju) svoji kuharici: »Kaj bi naredila, Lenčka, če bi znala peti kakor jaz?«

»Petja bi se šla učiti, gospa!«

Moja sestrična Reza ima zelo pobožnega sina, ki mu je ime Tonček. Snoči je klečal poleg svoje posteljice in molil očenaš lepó, počasi in na glas. Kar se ti sredi očenaša ustavi in reče: »Božek, počakaj malo, se mi zdi, da bom kihnil.«

Videl sem Umazaniča, ki je pomakal desni kazavec v kozarec vode.

»Kaj delaš?« ga vprašam.

»Zdravnik mi je predpisal kopeli, a zabičal, naj začnem pomalem. Sedaj le začenjam, kakor vidiš.«

Žena sedi na zofi in bere roman. Mož si šiva gumb k hlačam in gode in gode.

Žena: »Kaj pa brundaš venomer?«

Mož: »Res nisem mislil, da si bom moral v zakonu gumb prišivati.«

Žena: »Mar si bil res tako preprost in si mislil, da boš v zakonu kar brez gumbov hodil okrog.«

Čarodejev kotichek.

Les, ki ne gori.

Vzameš del mizarskega kleja (lima) in ga raztopiš v vodi; prav tako storiš v drugi posodi z delom galuna. Obe tekočini zmešaš in pomažeš suh les, ki pa ne bo gorel.

Prstan na zgoreli niti.

V vodi raztopi precej soli in namoči v njej nit. Vode vzemi, kolikor mogoče malo. Nit posuši in obesi nanjo prstan. Ako visečo nit sežgeš, prstan vendar ostane na njej.

Uganke.

Urednik: Peter Butkovič-Domen,
Zgonik, p. Prosek, Italia.

1. Cvetje.

(Domen, Zgonik.)



· UŠCR · T I V T · R P E I ·
· G O T N · A S D P · N M I R ·

2. Tržne cene.

(Miklavič Oskar, Livek.)

Zdrob	1 Din
gobe	2 "
krompir	2 "
bob	1 "
zelje	1 "
jagode	3 "
klobase	2 "
pesa	2 "
moka	2 "
hren	1 "
vanilija	2 "
marelice	2 "

3. Geološki prerez.

(K-e, Volče.)



4. Sestavnica.

(Mirosljub, Kočevje.)

Poišči besede nastopnega pomena tako, da dobiš, če odvzameš besedi pod številko 1 zadnjo črko in besedi pod številko 2 prvo črko ter oba ostanka združiš, besedo pod številko 3. Če napišeš nato besede pod številko 3 drugo pod drugo, čitaš v tretji vrsti od zgoraj navzdol slovenski pregovor.

1	2	3
Reka na Poljskem,	kraj zadostovanja,	strah zločinca,
del voza,	rokodolec,	sportnik,
stavba,	vladar,	rokodolec,
del telesa,	bolezen,	obuvalo,
obdelan prostor,	del puščave,	vrsta ugank,
časovna doba,	uničevalka železa,	del drevesa,
gozdno drevo,	del voza,	božja pot v Sloveniji,
zbirka besed,	osebni zaimek,	pripadnik nekega naroda,
ime iz slov. mitologije,	vrsta pesništva,	revščina,
vodna žival,	števnik,	lovec,
prometno sredstvo,	rokodolec,	voznik,
dvoživka,	ptica,	igrača,
tekočina,	jed,	domača žival.

5. Dve šaljivki.

(Stric Jože, Bloke.)

1. Katero leto je najkrajše?
2. Kateri klic poslušajo dekleta najrajši?

Rešitev ugank v 6. številki.

1. Lonec. Število pik pri vsakem liku kaže, katero črko je vzeti iz dotične besede. Pike pred likom značijo, da je treba šteti od spredaj; pike za likom pa od zadaj. Kjer so zvezdice, tam postavi primerne samoglasnike. Dobiš:

Bodi človek, bodi lonec,
vsakega je enkrat konec.

(Josip) S(tritar).

2. Šaljivka: Kokoš.

3. Klas. Beri najprej zgornjo in spodnjo črko, ki se je ne dotika nobena resa, potem ono, do katere pride posamezna, in nato še prekrizana resa. Dobiš:

Visoko glavo nosi prazen klas.

4. Star napis. Po številu razpok jemlješ dotično črko iz skupine:

Lenoba je rja, ki moči huje razjeda nego delo.

6. Spremenitev.

(Mirosljub, Kočevje.)

Levec
? —
— ?
? —
— ?
? —
Toman

Vsakokrat izpremeni zlog, ki je označen z vprašajem!

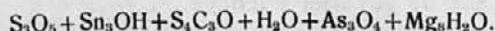
7. Sova.

(Plašnik, Škofja Loka.)



8. Iz kemije.

(Rihteršič Boris, Celje.)



Kaj dobiš, če zmešaš te snovi?

5. Križni stik:

l o
k o v a č n i c a
p a e m t
a s š a a
t r o m b a r
i o i i n
š g n b i
o č a l a r i c a
e a

6. Magični kvadrat:

Ve re na
re zi lo
na lo ga

7. Solnce in dež: 4 deževni dnevi ($4 \times 5 = 20$) in 8 solnčnih ($8 \times 4 = 32$). Pavel je dobil ($32 - 20 = 12$) 12 Din.

8. Grad. Abecedo razdeli na pol; na sredi stoji L. Polovico od K proti A ima črne, polovico od M do Ž pa bele rimske številke. Dobiš:

Boljši je v poštenju glad
kakor prisleparjen grad.

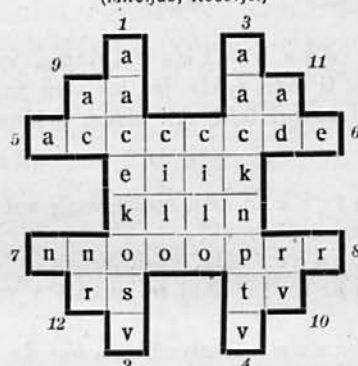
9. Učenjak.

(Stric Jože, Bloke.)



10. Zemljepisna črkovnica.

(Mirosljub, Kočevje.)



1—2 mesto na Hrvaškem, 3—4 vas ob Kolpi, 5—6 trg v ljubljanski oblasti, 7—8 mesto na Češkem, 9—10 mesto na Pruskem, 11—12 trg v Julijski Benečiji.

Razpis nagrad.

I. nagrada: za rešitev vseh 10 ugank Jak. Aljaževa Slovenska pesmarica, oba dela, vezana. — II. nagrada: za rešitev 7 ugank (katerihkoli) tri zbirke poezij.

Ako bo več rešivcev, določi žreb.

Vse rešitve — tudi iz inozemstva — je treba poslati vsaj do 20. julija 1926 v zaprtem pismu na naslov:

Uprava »Mladike«, Prevalje.

9. Črkovnica: Kolnica, plevica, kapnica, pšenica, žimnica, krivica, mrzlina, sredica, mušnica, stezica, konjica, aginica, šestica, obilica, kislica, glivica, latvica:

Lepe mize še nisi sit.

10. Uganka v sekiricah. Note kažejo, katere črke moraš vzeti. Veljajo le note med črtami, in sicer od zgoraj dol. V prvem taktu je druga nota med črtama, zato vzemi drugo črko „z“; nad zlogom „da“ pa 1. in 2. nota, zato vzemi obe črki, itd. Dobiš:

Zdaj pomlad je, zdaj cvetja čas,
zdaj naj odmeva petja glas.

Opomin k veselju. S. G.

11. Lovsko pravilo. Po ključu (številkah) na tarči jemlješ dotične črke:

Če prehitro puška počí,
zdrav iz grma zajec skoči.

12. Kaj je to? Puška, naboj.